

Centar za alternativno rješavanje sporova

PRIRUČNIK ZA OBUKU MEDIJATORA

Marina Lutovac
Rajka Perović
Dijana Popović Gavranović
Zoran Pažin
Miodrag Strugar

Podgorica, 2024.

Izdavač:

Centar za alternativno rješavanje sporova

Za izdavača:

Marina Lutovac, Izvršna direktorica Centra za alternativno rješavanje sporova

Autori:

Marina Lutovac
Rajka Perović
Dijana Popović Gavranović
Zoran Pažin
Miodrag Strugar

Urednica:

Marina Lutovac

Štampa:

AP Print
Tiraž: 500

Podgorica, 2024.

SADRŽAJ

PROGRAM OBUKE ZA MEDIJATORE

PRVI DAN

Alternativno rješavanje sporova	10
<i>(pojam, istorijski razvoj, karakteristike i specifičnosti u odnosu na sudski postupak)</i>	
Normativni i institucionalni okvir, pogodnost predmeta za medijaciju	17
Konflikt, metode prevazilaženja konflikta	23
Osnovna načela medijacije	31
Etička pitanja u medijaciji/konflikt interesa	35

1

DRUGI DAN

Uloga medijatora	44
<i>(ko može biti medijator, vještine za bavljenje medijacijom, komedijacija)</i>	
Uloga advokata u postupku medijacije i prednosti medijacije za advokate	52
Upućivanje i priprema medijacije i postupak medijacije kroz faze postupka	54
Komunikacija/Aktivno slušanje	57
Komunikacijske tehnike	60
<i>(parafraziranje, sažimanje, preoblikovanje-reframing, »Ja« izjave (ja poruke))</i>	
Neverbalna komunikacija-oblici neverbalne komunikacije	64

2

TREĆI DAN

Komunikacijska tehnika-postavljanje pitanja	70
<i>Fish ball-igrica sa postavljanjem pitanja</i>	
Komunikacijska tehnika-traženje izlaza iz slijepe ulice	72
Uvodno izlaganje medijatora- I dio	75
<i>(predstavljanje strankama i obavještanje o postupku medijacije, dogovor o pravilima postupka i pravilima ponašanja)</i>	
<i>Praktični rad/ vježbanje u grupama po troje</i>	
Faza istraživanja (I dio)	77
<i>Film (gledanje filma-faza istraživanja)</i>	

3

Faza istraživanja (II DIO)

Praktični rad/vježbanje u grupama po troje

Faza pregovaranja

82

Praktični rad/vježbanje u grupama po troje

(gledanje filma-faza pregovaranja)

Faza pregovaranja

Praktični rad/vježbanje u grupama po troje

Izrada i upućivanje poravnjanja

86

Glavne karakteristike i razlike u medijaciji u građanskim, porodičnim i privrednim sporovima

90

4

PETI DAN

Primjeri za polaganje

98

Porodična medijacija (primjer 1)

98

Porodična medijacija (primjer 2)

98

Medijacija u predmetu naknade štete (primjer 3)

99

5

NACIONALNI I MEĐUNARODNI NORMATIVNI OKVIR

NACIONALNI NORMATIVNI OKVIR

- Zakon o alternativnom rješavanju sporova 102
- Izvod iz Zakona o parničnom postupku 120
- Izvod iz Porodičnog zakona 122
- Izvod iz Zakona o radu 125
- Izvod iz zakona o državnim službenicima i namještenicima 126

MEĐUNARODNI NORMATIVNI OKVIR

- Direktiva 2008/52/EK Evropskog parlamenta i savjeta o određenim aspektima medijacije u građanskim i privrednim stvarima 127
- Preporuka REC(98)1 Komiteta ministara državama članica o poarodičnoj medijaciji 133
- Preporuka REC(2002)10 Komiteta ministara državama članica o medijaciji u građanskim stvarima 136
- Konvencija UN o međunarodnim sporazumima o poravnanju koji su rezultat medijacije (Singapurska konvencija) 139

PRILOZI:

- Predlog za pokretanje medijacije 146
- Sporazum o prihvatanju medijacije 147

PREDGOVOR

Alternativno rješavanje sporova unutar Evropske unije izraz je vrijednosne projekcije u organizaciji pravosuđa država članica Evropske unije, ujedinjenih u različitosti (*united in diversity*), po kojoj pravo građana i drugih pravnih subjekata na pristup pravdi, toj temeljnoj vrlini demokratskog društva, ne podrazumijeva samo pravo na pristup sudu, već i pravo na alternativno rješavanje sporova.¹

Suprotno svim očekivanjima, unaprijed naglašavanim ograničenjima, prisutnoj skepsi, pa i realno analiziranim dometima reforme pravosuđa u prethodnim godinama, koju prate kritički date ocjene iz izvještaja Evropske komisije o napretku Crne Gore u pregovaračkom procesu, kada je u pitanju Poglavlje 23 (pravosuđe i temeljna prava), alternativno rješavanje sporova u Crnoj Gori, prije svega kroz dobro organizovan i posvećen rad Centra za alternativno rješavanje sporova, bilježi stalni progres i uzlazne statističke pokazatelje, kakvi se mogu uporediti tek sa manjim brojem država članica Evropske unije.²

Ostvareni napredak i sve bolji rezultati kada je u pitanju alternativno rješavanje sporova, prvenstveno medijacija, ukazuje na održivost ovog razvoja, što oduzima argumente svima onima koji su na tom putu izražavali, više ili manje, skepsu, smatrajući da Crna Gora nema kapaciteta za takvu afirmaciju alternativnog rješavanja sporova u društvu.

Koliko god međuljudski odnosi bili zahtjevni, kompleksni po svojoj prirodi, posebno sami konflikti i njihovo rješavanje, temelj pomenutog uspjeha medijacije u Crnoj Gori zasniva se na velikom entuzijazmu i nesebičnom intelektualnom davanju pionira medijacije u Crnoj Gori, među kojima su i autori prvog izdanja Priručnika za obuku medijatora-posrednika, čiji počeci u ovoj oblasti su bili praćeni ličnim odricanjem, kao i odsustvom bilo kakve naknade, ili tek simboličnom naknadom za rad medijatora, otvarajući na taj način, iz godine u godinu, nove horizonte za razvoj i napredak medijacije u Crnoj Gori.

Jedan od prvih rezultata pomenutog pregalaštva bio je nastanak Priručnika za obuku medijatora-posrednika, urađen 2009.godine, u organizaciji tadašnjeg Centra za posredovanje Crne Gore, a uz finansijsku podršku Svjetske banke (WORLD BANK-International Finance Corporation (IFC)) i Ambasade Kraljevine Holandije, čiji su autori Zoran Pažin, Dragana Đuranović, Marina Lutovac, Ranka Božović i Nikola Martinović.

Priručnik je poslužio kao didaktičko-metodičko štivo za obuku čitavog niza generacija medijatora od 2009.godine do današnjeg dana. Pored toga što se Priručnik koristio za početnu obuku medijatora, čiji uspješni završetak je bio i ostao formalno-pravni uslov za dobijanje licence za rad medijatora koju izdaje Ministarstvo pravde u Vladi Crne Gore, Priručnik je korišćen i za razvoj kompetencija i profesionalnih vještina medijatora, posebno imajući u vidu da, pored teorijskog dijela, sadrži i praktični-vježbovni dio.

Priručnik je pripremljen kako bi predstavio širu sliku fenomena medijacije svim zainteresovanim subjektima, pojasnio ključne pravne, psihološke i sociološke aspekte i pojmove medijacije,

1 *Green paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law, European Commission, 19.04.2002*

2 *U 2022. godini broj predmeta riješenih u postupku medijacije pred Centrom (2397) u odnosu na broj parničnih predmeta rješavanih u meritumu od strane sudova (7968 meritornih sudskih presuda) iznosio je 30%, što je značajan rezultat*

kao i faze u procesu medijacije, stavljajući dominantno akcenat, ne na apstraktni ekspertski pristup, već na pragmatično učenje svih zainteresovanih za ovaj društveno vrijedan proces međuljudske interakcije između stranaka i medijatora u rješavanju sporova.

Svaka faza medijacije koja je predstavljena u Priručniku praćena je i odgovarajućom vježbom za polaznike obuke, radi što efikasnijeg usvajanja praktičnog znanja i profesionalnih vještina kroz izravnu participaciju samih polaznika obuke u vježbi.

Priručnik sadrži dva dijela i to prvi u kojem su obrađene sve ključne teme iz Pravilnika o programu obuke medijatora i drugi koji čine tekstovi relevantnih nacionalnih i međunarodnih pravnih izvora.

Nakon 14 godina od prvog izdanja Priručnika za obuku medijatora-posrednika ukazala se jasna potreba za upotpunjavanjem istog, kako unošenjem i dopunjavanjem edukativnog sadržaja na čiju aktuelnost je ukazala medijacijska praksa Centra za alternativno rješavanje sporova i sudova u proteklom periodu, tako i usklađivanjem sadržaja Priručnika sa Direktivom EU 2008/52 o određenim aspektima medijacije u građanskim i privrednim stvarima, Zakonom o alternativnom rješavanju sporova³, Zakonom o izmjenama i dopunama zakona o parničnom postupku⁴ i Zakonom o izmjenama porodičnog zakona⁵, koji su usvojeni u avgustu 2020. godine, kao i sa Pravilnikom o programu obuke medijatora koji je neposredno nakon toga donešen od strane Ministarstva pravde.

U dobroj vjeri da će novo izmijenjeno i dopunjeno izdanje Priručnika za obuku medijatora biti pouzdan oslonac svima koji teže da prošire horizonte saznanja i znanja o medijaciji, autori ostaju zahvalni za sve komentare i sugestije koje su dobili prilikom pripreme Priručnika i unaprijed se zahvaljuju onima koji će to učiniti nakon njegovog objavljivanja.

Podgorica, 2024.
A u t o r i

³ Zakon o alternativnom rješavanju sporova ("Službeni list CG", br. 77/20)

⁴ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku ("Sl. list CG", br. 76/20)

⁵ Zakon o izmjenama Porodičnog zakona („Sl. list CG“, br. 76/20)

PRIRUČNIK ZA OBUKU MEDIJATORA

*CENTAR ZA ALTERNATIVNO RJEŠAVANJE
SPOROVA*

SATNICA

09:00 – 10:30

ALTERNATIVNO RJEŠAVANJE SPOROVA

*pojam, istorijski razvoj, karakteristike
i specifičnosti u odnosu na sudski postupak*

10:30 – 11:00

PAUZA

11:00 – 12:00

NORMATIVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR, POGODNOST PREDMETA ZA MEDIJACIJU

12:00 – 13:15

KONFLIKT/METODE PREVAZILAŽENJE KONFLIKTA

13:15 – 14:15

RUČAK

14:15 – 15:30

OSNOVNA NAČELA MEDIJACIJE

15:30 – 16:30

ETIČKA PITANJA U MEDIJACIJI/KONFLIKTI INTERESA

16:30 – 17:00

FILM

ALTERNATIVNO RJEŠAVANJE SPOROVA

1. POJAM ALTERNATIVNOG RJEŠAVANJA SPOROVA

Pod alternativnim rješavanjem sporova podrazumijeva se niz mehanizama i metoda za rješavanje pravnih sporova, koji je svaka društvena zajednica razvila tokom svog historijskog razvoja i čiji cilj je rješavanje sporova izvan sudskog postupka, što u konačnom doprinosi obezbjeđivanju pravne sigurnosti.

U najširem smislu, postoje dvije velike kategorije metoda i mehanizama za rješavanje sporova: metodi za rješavanje sporova sa pozicije prava i metodi za rješavanje sporova sa pozicije interesa.

Model rješavanja sporova sa pozicije prava predstavlja u današnjem savremenom društvu dominantan metod rješavanja pravnih sporova. Polazi od shvatanja da neko treći, nepristrasan i neutralan treba da donese odluku kojom, na osnovu utvrđenog činjeničnog stanja i primjenom pravnih pravila, rješava sporni pravni odnos i na taj način pruža pravnu zaštitu onoj strani u sporu čija prava i interesi su ugroženi.

Model rješavanja sukoba sa pozicije interesa počiva na ideji da se spor može suštinski riješiti samo ako strane u sporu zajednički identifikuju interese povodom kojih je spor nastao i zajednički i sporazumno pronađu rješenje koje će obezbijediti da interesi svih učesnika u spornom odnosu budu u najvećoj mogućoj mjeri zadovoljeni. Najpoznatiji i najšire korišćen metod rješavanja sporova sa pozicija interesa je medijacija.

Iako je model rješavanja sporova sa pozicije prava u današnjem društvu dominantan metod

rješavanja pravnih sporova, uporedo sa njim razvijaju se i primjenjuju različiti metodi za mirno rješavanje sporova, za koje se, kao zajednički naziv, koristi izraz "alternativno rješavanje sporova", skraćeno ARS na našem jeziku, odnosno ADR na engleskom jeziku od *Alternative Dispute Resolution*.

Prema Zakonu o alternativnom rješavanju sporova, alternativno rješavanje sporova podrazumijeva rješavanje sporova uz učešće neutralnog trećeg lica koje pomaže strankama da riješe spor, prije ili nakon pokretanja sudskog ili drugog postupka.

2. KARAKTERISTIKE ALTERNATIVNOG RJEŠAVANJA SPOROVA

U teoriji su vođene mnoge rasprave u pokušaju da se pronađe jedna univerzalna i jedinstvena definicija ovog pojma. Međutim, svi ti pokušaji, zbog različitosti i brojnosti metoda i mehanizama, doveli su do jednog zaključka da opšte prihvaćena definicija ovog pojma ne postoji, što ne znači da ne postoje određene karakteristike koje su u manjoj ili većoj mjeri zajedničke za sve ove različite metode.

Možemo konstatovati sledeće suštinske karakteristike alternativnog rješavanja sporova:

- zbog same prirode alternativnosti proizilazi da je broj metoda ARS-a neograničen;
- pojavljaju se stalno nove metode ARS-a;
- postupci ARS-a su u odnosu na sudski postupak mnogo fleksibilniji, pa ih je moguće prilagoditi potrebama konkretnog spora;
- sa sociološkog aspekta, ARS je primjer deregulacije samoregulacijom (strane u sporu utvrđuju pravila postupka);
- obezbeđuje se rasterećenje sudova;
- za stranke znače uštedu vremena i novca;
- podrazumijevaju uključivanje neutralnog trećeg lica koje pomaže učesnicima u sporu da riješe njihov sporni odnos.

3. VRSTE ALTERNATIVNIH NAČINA RJEŠAVANJA SPOROVA

Najznačajnije i najrasprostranjenije metode ARS-a su:

- Arbitraža
- Rana neutralna ocjena
- Rana stručna procjena
- Nedjelja medijacije (settlement week)
- Mini suđenje (mini trial)
- Privatni sudija
- Medijacija-arbitraža
- Medijacija

Arbitraža je način rješavanja sporova u kojem arbitar nakon saslušanja obje strane, iznošenja njihovih predloga, donosi odluku koja je konačna i obavezujuća za stranke. Sam postupak pred arbitražom može biti obavezan i dobrovoljan, a arbitraža može biti formirana ad hoc ili institucionalna. Postupak je manje formalan od sudskog postupka, ali značajno formalniji od medijacije pri čemu stranke mogu same odrediti pravila postupka i primjenu mjerodavnog materijalnog prava.

Rana neutralna ocjena (*early neutral evaluation – ENE*) je način rješavanja sporova u kojem sud, na sopstvenu inicijativu ili na predlog stranaka, imenuje neutralnog evaluatora koji nakon iznijetih argumenata pomaže strankama da definišu sporna činjenična i pravna pitanja kako bi realnije procijenile svoje pozicije u sudskom postupku. Neutralni evaluator iznosi svoje mišljenje o tome kakvu bi odluku donio sud.

Rana stručna procjena je način rješavanja sporova koji se primjenjuje kod složenijih sporova, obično činjenično složenih, u kojem se angažuje nezavisni stručnjak čija je uloga da stručno mišljenje o spornim pitanjima koje su stranke izložile. Na taj način omogućava se strankama da identifikuju stvarni problem kako bi postigle odgovarajuće rješenje.

Nedjelja medijacije (*settlement week*) podrazumijeva da sudovi jedanput godišnje u periodu od nedjelju dana ne održavaju suđenja i ne zakazuju ročišta, već sprovedu postupke ARS-a. Obično se primjenjuje kod predmeta starijih datuma, a za njihovo rješavanje obično se angažuju sudije i advokati. Ukoliko se ne zaključi poravnanje, sudski postupak se nastavlja.

Mini suđenje (*mini trial*) nije sudski postupak u pravom smislu te riječi, već način rješavanja sporova koji obuhvata pregovaranja i medijaciju, a uglavnom se primjenjuje kada su u pitanju složeni predmeti ili predmeti u kojima je velika vrijednost predmeta spora. Postupak u formalnom smislu sprovodi neutralni savjetodavac i ima dvije faze. U prvoj fazi učesnici u sporu iznose svoje argumente (*best case presentation*), da bi zatim u drugoj fazi vodili pregovore čiji cilj je zaključenje sporazuma, odnosno poravnanja.

Privatni sudija (*rent a judge*) je način rješavanja sporova koji je karakterističan za anglosaksonsko pravo. Primjenjuje se u američkim državama na način što strane u sporu zaključuju sporazum kojim odlučivanje spornog pitanja povjeravaju nekom sudiji u penziji. Pri tome, ovlaštenja «privatnog sudije» zasnivaju se i ograničena su dogovorom stranaka. Međutim, neke američke savezne države su otišle korak dalje pa su u svojim zakonodavstvima predvidjele da se presuda koju donese privatni sudija izjednačava sa presudom redovnog suda. Veoma je popularan zbog svoje povjerljivosti u bračnim i porodičnim sporovima slavnih holivudskih parova (Bred Pit i Anđelina Džoli, Ben Aflek i Dženifer Gardner i dr.)

Medijacija-arbitraža (*med-arb*) je način rješavanja sporova koji objedinjava medijaciju i arbitražu. Prva faza postupka je medijacija u kojoj medijator u postupku medijacije pomaže strankama da sporazumno riješe svoj sporni odnos, a ukoliko ne dođe do sporazuma, postupak se nastavlja kao arbitražu u kojoj medijator postaje arbitar koji rješava sporna pitanja. Arbitar, na osnovu sporazuma strana u sporu, može biti i treće lice koje nije bilo prethodno medijator u tom sporu.

4. POJAM MEDIJACIJE

Medijacija je postupak u kojem stranke nastoje da sporazumno riješe spor uz pomoć jednog ili više medijatora. Medijator je lice koje sprovodi postupak medijacije i pomaže strankama da postignu poravnanje, bez ovlaštenja da im nametne obavezno rješenje, a kome je izdata licenca za rad, u skladu sa zakonom. Sam termin potiče od latinske riječi „*medius*“, što doslovno znači „u sredini“, a u prenesenom značenju označava nekog ko je „*nepristrasan*“ i „*neutralan*“. Podrazumijeva proces pregovaranja uz pomoć treće neutralne strane koja pomaže stranama koje se nalaze u nekom sukobu da pronađu rješenje u obostranom interesu. Pri tome, same strane biraju medijatora jednog ili više njih (komedijacija), uz važnu napomenu da medijator nema ovlaštenje da predloži rješenje niti ima ovlaštenje da sam nametne određeno rješenje spora, već samo pomaže strankama da uspostave bolju komunikaciju, da prepoznaju svoje interese i interese druge strane i na taj način riješe nastali problem. Medijacija nema obavezujući karakter, ona je dobrovoljna, pa strane u sporu mogu odustati od medijacije u bilo kom trenutku i fazi postupka.

5. ISTORIJSKI RAZVOJ MEDIJACIJE

Medijacija, kao jedan od najšire korišćenih metoda ARS-a doživjela je svoju punu primjenu počev od 60-tih godina prošlog vijeka. Međutim, moderna, profesionalna medijacija je značajniju primjenu doživjela u SAD-u kasnih 70-tih godina prošlog vijeka, kao odgovor na

krizu u američkom pravosuđu, spor i neefikasan pravosudni sistem koji je u to vrijeme bio zatrpan sudskim predmetima. Za njenu značajniju primjenu zaslužna je „Pound konferencija“ održana 1976. godine u mjestu Sent Pol u Minesoti, na kojoj je, radi rješavanja nastale krize u pravosuđu, predloženo uvođenje koncepta „suda sa više vrata“, odnosno da sudovi treba da budu ne samo institucije u kojima će se zakazivati ročišta i održavati suđenja, već da treba da nude i uslugu medijacije, brze arbitraže i druge metode alternativnog rješavanja sporova.

Međutim, iako je svoju ekspanziju doživjela u prošlom vijeku, porijeklo medijacije je starije od rješavanja sporova sudskim putem i seže do sumerske civilizacije, a prisustvo medijacije može se naći i u Bibliji, u Jevanđelju po Mateju. S druge strane, francuski pravници je smatraju tekovinom francuske revolucije.

Na prostorima Kraljevine Jugoslavije bilježe se tragovi vansudskih institucija- mjesnih sudova u Hrvatskoj, Vojvodini, i Slavoniji, općinskih sudova za posredovanje u Dalmaciji i Sloveniji i sreskih u Srbiji. Poznate su i komisije za mirno rješavanje sporova, mirovna vijeća pri stambenoj upravi i komisije za naknadu poljskih šteta, što pokazuje da je medijacija još od davnina i prije nego je ušla u zakonodavstvo bila korišćena kao način vansudskog rješavanja sporova.

Može se reći i da je stara crnogorska država nastala, na neki način, putem medijacije, tako što je Sveti Petar Cetinjski mirio zaraćena plemena. Istorijski podaci ukazuju da je naselje Mirovica, predgrađe Bara, bilo mjesto poznato po tome što su se ispod jednog starog stabla masline, čija je starost preko 2000 godina, mirili oni koji su bili u svađi ili nekom sporu, a smatralo se da je spor riješen kada bi ispod tog stabla davali jedni drugima takozvanu „tvrdu vjeru“ da će poštovati dogovor. Takođe, mogu se naći i podaci u arhivskim spisima o ostrvu Gospa od Škrpjela u blizini Perasta, na kojem se preko puta crkve nalazi kamena zgrada simboličnog imena Pomirdbena dvorana, u kojoj su se vjekovima mirili oni koji su bili u nekoj svađi ili zavadi. U njoj su postignuti mnogi dogovori i spriječene mnoge krvne osvete, prije svega zbog svjetosti samog mjesta, koje je samo po sebi obavezivalo učesnike u sporu da poštuju dogovor koji su tamo postigli.

6. KARAKTERISTIKE MEDIJACIJE SU:

- uključivanje neutralnog trećeg lica – medijatora
- medijator ne donosi obavezujuće odluke, niti utvrđuje koja je strana u pravu a koja nije, već samo podstiče pregovore između stranaka i traži rješenja prihvatljiva za obje strane
- sporazumno rješenje (za razliku od sudskog postupka u kome stranke potpuno izgube nadzor nad sporom, kod medijacije je važna relativna autonomnost stranaka - stranke sopstvenom aktivnošću postižu obostrano prihvatljiv sporazum uz pomoć medijatora)
- povjerenje (javnost je u postupku medijacije isključena; ono što je u okviru medijacije izrečeno ili predloženo u pisanoj formi ostaje povjerljive prirode u odnosu na eventualni sudski postupak; medijator ne smije drugoj strani prenositi informacije koje mu je prva strana povjerila prilikom odvojenih susreta a za koje nije dala saglasnost da se mogu saopštiti drugoj strani; medijator ne smije sudećem sudiji otkriti informacije o postupku posredovanja, osim podataka o tome da li je postupak medijacije bio uspješan ili ne).

7. ZNAČAJ MEDIJACIJE

Razvoj medijacije i ostalih metoda ARS-a predstavlja odgovor na formalni i krut pravosudni sistem koji ne zadovoljava potrebe ubrzanog pravnog saobraćaja čime se ograničava, pa i ugrožava ostvarivanje prava na pristup pravosuđu, prava na suđenje u razumnom roku garantovanih međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima, prije svega Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (član 6). Zbog toga se ukazala potreba da se kroz ARS stranama u sporu ponude i druge vrste usluga, odnosno načina rješavanja sporova kako bi došle do rješenja svog spora na brz, ekonomičan i jednostavan način.

Značaj medijacije je u tome što omogućava mirno rješavanje sporova, uspostavljanje komunikacije između strana u sporu, omogućava izgrađivanje budućih odnosa, dok za pravosudni sistem znači rasterećenje sudova i efikasnije i jeftinije pravosuđe.

Medijacija kao postupak mirnog rješavanja spora je samo dopuna sudskom sistemu a ne i njegova zamjena. Ukoliko se u postupku medijacije ne postigne poravnanje među stranama u sporu, stranke se mogu vratiti sudskom

8. DOBITI ZA STRANKE OD MEDIJACIJE

Dobiti stranaka od medijacije su:

- puna kontrola strana u sukobu nad postupkom i rezultatima pregovaranja;
- ušteda novca, jer strane u sporu uglavnom pregovaraju neposredno, obično bez advokata i drugih lica;
- prilagođenost i ušteda vremena - dužina trajanja postupka medijacije zavisi uglavnom od strana u sporu i prilagođava se njima;
- garantovana povjerljivost i privatnost informacija koje nijesu u sukobu sa zakonom i javnim interesima;
- svaki sporazum je sačinjen tako da odgovara interesima sukobljenih strana;
- očuvanje dobrih međuljudskih odnosa –pored očiglednog sukoba između strana u sporu, one često žele da sačuvaju odnos i komunikaciju sa drugom stranom.

9. STILOVI U MEDIJACIJI

Postoje tri vrste stilova u medijaciji, a to su: facilitativni, evolutivni i transformativni.

Kod **facilitativnog stila**, uloga medijatora je neutralna, on samo pomaže stranama u sporu da uspostave bolju komunikaciju, budu kooperativnije u postizanju obostrano prihvatljivog rješenja. Medijator to postiže postavljanjem pitanja i identifikovanjem skrivenih interesa, koji stoje iza početnih pozicija stranaka na zajedničkim i odvojenim sastancima. Medijator ne daje pravne savjete, mišljenja i predloge za rješenje spora, ne sugerise niti nudi rješenje spora, već su strane u sporu te koje dolaze do rješenja. Ovdje medijator kontroliše postupak medijacije, a strane rezultat medijacije. Medijator facilitira otkrivanje interesa koji se nalaze iza početnih pozicija strana u sporu i pomaže stranama da same analiziraju moguća rješenja.

U osnovi **evolutivnog stila** je shvatanje da medijator kao iskusna i stručna neutralna osoba treba da upozna strane u sporu sa mogućim i očekivanim ishodom sudskog postupka. Prema ovom shvatanju medijator treba da ima stručno znanje u oblasti u kojoj je nastao spor da bi mogao da pomogne stranama u sporu da procjene dobre i loše strane svoje pozicije, odnosno da uvide kakve su im šanse da dobiju ili izgube parnicu i u skladu sa tim rade na postizanju dogovora. Medijator daje stranama u sporu pravne savjete i mišljenja na odvojenim sastancima. Osnovni cilj je postizanje sporazuma po svaku cijenu, često bez obzira na stvarne interese, potrebe i osjećanja strana u sporu. Ovdje je medijator taj koji kontroliše i proces i rezultat medijacije.

Transformativni stil zasnovan je na ideji da medijacija treba da obezbijedi da se postigne transformacija suprostavljenih odnosa između strana u sporu u konstruktivni odnos. Cilj je postignut kada strane u sporu prepoznaju interese i potrebe druge strane i pokažu razumijevanje za njih. Strane u sporu kontrolišu i proces medijacije i rezultat, a medijator ih samo usmjerava u pravcu postizanja sporazuma. Medijator pokušava da promijeni prirodu odnosa osoba u konfliktu. Medijator ne usmjerava strane na određene probleme, već prati njihov razgovor i ohrabruje ih da govore o onome što one smatraju da je za njih važno. Ne daje savjete, ne iznosi svoje mišljenje, niti sugerise moguća rješenja.

Svaki od navedenih stilova medijacije ima određene nedostatke. Kod evaluativnog stila može da se postavi pitanje očuvanja nepristrasnosti, neutralnosti medijatora, kao i pitanje realnosti predloženog rješenja. Kod facilitativnog i transformativnog stila medijator je samo svjedok dogovora, dok su stranke te koje odlučuju o tome koje je rješenje za njih najprihvatljivije.

Za sva tri stila u medijaciji moraju se obezbijediti:

- Neutralnost medijatora – ne zauzima (se za) stranu
- Povjerljivost
- Učesnici određuju koje je rješenje za njih najprihvatljivije.

U svakom slučaju treba zapamtiti da nezavisno od stila koji medijator koristi a koji je prilagođen ličnosti medijatora i karakteristikama konkretnog spora, medijator nije arbitar – ne donosi odluku; on samo vodi proces, dok strane same kontrolišu ishod spora i da medijator, koristeći posebne metode i vještine, pomaže u pregovorima, koji za cilj imaju postizanje obostrano prihvatljivog sporazuma. U medijaciji su samo interesi i potrebe strana u sporu mjerilo za pronalaženje rješenja.

10. RAZLIKE IZMEĐU ARS-A I SUDSKOG POSTUPKA

Razlike između ARS-a i sudskog postupka možemo posmatrati u odnosu na subjekte postupka, predmet postupka, tok postupka i rezultate postupka.

Subjekt postupka: U parničnom postupku glavni procesni subjekti su stranke i sud. Sudski postupak pokreće se tužbom, a stranke slobodno raspolažu zahtjevima istaknutim u toku postupka. Međutim, sud je taj koji ima dominantan položaj, jer sud je taj koji rukovodi postupkom i donosi odluku. Dakle, stranke posredno utiču na odlučivanje, tako što slobodno raspolažu svojim zahtjevima, ali je sud taj koji odlučuje u granicama postavljenih zahtjeva. U postupku ARS-a stranke su te koje odlučuju o svojim pravima i interesima, a treće neutralno lice im samo pomaže u pronalaženju sporazumnog rješenja.

Predmet postupka: U središtu građanske parnice je sporni pravni odnos. Sud sprovodi dokaze kako bi utvrdio činjenično stanje koje mu je neophodno da bi primijenio određeno apstraktno pravno pravilo-pravnu normu i na taj način riješio spor. Sve druge okolnosti, interesi i problemi stranaka su izvan interesovanja suda, jer nisu relevantni za donošenje odluke. Za razliku od toga centralni pojam ARS-a nijesu činjenična i pravna pitanja, već konflikt. Neutralno treće lice pokušava da pomogne stranama u sporu da identifikuju interese i potrebe, kako bi postigle dogovor oko rješenja spornog pitanja i zaključile poravnanje koje je u njihovom obostranom interesu. Treće neutralno lice bavi se istraživanjem skrivenih interesa, osjećanja ili ličnih problema stranaka koji nekada mogu da spriječe postizanje dogovora oko sporazumnog rješenja spora, a koji će za sud ostati nevidljivi, jer nisu relevantni za donošene odluke u sudskom postupku, odnosno presuđenju.

Tok postupka: Sudski postupak je strogo formalan postupak, čije faze i pravila su određena Zakonom o parničnom postupku. U prvom stepenu imamo fazu podnošenja tužbe, dostavljanja tužbe na odgovor, po prijemu tužbe i odgovora na tužbu vrše se pripreme za glavnu raspravu. Izvodjenje dokaza odvija se po unaprijed odredjenim pravilima, provode se pisani dokazi, saslušavaju stranke i svjedoci i sporovode po potrebi vještačenja. Stranke mogu da iznose činjenice i predlažu nove dokaze samo do određene faze postupka, a za određene procesne radnje važi načelo pisane forme. Za razliku od sudskog postupka, postupci ARS su manje formalni, pravila su fleksibilna, određuje ih medijator u dogovoru sa strankama, nema formalnih saslušanja, obimne pisane dokumentacije i dokaznih sredstava.

Rezultat postupka: Rezultat sudskog postupka je presuda o konkretnoj pravnoj stvari kojom se odlučuje o tužbenom zahtjevu i u slučaju usvajanja tužbenog zahtjeva jedna strana

obavezuje na određeno davanje ili činidbu koju je dužna da izvrši u određenom roku koji sud odredi, pod prijetnjom prinudnog izvršenja. Svaki sudski postupak podrazumijeva da je jedna strana pobjednik, a druga gubitnik (win-lose), čak i u situaciji kada sud djelimično usvoji tužbeni zahtjev. Donošenjem odluke, spor je formalno završen, njom se rješava spor nastao u prošlosti, a odnosi između stranaka obično su u budućnosti zauvijek prekinuti. Zato presude djeluju na prošlost i nisu usmjerene na budućnost. U postupcima ARS rezultat postupka je sporazumno rješenje spora koje zadovoljava interese i jedne i druge strane, pa su svi u ovom postupku pobjednici (win-win). Upravo zbog toga što same strane u sporu kreiraju rješenje svog spora uz pomoć treće neutralne strane, odnosi su očuvani, a ne tako rijetko poboljšavaju se u budućnosti.

11. PREDNOSTI ARS-A U ODNOSU NA SUDSKI POSTUPAK

Imajući u vidu prethodno navedene razlike između sudskog postupka i ARS-a, može se zaključiti da su prednosti ARS-a u odnosu na sudski postupak:

- brzina
- trošak
- povjerljivost
- fleksibilnost
- bolja komunikacija
- ravnopravnost
- kontrola
- nema stresa
- win-win (nema pobjednika niti poraženih).

VJEŽBA:

SUDSKI POSTUPAK-MEDIJACIJA

Cilj vježbe: upoznavanje sa postupkom medijacije, kao alternativnim načinom rješavanja sporova, kroz razlike u odnosu na sudski postupak i prednosti medijacije u odnosu na sudski postupak.

Opis vježbe:

- Podijeliti učesnike u grupe i dati im zadatak da na flip čartu za određeno vrijeme navedu karakteristike, odnosno razlike između postupka medijacije i sudskog postupka
- Izvjestioci grupa izvještavaju o radu svoje grupe
- Na kraju će trener dodati ono što nije bilo pomenuto i razgovarati sa učesnicima o ključnim prednostima postupka medijacije u odnosu na sudski postupak

SUDSKI POSTUPAK	↔	MEDIJACIJA-POSREDOVANJE
Sudski postupak je strogo formalan, a forma zakonom predviđena	↔	Postupak medijacije je neformalan i pravila postupka određuju same strane
Sud izvodi dokaze kroz dokazni postupak	↔	Medijator olakšava stranama da same nađu rješenja
Sudski postupak nekada traje dugo	↔	Medijacija se završava po Zakonu o posredovanju u roku od 60 dana, odnosno po Porodičnom zakonu najduže 90 dana
Presuda često dovodi do potpunog razilaženja strana i prekid komunikacije	↔	Medijacija najčešće uspostavlja pokidane međuljudske odnose i čuva ih u budućnosti
U sudskom postupku se najčešće rješava jedan spor	↔	Moguće je riješiti više sporova odjednom, kao i regulisati buduće odnose
Iziskuje velike troškove postupka	↔	Olakšanje za budućnost

DAN

1

MEDIJACIJA-NORMATIVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR

A) MEĐUNARODNI STANDARDI ALTERNATIVNOG REŠAVANJA SPOROVA

Najvažniji međunarodni standardi medijacije i drugih alternativnih načina rješavanja sporova sadržani su u relevantnim pravnim dokumentima Evropske unije, Savjeta Evrope i Ujedinjenih nacija kojima se na međunarodnom i na nacionalnom nivou nastoji podstaći primjena metoda alternativnog rješavanja sporova.

Pod okriljem Ujedinjenih nacija usvojeno je nekoliko veoma značajnih dokumenata Komisije Ujedinjenih nacija za međunarodno trgovačko pravo (UNCITRAL) koji treba da doprinesu unapređenju prakse medijacije u državama članicama.

Pravila o mirenju i Model zakona o međunarodnom privrednom mirenju odnose se uglavnom na primjenu metoda alternativnog rješavanja sporova u međunarodnim privrednim stvarima, ali se njima uspostavljaju i standardi koji se vezuju za najvažnije principe dobre prakse alternativnog rješavanja sporova i u drugim vrstama sporova.

Konvencija o međunarodnim sporazumima o rješavanju sporova koji proističu iz medijacije (tzv. Singapurska konvencija o medijaciji) primjenjuje se na pisane sporazume sklopljene u postupku medijacije kojima se rješavaju sporovi između privrednih subjekata sa sjedištem u različitim državama i drugih privrednih sporova sa elementom inostranosti. Konvencija obavezuje države članice da obezbijede izvršenje sporazuma postignutih putem medijacije u skladu sa pravilima izvršenja koja se primjenjuju u njihovim pravnim sistemima, a saglasno uslovima predviđenim Konvencijom. Ratifikacijom ove konvencije, svaka država obezbjeđuje

da se međunarodni sporazumi postignuti u toj državi članici mogu prinudno izvršiti i u svim drugim državama članicama.

Preporukama Savjeta Evrope u oblasti medijacije uspostavljaju se vodeći principi za primjenu medijacije u porodičnim i građanskim sporovima, kao i u krivičnim i upravnim stvarima.

Preporuka br. R (98) 1 o porodičnoj medijaciji ukazuje na značaj primjene medijacije u porodičnim sporovima budući da ovaj metod rješavanja sporova doprinosi ublažavanju porodičnog konflikta, poboljšanju komunikacije između članova porodice i zaštiti najboljeg interesa djeteta. Preporuka podsjeća da porodični sporovi pogađaju sve članove porodice, a posebno negativno utiču na djecu, dok primjena medijacije doprinosi očuvanju kontakta između roditelja i djece i ujedno omogućava smanjenje socijalnih i ekonomskih troškova rastave i razvoda, kako za same strane, tako i za državu. Države članice treba da promovišu razvoj porodične medijacije, posebno putem informativnih programa za javnost kojima bi se omogućilo bolje razumijevanje ovog metoda alternativnog rješavanja sporova.

Preporuka REC (99) 19 o medijaciji u krivičnim stvarima podržava primjenu medijacije u krivičnim stvarima, radi omogućavanja aktivnog učešća žrtve i učinioca krivičnog djela, kao i drugih potencijalno oštećenih lica, u saniranju posljedica učinjenog djela. Medijacija u krivičnim stvarima zasnovana je na principima restorativne pravde, pa se ukazuje da se u okviru postupka medijacije žrtvi omogućava da dobije izvinjenje i reparaciju, na koji način se doprinosi ublažavanju posljedica viktimizacije.

Preporuka REC (2001) 9 o alternativama parničnom postupku između organa uprave i privatnih lica ukazuje da pojedine metode alternativnog rešavanja sporova, kao što su medijacija, mirenje, interna revizija, poravnanje i arbitraža, predstavljaju koristan pristup rješavanju upravnih sporova, budući da njihova primjena može spriječiti nastanak sporova u upravnim stvarima. Zbog toga, države članice treba da podrže primjenu ovih metoda uvijek kada je to moguće, a naročito u slučajevima koji se tiču pojedinačnih upravnih odluka, ugovora, dugova građana i uopšte zahtjeva koji se odnose na isplatu određene sume novca.

Preporuka REC (2002) 10 o medijaciji u građanskim stvarima ukazuje da primjenu medijacije treba omogućiti u svim za to pogodnim građanskim sporovima, između ostalog, u privrednim, radnim i potrošačkim sporovima, kako prije tako i nakon pokretanja sudskog postupka. Primjena medijacije se naročito smatra korisnom u pogledu sporova čije sudsko rješavanje iziskuje visoke troškove, kao i u slučajevima u kojima je naročito važno očuvati odnose između strana u sporu. Zbog toga je potrebno da države članice obezbijede da medijacija bude lako dostupna građanima, ali i da preduzmu potrebne mjere kako bi se medijacija efikasno sprovodila i spriječila njena zloupotreba u cilju odugovlačenja postupka rješavanja spora.

Direktivama Evropske unije uspostavljaju se standardi primjene medijacije u građanskim i privrednim stvarima, kao i standardi primjene alternativnih metoda rješavanja potrošačkih sporova.

Direktiva 2008/52/EC Evropskog parlamenta i Savjeta o određenim aspektima medijacije u građanskim i privrednim stvarima je prvi obavezujući dokument Evropske unije koji uređuje medijaciju kao samostalni pravni institut. Cilj Direktive je da promoviše mirno rješavanje sporova i da podstakne primjenu medijacije kao jednog od vansudskih postupaka kojim se unaprijeđuje pristup pravosuđu. Direktiva se odnosi na sve građanske sporove i privredne sporove u kojima stranke samostalno raspolazu svojim zahtjevima i povodom kojih mogu postići sporazum. Direktiva posebno ističe važnost uspostavljanja uravnoteženog odnosa između medijacije i sudskog postupka. Ukazuje se da medijacija pruža mogućnost jednostavnog, efikasnog, brzog i ekonomičnog vansudskog rješavanja sporova u građanskim i privrednim stvarima, te da

države članice treba da osiguraju izvršavanje obaveza koje proističu iz sporazuma postignutih u postupku medijacije. Ujedno, priznavanje sporazuma kao izvršne isprave u jednoj državi članici, obavezuje i drugu državu članicu.

Dalje, države članice se obavezuju da predvide odgovarajuće mehanizme za edukaciju i kontrolu kvaliteta rada medijatora koji treba da budu usmjereni ka očuvanju fleksibilnosti postupka medijacije i nezavisnosti stranaka, ali u isto vrijeme i da obezbijede da se medijacija sprovodi na efikasan, nepristrasan i stručan način. Države članice takođe se obavezuju da obezbijede informisanje opšte javnosti o dostupnosti usluga medijacije uz kontakte medijatora i organizacija koje ove usluge pružaju.

Direktiva 2013/11/EU Evropskog parlamenta i Savjeta EU o alternativnom rješavanju potrošačkih sporova i izmjeni Uredbe (EC) br. 2006/2004 i Direktive 2009/22/EC

Direktiva o alternativnom rješavanju potrošačkih sporova odnosi se na vansudsko rješavanje domaćih i prekograničnih potrošačkih sporova koji nastaju povodom ugovora o prodaji robe ili pružanju usluga u svim privrednim oblastima, između trgovaca i potrošača sa sjedištem, odnosno prebivalištem na teritoriji Evropske unije. Primjenom alternativnih metoda rješavanja sporova potrošačima se pruža mogućnost da efikasnije i jeftinije rješavaju sporove koji nastaju iz ugovora o prodaji robe i usluga, čime se doprinosi slobodnom kretanju robe i usluga na unutrašnjem tržištu EU i jačanju povjerenja potrošača.

Uredbom o onlajn rješavanju potrošačkih sporova predviđeno je uspostavljanje onlajn platforme (EU ODR Platform), koja potrošačima i trgovcima omogućava rješavanje potrošačkih sporova proisteklih iz onlajn trgovine. Ove usluge alternativnog rješavanja sporova pružaju subjekti za ARS koji su povezani sa platformom.

A) NACIONALNI ZAKONODAVNI OKVIR

Zakonodavni okvir Crne Gore koji uređuje oblast alternativnog rješavanja sporova reformisan je 2020. godine donošenjem Zakona o alternativnom rješavanju sporova, Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, Zakona o izmjenama Porodičnog zakona, Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima i izmjenama i dopunama Sudskog poslovnika i donošenjem niza podzakonskih akata.

Zakon o alternativnom rješavanju sporova je u potpunosti usklađen sa pravom Evropske unije, a prije svega sa Direktivom o medijaciji 2008/52/EK Evropskog parlamenta i Savjeta,

Zakon o alternativnom rješavanju sporova uređuje alternativno rješavanje sporova na jedan cjelovit i sveobuhvatan način, jasno i precizno normirajući sve ono što je neophodno da bi se pravilno razumjeli i primijenili svi propisani vidovi alternativnog rješavanja sporova, sa akcentom na medijaciju, kao vodeću, i ranu neutralnu ocjenu spora, kao novu metodu alternativnog rješavanja sporova. Ovim zakonom uređuje se alternativno rješavanje sporova u građanskopravnim odnosima medijacijom, ranom neutralnom ocjenom spora i drugimnačinima alternativnog rješavanja sporova, u skladu sa međunarodno prihvaćenim standardima. Zakon o alternativnom rješavanju sporova detaljno uređuje postupke medijacije i rane neutralne ocjene spora, kao i uslove za licenciranje medijatora i evaluatora spora. Pored opštih pravila o medijaciji i ranoj neutralnoj evaluaciji, zakon sadrži i poseban dio koji predviđa nekoliko pravila primjenjivih na specifične sektore, kao što je alternativno rješavanje sporova u privrednim sporovima, radnim sporovima i porodičnim sporovima. Značajan dio Zakona o alternativnom rješavanju sporova posvećen je pravilima o Centru za alternativno rješavanje sporova.

Za razvoj i unaprijeđenje primjene medijacije posebno su važne odredbe čl.12 i 24 ovog zakona, koje predstavljaju novinu kada je u pitanju rješavanje sporova medijacijom. Naime, Zakon o

alternativnom rješavanju sporova u članu 12 propisuje dužnost za stranku koja namjerava da pokrene postupak pred sudom, da se prije njegovog pokretanja obrati Centru radi pokušaja rješavanja spora medijacijom, a obje stranke su dužne da prisustvuju prvom sastanku sa medijatorom u sporovima: koji su zakonom kojim se uređuje parnični postupak propisani kao sporovi male vrijednosti, radi naknade štete iz ugovora o osiguranju ako je jedna od stranaka društvo za osiguranje i za koje je posebnim zakonom propisana ta obaveza (zakoni kojima se uređuju radni odnosi). U slučaju da se lice koje namjerava da pokrene postupak pred sudom prethodno ne obrati Centru, sud će odbaciti tužbu kao nedozvoljenu.

Druga važna novina je određenje iz člana 24 Zakona o alternativnom rješavanju sporova, kojim je propisano da poravnanje zaključeno pred medijatorom u sporu povodom kojeg nije pokrenut sudski postupak, odnosno u sporu u kojem je sudski postupak okončan povlačenjem tužbe, stiče svojstvo izvršne isprave potvrđivanjem kod nadležnog suda, odnosno sačinjavanjem notarskog zapisa u skladu sa zakonom kojim se uređuje notarska djelatnost.

Pored navedenih, značajna novina je prvi sastanak sa medijatorom, jer se samim njegovim održavanjem postupak medijacije ne smatra započetim, sve dok stranke ne potpišu Sporazum o medijaciji, koji je, takođe, novina u navedenom zakonu. Ovakvim rješenjem se u svemu poštuje načelo dobrovoljnosti postupka medijacije.

Precizno je uređeno dejstvo medijacije na prekluzivne rokove i rokove zastarjelosti, propisane su dužnosti medijatora, njihovo izuzeće, pravila sprovođenja medijacije, mogućnost korišćenja dokaza u drugim postupcima, završetak medijacije i obaveznost poravnanja.

Zakon o alternativnom rješavanju sporova uređuje i situaciju kada je poravnanje zaključeno u sporu povodom kojeg je pokrenut postupak pred sudom, propisujući da ovo poravnanje predstavlja osnov za zaključenje sudskog poravnanja.

Propisani su uslovi za izdavanje licence za rad medijatora i evaluatora spora, kao i položaj i poslovi Centra, koji ga pozicioniraju u središte alternativnog rješavanja sporova.

Etički kodeks medijatora usklađen je sa međunarodnim standardima u ovoj oblasti, a prije svega sa Evropskim kodeksom ponašanja za medijatore iz 2004. godine. Pridržavanjem načela i standarda koji su predviđeni ovim kodeksom, a što predstavlja njihovu dužnost, medijatori će osigurati da se poštuju jednaki standardi kvaliteta svih postupaka medijacije i doprinijeti jačanju povjerenja građana u medijaciju.

Dalje, usvojen je i niz izmjena i dopuna posebnih zakona koje su bile neophodne radi njihovog usklađivanja sa Zakonom o alternativnom rješavanju sporova, i to: Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, Zakona o izmjenama Porodičnog zakona i Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima.

Zakonom o parničnom postupku propisano je da sud stranke može rješenjem da uputi na prvi sastanak sa medijatorom radi pokušaja rješavanja spora u postupku medijacije. U određenoj vrsti sporova, i to: u sporovima u kojima je jedna od stranaka Crna Gora, Glavni grad, Prijestonica, odnosno opština, u privrednim sporovima, osim u sporovima sa međunarodnim elementom, u sporovima iz odnosa na koje se primjenjuje statusno (kompanijsko) pravo i u sporovima u kojima je stranka u stečajnom postupku upućena na parnični postupak, te u drugim slučajevima propisanim posebnim zakonom sud je dužan da posebnim rješenjem uputi stranke na prvi sastanak sa medijatorom.

Porodičnim zakonom propisuje se mogućnost sprovođenja postupka medijacije u sporovima o održavanju ličnih odnosa djeteta sa srodnicima i drugim licima sa kojima ga vezuje

posebna bliskost. Pored toga, propisano je obavezno upućivanje stranaka na prvi sastanak sa medijatorom radi mirenja ili postizanja sporazuma bračnih supružnika o vršenju roditeljskog prava poslije razvoda braka i sporazuma o podjeli zajedničke imovine.

Alternativni načini rješavanja sporova zastupljeni su i u oblasti radnog prava u pogledu rješavanja sporova koji nastanu na radu ili u vezi sa radom (**Zakon o državnim službenicima i namještenicima i Zakon o radu**).

Postupak medijacije, kao jedan od metoda alternativnog rješavanja sporova prepoznaje i **Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći**, koji u članu 4 propisuje da će se lice koje ima pravo na besplatnu pravnu pomoć uputiti na postupak medijacije ili neki drugi oblik alternativnog rješavanja sporova, ako za to postoje odgovarajući pravni uslovi, čime se još jednom potvrđuje značaj dostupnosti i afirmacije alternativnog rješavanja sporova za obezbjeđenje pristupa pravdi građanima i drugim pravnim subjektima.

II INSTITUCIONALNI OKVIR

Nakon stupanja na snagu Zakona o alternativnom rješavanju sporova, Centar za posredovanje transformisan je u avgustu 2020. godine u Centar za alternativno rješavanje sporova. Kao nosilac javnih ovlašćenja, Centar ima brojne nadležnosti u oblasti ARS. Centar obavlja stručne i administrativne poslove koji se odnose na medijaciju, ranu neutralnu ocjenu spora i druge metode ARS, informiše stručnu i širu javnost o mogućnostima i prednostima ARS, inicira donošenje, odnosno izmjenu propisa radi usklađivanja sa međunarodnim standardima u oblasti ARS, daje mišljenje o radu medijatora i evaluatora spora u postupku produženja i prestanka licence za rad medijatora, odnosno licence za rad evaluatora spora, prati i ocjenjuje rad medijatora i evaluatora spora, sprovodi obuku za medijatore i evaluatore spora, kao i druga lica koja sprovode postupke ARS i organizuje njihovo stručno usavršavanje itd.

III PODOBNOST PREDMETA ZA MEDIJACIJU

Entuzijasti vjeruju da gotovo nema spora koji se ne može riješiti u postupku medijacije.

Medijacija je moguća u različitim vrstama sporova kao što su:

- građanski sporovi: sporovi iz osnova naknade materijalne i nematerijalne štete, sporovi iz ugovornog prava, sporovi zbog smetanja posjeda, sticanja bez osnova, duga, potrošački sporovi, sporovi iz osiguranja i sl.;
- porodični sporovi: razvod braka, izdržavanje, sporovi iz odnosa roditelja i djece, sporovi radi podjele bračne i vanbračne tekovine;
- privredni sporovi: sporovi proistekli iz privrednopravnih odnosa pravnih lica i preduzetnika, iz oblasti osiguranja, iz autorskog prava i prava intelektualne svojine, građevinski, bankarski sporovi, iz ugovora o koncesijama i sl.;

Međutim, vrsta spora nije opredjeljujuća za uspjeh medijacije. Za uspjeh strana u sporu mnogo je značajnija motivisanost, spremnost i volja strana u sporu da zajednički i sporazumno riješe nastali spor, nego sama vrsta spora.

Bez obzira na vrstu spora, za medijaciju su pogodni sporovi u kojima:

- postupak dugo traje;
- učestvuje veliki broj stranaka;
- su stranke već pregovarale u cilju postizanja dogovora ali u tom momentu u tome nisu uspjele;
- postoji izvjesnost da će nastati veliki troškovi postupka (troškovi vještačenja, advokatski troškovi i sl.) ili su već nastali;

- svi drugi sporovi gdje postoji dobra volja stranaka da se spor riješi sporazumno-zaključenjem poravnania.

Za medijaciju nisu podesni sporovi:

- u kojima su zahtjevi stranaka u suprotnosti sa prinudnopravnim propisima;
- u kojima postoji zloupotreba ili velika neravnoteža moći između suprostavljenih strana;
- koji se tiču nasilja u porodici;
- u kojima je prevelika eskalacija sukoba;
- u kojima obje stranke žele sudsku odluku;
- u kojima se odlučuje samo o pravu;
- u privrednom pravu -statusni sporovi, stečaj, registracija.

DAN

1

KONFLIKT-METODE PREVAZILAŽENJA KONFLIKTA

VJEŽBA:

REAKCIJE NA KONFLIKT

Cilj vježbe: Prepoznati kod sebe reakciju na konflikt

Opis vježbe: Učesnici se podijele u parove i svaki par treba da zapiše svoje reakcije na konflikt: šta čini da se konflikt pogoršava, šta čini pa se konflikt umanjuje, uspješno razrješava. Kad parovi završe, izvještavaju u velikoj grupi. Trener zapisuje ponuđene odgovore na dva hamera: na jednom šta doprinosi da se konflikt pogoršava; na drugom šta doprinosi da se konflikt umanjuje, uspješno razrješava:

S tim u vezi se zaključuje:

Osobe koje sarađuju teže da:

- zadovolje svoje potrebe
- omogućavaju drugome da zadovolji svoje potrebe
- donesu zajedničku odluku

Osobe koje se svađaju /nadmeću teže da:

- zadovolje svoje potrebe
- ignorišu potrebe drugog
- dominiraju u procesu donošenja odluka

PODRUČJA KONFLIKTA

Konflikt je nekada unutar same osobe: sama sa sobom razmatra svoje želje, potrebe, osjećanja, misli, ideje, vrijednosti, pravi izbore i donosi odluke.

Konflikt može da bude između dvije ili više osoba koje ne mogu da usaglasе ciljeve, želje ili način njihovog ostvarenja ili imaju različita mišljenja, iskustva i očekivanja o načinu rješavanja nekog problema.

Takođe, može da nastane između manjih/velikih grupa: između dvije porodice, između dvije organizacije, unutar lokalne zajednice, između naroda.

Što je više učesnika, konflikt je komplikovaniji, jer obuhvata mnoštvo potreba, interesa i ciljeva, interakcija pa medijator, uz sve to, treba da uoči i ko, kako donosi odluke, kao i ko, na koji način pregovara.

VJEŽBA:

VOĐENJE U PARU

Cilj vježbe: uticaj emocija na konflikt

Opis vježbe: Trener podijeli učesnike u dvije grupe. Obje grupe stoje u vrsti jedna nasuprot drugoj, tako da svaka osoba iz jedne grupe ima svog para iz druge grupe. Parovi stoje sa ispruženim rukama ispred sebe, ali tako da im se dlanovi ne dodiruju, već da postoji određeni mali prostor između njih.

Trener daje instrukcije: Ovo je neverbalna vježba. Zadatak svakog učesnika je da dođe do svog zida (zid učesnika je onaj u koji trenutno gleda), ali tako da razmak između dlanova učesnika i njegovog para non-stop bude isti.

Uglavnom se ova vježba odvija tako da neki parovi ostanu u sredini, nepomjereni i ljuti, a drugi parovi ili dođu do jednog zida i tu ostanu ili prošetaju od jednog do drugog zida. Vježba nudi materijal kako za pokazivanje osjećanja, tako i za uobičajeni način razmišljanja da ispunjenje sopstvene želje nije u saglasnosti sa ispunjenjem želje druge osobe, te da se one nalaze u konfliktu - često se čak i ne razmisli kako bi se mogle ispuniti želje obje strane.

Pitanja za učesnike:

- Kako ste se osjećali u toku vježbe-vaše osjećanje?
- Koja osjećanja ste prepoznali kod vašeg para?

UTICAJ EMOCIJA NA KONFLIKT

Ljudsko ponašanje sastoji od četiri osnovne komponente: djelovanje, koje je u najvećoj mjeri svjesno, pod uticajem volje i lako vidljivo, a posljedica je sljedeće tri komponente ponašanja: mišljenje, emocije i fiziološke reakcije (prema Glasser). Kada dominiraju snažne emocije, posebno neprijatne, one preplavljaju prostor za mišljenje pa djelovanje ostaje izloženo samo uticaju emocija.

U situacijama napetosti, anksioznosti, frustriranosti sagovornici misle samo o svojim emocijama. Snažne emocije ometaju jasno, realistično razmišljanje, nastaje nerazumijevanje, nesporazumi. Nekada dođe do neodgovarajuće vrste i intenziteta emocija: umjesto ljutnje-visok intenzitet bijesa, agresivnosti; umjesto tuge-tjeskoba, bezvoljnost, razočarenje, depresija; ili se tuga prikriva osmijehom, humorom.

Nesporazumi u komunikaciji nastanu upravo zbog toga što se preplete: ono što osoba posmatra (situacija, činjenice), ono što osoba kaže da vidi (interpretacija, šta misli da vidi) i ono što u vezi toga osjeća (emocije, fiziološke reakcije).

Da bi komunikacija bila jasnija, da bi se smanjila mogućnost produbljivanja konflikta i pospješilo razumijevanje i saradnja, važna je kontrola i upravljanje emocijama, odnosno sposobnost za obradu emocija. Kada osoba uspješno prepoznaje i obrađuje svoje emocije, to joj omogućava da upravlja svojim emocionalnim reakcijama, da racionalno misli i sagledava svoju stvarnost (situacije, činjenice), umjesto da prihvata da bude emocionalno reaktivna: da doživljava i bude obuzeta intenzivnim neprijatnim osećanjima, koje odvlače od činjenica i usmjeravaju misli i djelovanje u pogrešnom pravcu.

KONFLIKT I UVJERENJA O SEBI I DRUGIMA

Svaka osoba tokom odrastanja stvara sliku o sebi na osnovu iskustava sa bliskim osobama. Poruke važnih osoba obilježavaju djetetov odnos prema sebi i njegove odnose sa svim ljudima, sa svijetom.

Transakciona analiza objašnjava da se usvojena bazična uvjerenja ogledaju kroz četiri životne pozicije:

„Ja sam u redu, ti si u redu.“

Ova pozicija ukazuje da osoba ima pozitivna bazična uvjerenja i pozitivnu životnu poziciju, pozitivnu sliku o sebi i drugima. Takva osoba je aktivna i rješava svoje probleme/konflikte, sada i ovdje, uvažavajući sebe i druge.

„Ja sam u redu, ti nisi u redu.“

Osoba sa ovakvom životnom pozicijom takmiči se sa drugima, dokazuje da je bolja od drugih. U odnosu sa drugima, ljuti se, napada, odbacuje druge, vjeruje da niko neće da joj izađe u susret, uslijed negativne slike o sebi.

„Ti si u redu, ja nisam u redu.“

U odnosu sa drugima, ova osoba se povlači, misli da su drugi važniji, bolji i da zaslužuju više. U osnovi ove životne pozicije je negativna slika o sebi, koja se potvrđuje neprijatnim, depresivnim osjećanjima.

„Ja nisam u redu, ti nisi u redu.“

Osoba sa ovakvom životnom pozicijom vjeruje da je cijeli svijet loš, protiv nje i da se u vezi toga ne može ništa uraditi. U odnosu sa drugima, osoba može biti ljuta, u otporu, ali i ravnodušna ili nepredvidljivog reagovanja prema sebi i drugima, uslijed negativne slike o sebi.

STIL KOMUNIKACIJE I KONFLIKT

Na rješavanje konflikta utiče stil komunikacije, koji može da bude: agresivni, pasivni, pasivno-agresivni i asertivni.

Agresivni stil se prepoznaje u verbalnoj komunikaciji po zahtjevima i naređivanju; optuživanju i okrivljivanju drugih, nepriznavanju svojih grešaka, držanju monologa, neslušanju, prekidanju sagovornika, vikanju, svađanju; iskazivanju emocija bez kontrole, burnom i prenaplašenom reagovanju.

U neverbalnoj komunikaciji uočljiva je agresivna gestikulacija, namrgođen, ljutit izraz lica.

Pasivni stil se prepoznaje u verbalnoj komunikaciji po: ćutanju ili osoba previše priča, a suštinski ne kaže ništa; neiznošenju svog mišljenja i emocija. U neverbalnoj komunikaciji prevladava: tihi govor, izbjegavanje kontakta pogledom; stalno osmijehivanje; stalno potvrđivanje klimanjem glave.

Pasivno agresivni stil se prepoznaje u verbalnoj komunikaciji po sarkastičnim, ironičnim porukama, generalizacijama; iznošenju mišljenja nakon što su se svi izjasnili, kad je sve završeno. Osoba koja komunicira ovim stilom prikriva emocije, ne iskazuje šta želi, ali prigovara, preuzima ulogu žrtve, više sluša unutrašnji govor, nego sagovornika. U neverbalnoj komunikaciji ispoljava agresivnu gestikulaciju, izraz lica koji pokazuje nezadovoljstvo.

Asertivni stil se prepoznaje u verbalnoj komunikaciji po aktivnom slušanju i poštovanju drugih; pozitivnom govoru kod pohvale i kritike. Osoba koja komunicira ovim stilom: otvoreno i jasno iskazuje svoje emocije i očekivanja, ima samokontrolu, izvinjava se za greške, popravljajući učinenu štetu, ima potrebu za zajedničkim rješavanjem problema. Putem neverbalne komunikacije pokazuje otvorenost i prihvatanje osmijehom, kontaktom pogledom, dodirima, stavom tijela, prilagođenim tonom govora.

UTICAJ EMOCIJA I UVJERENJA NA KONFLIKT

Medijator zna da za svakog učesnika događaj ima subjektivnu vrijednost. Vrijednosti i emocije mogu imati veliki uticaj na proces i ishode pregovaranja: na to kako učesnici procjenjuju jedni druge, na njihovo ponašanje, na ono što smatraju odgovarajućim u rješavanju spora. U prepoznavanju stvarnog emocionalnog stanja osoba sa kojima razgovara medijatoru pomaže aktivno slušanje, pravilno razumijevanje onoga što je izgovoreno, postavljanje pitanja, zapažanje neverbalnih poruka.

RJEŠAVANJE KONFLIKTA

VJEŽBA:

ZAJEDNIČKI CRTEŽ - RAD U PARU SA JEDNIM PAPIROM I OLOVKOM

Cilj vježbe: Bolje razumijevanje sukoba kroz sagledavanje pozicije svih strana u sukobu; uviđanje da je tačka preokreta u sukobu prelaz s pozicije (zahtjeva) na sagledavanje interesa svake strane; uviđanje da saradnja teži rješenju koje predstavlja dobitak za obje strane

Opis vježbe: Učesnici se podijele u dvije grupe, razbrojavanjem 1- 2. "Jedinice" ili osobe A dobijaju zadatak da u vremenu od dva minuta nacrtaju: zalazak sunca u gradu, a "dvojke" ili osobe B da u vremenu od dva minuta nacrtaju: kupanje na plaži. Svako zna samo svoj zadatak (svoje grupe), a ne zna šta je zadatak drugog (druge grupe). Učesnici ne smiju međusobno razgovarati. Zatim se naprave parovi: jedna "jedinica" i jedna "dvojka". Ispred svakog para se postavi jedan list papira i jedna olovka. Na znak medijatora, istovremeno uzimaju olovku, koju ne smiju ispustiti iz ruke i dva minuta crtaju ono što im je zadato. Nakon isteka vremena, rad se prekida, a parovi treba da zalijepe na zid svoj crtež.

Razgovor u krugu:

- Predstavljanje crteža
- Svaki par kaže šta je bio njegov zadatak
- Svaki par kaže kako je izvršavao svoj zadatak
- Kako se svako u paru osjećao za vrijeme rada
- Ko je prvi počeo da crta

- Ko je vodio računa samo o sebi
- Ko je vodio računa o svom paru
- Kako su se osjećali za vrijeme rada
- Kako su mogli drugačije da završe crtež

KORACI U RJEŠAVANJU PROBLEMA

Medijacija je jedan od načina rješavanja konflikta tako što treća, neutralna strana posreduje između strana u konfliktu. Medijator olakšava proces komunikacije između strana koje pregovaraju i postizanje sporazuma o rješenju konflikta/spora.

Kroz proces medijacije, usmjerava strane u sporu na sljedeće korake u rješavanju problema, odnosno na promišljanje o konfliktu na sljedeći način:

- U čemu je problem, šta se dogodilo: kroz suočavanje sa konfliktom, na način da se napada problem, ne osoba i kroz preuzimanje odgovornosti za svoje postupke
- Kako se osjećam u vezi sa tim što se dogodilo: kroz izražavanje svojih emocija, misli, interesa
- Treba da: saslušam, uvažim drugu stranu, njenu priču i emocije
- Šta želim da se dogodi: kroz iskazivanje svojih interesa, bez okrivljavanja, napadanja druge strane
- Kako mogu da dođem do cilja: kroz promišljanje šta treba da uradim, kako to da uradim, da li mi treba pomoć, ko može da mi pomogne
- Šta se može uraditi da bude prihvatljivo svima: kroz prikupljanje i provjeru ponuđenih prijedloga, analiziranje različitih rješenja, razvijanje međusobnog povjerenja, vjerovanje da je druga strana fer, postizanje dogovora o rješenju
- Da li sam zadovoljan dogovorenim rješenjem
- Da li je i druga strana zadovoljna
- Sprovođenje dogovorenog rješenja

VJEŽBA

POMORANDŽA

Opis vježbe: Trener priča priču: Brat i sestra se svađaju oko jedne pomorandže, svako traži pomorandžu za sebe. Mama je čula njihovu svađu, naljutila se, uzela pomorandžu, prerezala je na pola i dala jednu polovinu bratu, a jednu sestri.

Razgovor u krugu:

- Da li je problem razriješen
- Kako biste ga vi razriješili

Nakon diskusije, trener saopštava ostatak priče: Brat je ogulio svoju polovinu pomorandže, pojeo je i bacio koru. Sestra je takođe ogulila svoju polovinu pomorandže, bacila unutrašnjost pomorandže, a koru isjeckala za kolače koje je željela da napravi.

Razgovor u krugu:

- Da li je brat znao šta stvarno treba sestri, da li je sestra znala šta treba bratu
- Koja je bila pozicija brata (šta je bio njegov zahtjev)
- Koja je bila pozicija sestre (šta je bio njen zahtjev)
- Koji je bio interes brata
- Koji je bio interes sestre
- Da li su jedno drugome saopštili svoje interese
- Da li ih je mama pitala šta, u stvari, žele
- Kako se ovaj sukob mogao riješiti
- Šta se dešava kad i jedna i druga strana samo insistiraju na svom zahtjevu (ni jedna strana ne postiže cilj)

Trener zaključuje:

- Postoji razlika između pozicije, zahtjeva - "ja hoću" i interesa, - "zašto mi to treba" (hoću pomorandžu, a ne za šta mi je ona potrebna)
- U toku sukoba ljudi najčešće definišu svoju poziciju (rješenje za sebe), a treba ići dalje i doći do toga šta je interes osobe
- Pitati osobe u sukobu "šta žele" je osnov za postizanje dogovora, rješenja koje će biti podjednako prihvatljivo za obje strane

Trener upućuje na korake za rješavanje problema (o čemu treba razmišljati kada se pojavi problem):

- U čemu je problem, šta se dogodilo
- Kako se vi osjećate u vezi sa tim
- Šta želite da se dogodi
- Šta se može uraditi da bude prihvatljivo svima

RAZUMIJEVANJE LJUDSKOG PONAŠANJA

TRANSAKCIONA ANALIZA – TA

Transakciona analiza je teorija ličnosti i teorija interpersonalne komunikacije, kao i terapijski metod. Ovu teoriju ličnosti potrebno je u osnovi da poznaju osobe koje se bave medijacijom kako bi bolje razumijeli ljudsko ponašanje, svoje ponašanje i svijet u kome funkcionišu. Poznajući ovaj model komunikacije, medijator će lakše pomoći strankama u postizanju sporazuma, ukoliko je to moguće.

Ljudsko ponašanje nije manifestacija koju vidimo i posmatramo, a koja je nezavisna od čovjeka. Ponašanje je manifestacija ljudskog referentnog okvira, odnosno rezultat unutrašnje obrade u ljudskom referentnom okviru. To znači da je ponašanje neke osobe za nju uvijek logično, iako ga druga, kao takvo ne razumije i ne prihvata.

Uloga medijatora je da u komunikaciji sa stranama, kao i u njihovoj međusobnoj komunikaciji prepozna i razumije njihovu logiku ponašanja. Da bi to postigao, medijator treba da posjeduje sposobnost "empatije", odnosno saživljavanja (ali ne i uživljavanja i preživljavanja) sa logikom ponašanja strana. Referentni okvir je unutrašnja karta stvarnosti koja obuhvata sistem predstave o sebi, drugima i o svijetu.

UTA se polazi od pretpostavke da ljudi ne reaguju na osnovu realnosti, takva kakva jeste, već na osnovu sopstvenog razumijevanja i objašnjenja stvarnosti, što je funkcija referentnog okvira. U prevodu: "Za ljude nije stvarno što je stvarno, već je stvarno ono što misle da je stvarno".

Pojedinac reaguje adekvatnim osjećanjima i ponašanjem onda kada je njegov referentni okvir u skladu sa stvarnošću. Tada on stvarnost razumije i osjeća realno. Ali, ako su njegove predstave iskrivljene u bilo kom polju referentnog okvira, osoba stvarnost vidi drugačije, daje mu iskrivljen značaj i neodgovarajuću vrijednost, a samim tim i neadekvatno reaguje i pokazuje neadekvatna osjećanja. Zato medijator, ako želi da razumije ponašanje strana u medijaciji mora da otkrije njihov referentni okvir, odnosno da identifikuje sistem predstava o Sebi, Drugima i Svijetu, da bi uvidio na koji se način logika takvog referentnog okvira reflektuje na aktuelni problem. Zbog toga i medijator prije početka medijacije treba da definiše svoj referentni okvir, postavljajući pitanja:

- Šta želim ja?
- Šta žele drugi?
- Šta svijet (npr. društvo) želi od nas?

Prema Eriku Bernu (tvorcu TA), osnovni pojam analize sklopa ličnosti jeste EGO- stanje. ("Ego stanje je povezan sistem misli i osjećanja koja se ispoljavaju u određenim oblicima ponašanja").

Licnost čine tri Ego- stanja: Roditelj, Odrasli i Dijete.

- Ego-stanje Roditelja, sadrži stavove i ponašanje preuzete i usvojene od roditelja i drugih značajnih odraslih. Kada je osoba u ovom Ego–stanju, ona se ponaša kako je vidjela da se ponašaju njeni roditelji. U ovom stanju osoba se prema sebi i drugima odnosi kritički, kritizerski, kontrolišuće, njegujuće, zahtjevajuće, naredbodavno...
- Ego-stanje Odraslog je "računar" u ličnosti. Njegov zadatak je da prikuplja podatke i procjenjuje stvarnost, misli, rezonuje i rješava probleme.
- Ego-stanje Dijete sadrži sva iskustva iz prošlosti, a sadržaj su mu osjećanja i sjećanja iz djetinjstva i ponašanje koje je u skladu sa tim.

Odrasla osoba ima cjelovit i nepodijeljen EGO. Na osnovu tačne slike realnosti razmišlja racionalno, iskazuje adekvatna osjećanja i ponaša se na društveno prihvatljiv način. Patološka struktura ličnosti ili patološko Ego- stanje je kada se odrasla osoba nalazi u Ego-stanju Djeteta i Ego-stanju Roditelja i kada način razmišljanja i cjelokupno ponašanje kreće iz ovih Ego-stanja.

Treba dodati da zdrava, uravnotežena ličnost TREBA da ima i reaguje iz sva tri Ego-stanja, u zavisnosti od situacije u kojoj se nalazi. Odrasli u nama treba da rješava probleme ovdje i sada što nam omogućava da živimo na efikasan način. Za uključivanje u društvo aktiviramo zbirku pravila koje smo usvojili od roditelja. Spontanost, stvaralaštvo i intuicija aktiviraju se iz dijela koji smo imali u svom djetinjstvu.

Proces medijacije trebalo bi da se odvija između dvije odrasle osobe (Ego stanje Odraslog) koji su sposobni da shvata događanja. Na početku medijacije, medijator nastupa iz uloge njegujućeg Roditelja (prihvata obje strane, podstiče i ohrabruje adekvatno ponašanje), a kako proces medijacije odmiče, medijator sve više reaguje iz Ego-stanja Odraslog, trudeći se da pridobije za saradnju Odrasle osobe u stranama.

IGRE

Erik B. igru definiše kao seriju prikrivenih transakcija koje vode prema definisanom predvidljivom ishodu. Za "igre" se takodje kaže da su to "skrивene transakcije sa dobro definisanom psihološkom dobiti".

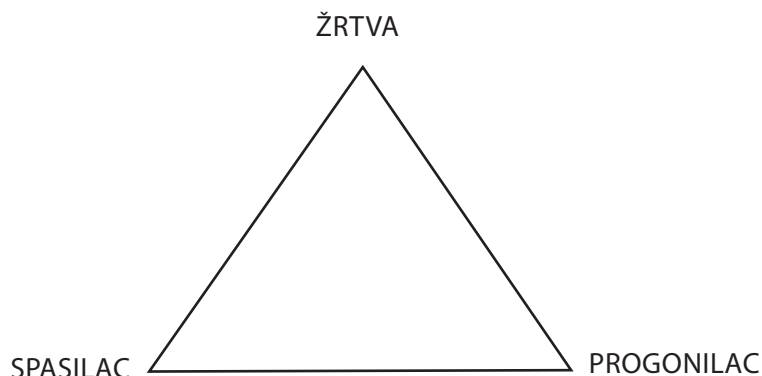
O igri govorimo kada su ispunjena tri kriterijuma:

- događanje se ponavlja (isti je obrazac)
- osoba nije svjesna stvarnog motive
- igra mora da sadrži preokret

Osoba počinje spolja da se ponaša na jedan način, da bi nakon izvjesne situacije, došlo do preokreta i drugačijeg ponašanja. Osobe koje igraju igre uvijek imaju unutrašnji konflikt.

Steven Karpman je izradio dramski trougao, u kome postoje tri uloge koje odlučuju o dinamici:

- Žrtva
- Progonilac
- Spasilac

Steven Karpman - dramski trougao

Kada osoba učestvuje u igri, prihvata jednu od tri uloge. Onaj koji prihvata ulogu progonioca optužuje misleći da je ON stvarna žrtva suprotne strane - progonioca. Osoba, koja preuzima ulogu žrtve djeluje bespomoćno, ne prihvata odgovornost, vjeruje da je žrtva nečega izvan nje i traži spasioca. Osoba koja prihvata ulogu spasioca nudi potrebnu pomoć, održava superiornost, vjeruje da se žrtva obraća upravo njoj da bi je zaštitila od progonioca. Igra počinje kada jedna od osoba prihvati ulogu i počinje igru. Preokret se desi kada jedna osoba u igri promijeni ulogu. Medijator u procesu posredovanja mora da se "čuva" da ne bude uvučen u igru i prihvati jednu od navedenih uloga. Nevještijim vođenjem procesa, u jednom trenutku lako može postati progonitelj, žrtva ili spasilac.

DAN

1

OSNOVNA NAČELA MEDIJACIJE

Zakon o alternativnom rješavanju sporova reguliše neka od najvažnijih načela koja se smatraju međunarodnim standardima u ovoj oblasti, a to su načelo dobrovoljnosti, savjesnosti i poštenja, jednakosti i pravičnosti i načelo povjerljivosti.

A. DOBROVOLJNOST: Načelo dobrovoljnosti, prije svega, podrazumijeva da će do medijacije doći samo ukoliko se strane u sporu opredijele za medijaciju, s tim da strane u sporu imaju mogućnost da u svakom trenutku jednostranom izjavom volje odustanu od daljeg učešća u medijaciji. Od medijacije mogu odustati ne samo strane u sporu, već i medijator i to kada procjeni da se stranke udaljuju od rješenja, odnosno da su čak više suprostavljene nego što su bile na početku medijacije. U prihvatanju medijacije veoma je značajna uloga medijatora koji treba znati kako objasniti strankama koje su prednosti alternativnog rješavanja sporova. O mogućnosti prekida i sadržaju dobrovoljnosti medijacije, stranke trebaju biti upoznate na prvom zajedničkom sastanku.

Načelo dobrovoljnosti važi za sve faze postupka, kako u pogledu prihvatanja ponude suda kao i za vrijeme trajanja medijacije. Stranka i medijator mogu u svakom trenutku da povuku saglasnost i tada se predmet ustupa sudiji. Medijator prekida medijaciju kada procijeni da se stranke udaljuju od rješenja, odnosno da su čak više suprostavljene nego što su bile na početku medijacije. Osnovna vodilja u procesu medijacije je da postupak ne smije da naškodi strankama, odnosno rješavanju njihovog spora, ako već ne može da im koristi.

S obzirom da je medijacija samo dopuna sudskom postupku, ona ne smije onemogućiti stranku da koristi pravo na slobodan pristup sudu i korišćenje sudске zaštite.

B. SAVJESNOST I POŠTENJE: Opšte pravno načelo, načelo savjesnosti i poštenja mora biti ostvareno i u medijaciji. U tom smislu svako je dužan da se uzdrži od prouzrokovanja štete

drugome, Stepen pažnje koji se zahtjeva u izvršavanju pojedinih obaveza u pravnom prometu (pažnja dobrog domaćina; pažnja dobrog privrednika; pažnja dobrog stručnjaka) je izraz načela savjesnosti i poštenja. Stoga se i medijator u svom radu mora kretati u okviru prinudnih propisa, javnog poretka, ali i uvažavajući i dobre običaje koji važe u pojedinoj sferi pravnih odnosa. Savjesnost i poštenje treba da prethodi zasnivanju sporazuma između stranaka, da dođe do izražaja prilikom zaključenja samog sporazuma, ali i prilikom njegovog sprovođenja, odnosno izvršenja. Iz pomenutih razloga savjesnost i poštenje, kao načela morala moraju biti apsolutno poštovana u postupku medijacije.

C. JEDNAKOST I PRAVIČNOST podrazumijevaju da su obje strane u postupku ravnopravne, odnosno da moraju imati jednaku mogućnost učestvovanja u postupku što znači da imaju jednaku mogućnost da slobodno izjave svoju volju, da se odrede prema stavu, poziciji ili ponudi druge strane, da iznesu svoju ponudu i posebno, da slobodno zaključuju poravnanje. Takodje stranke moraju biti procesno sposobne i moraju biti pravilno zastupane kad god je to potrebno, s tim da stranka treba biti redovno podsticana na aktivno učešće u traženju rješenja svog spora. Tokom postupka stranke moraju imati osjećaj da mogu ravnopravno da učestvuju u postupku. Neuka strana je u nejednakom položaju sa strankom koju zastupa advokat, u kojem slučaju se stranke moraju upozoriti na njihovu neravnopravnost i poučiti se o potrebi da se posavjetuju sa stručnim licem ili potrebi da i ona bude zastupana od strane stručnog lica, kao i mogućnosti korišćenja prava na besplatnu pravnu pomoć kada su za to ispunjeni zakonom propisani uslovi. Treća neutralna osoba mora tokom cijelog postupka alternativnog rješavanja sporova da bude nepristrasna i neutralna u odnosu na stranke, odnosno predmet spora, što je obavezuje da bez odlaganja prezentuje sve okolnosti koje bi mogle dovesti u pitanje njenu nepristranost i neutralnost.

D. POVJERLJIVOST: Pod načelom povjerljivosti podrazumijeva se obaveza treće neutralne osobe, stranaka u sporu i svih drugih učesnika u postupku da sve podatke, izjave i predloge u vezi sa postupkom čuvaju kao tajnu. Najvažniji cilj načela povjerljivosti je da se obezbijedi odnos povjerenja između medijatora i stranaka, s obzirom da je neposredni, otvoreni i lični odnos medijatora sa strankama u postupku medijacije veoma bitan uslov za kvalitetno i uspješno sprovođenje medijacije. U sudskom, arbitražnom ili drugom postupku neće se uzeti u obzir izjave i dokazi koje stranka u postupku medijacije predloži ili podnese ako se odnose na činjenicu da je jedna od stranaka predlagala ili prihvatila medijaciju; da je stranka tokom medijacije priznala jedan ili više spornih zahtjeva ili činjenica, osim ako takva priznanja nijesu bila sastavni dio poravnanja; druge izjave o činjenicama ili predloge stranaka date u postupku medijacije; isprave koje su sačinjene isključivo za potrebe medijacije; spremnost stranke da tokom medijacije prihvati predlog druge stranke ili medijatora i druge predloge iznesene tokom medijacije. Ovo načelo međutim, nema apsolutnu važnost i to, prije svega, nemaju karakter povjerljivih informacija one informacije koje se moraju saopštiti shodno zakonskoj obavezi (npr. dužnost medijatora da otkrije namjeru nekog od učesnika u postupku da izvrši krivično djelo). U postupku porodične medijacije ne smatraju se povjerljivim informacije koje se moraju saopštiti radi spriječavanja nanošenja povrede fizičkom ili psihičkom integritetu djeteta i drugih članova porodice, u skladu sa zakonom. Pored toga, pošto je obaveza čuvanja tajnosti propisana prije svega radi zaštite interesa stranaka, dopuštena je mogućnost da stranke svojim sporazumom učesnike u postupku medijacije oslobode obaveze čuvanja tajne. Ako se stranke nijesu drukčije sporazumjele, medijator i lica koja učestvuju u postupku medijacije, u bilo kojem svojstvu, nijesu dužni da svjedoče u sudskom, arbitražnom ili drugom postupku o činjenicama i podacima koji proizlaze iz postupka medijacije ili su povezani sa njim. Medijator će doći do srži i uzroka sukoba samo ako mu stranka vjeruje i ako je sigurna da ono što razgovaraju neće bez njene dozvole biti saopšteno bilo kome.

Povjerljivost kao načelo ima tri komponente koje se ogledaju u odnosu medijator-stranka, medijator -sudija (koji će voditi predmet) i u odnosu na javnost, odnosno društvenu kontrolu.

D.1. MEDIJATOR – STRANKA

Stranka mora da ima povjerenje u medijatora kako bi mu na odvojenom susretu povjerila sve one informacije koje ne bi rekla pred drugom stranom i koje ne bi iznijela sudiji u toku sudskog postupka. Iz tog razloga, medijator mora prethodno dobiti saglasnost stranke koja mu je povjerila informacije, da ih otkrije drugoj strani. U tom smislu je neophodno na odvojenom sastanku razjasniti šta medijator smije da prenese drugoj strani a šta ne.

Načelo povjerljivosti je praćeno načelom tajnosti, jer postupak nije otvoren za javnost i treća lica ne mogu prisustvovati medijaciji. Ukoliko se pak strane u sporu saglase da medijaciji prisustvuju treća lica (studenti ili medijatori pripravnici), oni su dužni da potpišu izjavu o povjerljivosti, a stranke izjavu o saglasnosti za njihovo učešće.

U postupku medijacije takođe važi i načelo usmenosti, jer se o postupku medijacije ne sačinjava zapisnik.

D.2. MEDIJATOR – SUDIJA

U slučaju da ne dođe do poravnanja, medijator ne smije da razgovara sa sudećim sudijom o postupku medijacije i prenosi informacije do kojih je došao u tom postupku.

D.3. ODNOS PREMA JAVNOSTI ODNOSNO DRUŠTVENOJ KONTROLI

Postupak medijacije je tajan, što znači da treća lica, bez saglasnosti i odobrenja strana u sporu, ne mogu da prisustvuju medijaciji. Medijator ne smije novinarima prenositi informacije o postupku medijacije i ne smije sa trećim licima razgovarati o konkretnoj medijaciji. Ukoliko bi stranke predložile medijatora kao svedoka u eventualnoj parnici, medijator može da odbije svedočenje o činjenicama za koje je saznao za vrijeme postupka medijacije, jer za njega važi obaveza tajnosti svih podataka do kojih je došao prilikom obavljanja medijacije.

Za postupak medijacije značajna su i sledeća načela:

E. NEPRISTRASNOST I NEUTRALNOST: Medijator mora postupati nepristrasno i neutralno. On se mora pridržavati svih načela medijacije i voditi računa samo o proceduralnim pitanjima postupka, ne upuštajući se u davanje komentara i vrijednosnih sudova, davanje savjeta ili predlaganje rješenja. Nepristrasnost treba da omogući medijatoru da ga stranke prihvate kao osobu koja je iskreno posvećana rješenju spora i koja pokazuje naklonost prema objema stranama u sporu, tražeći rešenja koja bi zadovoljila obje strane u sporu. Medijator mora imati na umu da njegovo ponašanje, stav, a nekada i same tehnike medijacije mogu kod jedne strane stvoriti utisak naklonjenosti. Kada se to osjeti u medijaciji, onda je ta medijacija krenula pogrešnim tokom. Medijator ne smije da obavlja funkciju medijatora ako postoje okolnosti koje upućuju na sumnju o njegovoj nepristrasnosti, odnosno objektivnosti.

F. NEZAVISNOST MEDIJATORA: Medijator je nezavisan u vođenju postupka medijacije i niko ne može da ga pozove na odgovornost ukoliko ne dođe do poravnanja. Međutim, medijator mora da se pridržava pravila struke i kodeksa etike. Nema osnova da medijatori uživaju imunitet odštetni ili krivični kad bi u postupku medijacije učinili krivično djelo ili prčinili štetu.

G. ZAKONITOST: U postupku medijacije važi načelo zakonitosti u širem smislu riječi što znači da su obje strane u sporu i medijator obavezne da ispoštuju kogentne propise. To su materijalno pravni propisi, jer medijator može da povuče svoj pristanak za učestvovanje u postupku medijacije ako bi stranke željele da zaključe poravnanje koje je u suprotnosti sa javnim redom i kogentnim propisima.

I. EKONOMIČNOSTI POSTUPKA: U postupku medijacije medijator i stranke vode računa da se utroši što manje vremena i novca za postizanje željenog rezultata. To pretpostavlja održavanje

što manjeg broja sastanaka zbog utvrđivanja spornih činjenica, neučestvovanje vještaka ili pak učestvovanje vještaka samo u izuzetnim slučajevima, uštedu kod uplata sudskih taksi i mogućnost združivanja više sporova stranaka kako bi se riješilo više sporova samo u jednom sudskom poravnanju.

J. POMOĆ NEUKOJ STRANCI: Medijator ima obavezu da svaka od stranaka u postupku medijacije iskoristi prava koja po zakonu ima. Iz tog razloga medijator ima dužnost da stranci koja zbog neznanja nije u situaciji da upotrijebi pravo koje joj stoji na raspolaganju, da savjet kako da to svoje pravo ostvari. Naravno, medijator nije savjetnik bilo koje stranke jer bi to na neki način ugrozilo njegovu poziciju nepristrasnog trećeg, pa se pomoć neukoј stranci uobičajeno zadržava na upućene stranke da potraži pomoć advokata.

K. PRIVATNOST: Sudski postupak je po pravilu javan a javnost je isključena samo u zakonom predviđenim slučajevima. Za razliku od sudskog postupka, medijaciju karakteriše privatnost tj. isključenje javnosti. Sva lica koja učestvuju u postupku medijacije su obavezna da poštuju načelo privatnosti i da čuvaju kao tajnu sve ono što su saznali u toku postupka medijacije.

L. NEFORMALNOST: Dok je sudski postupak strogo formalan, postupak medijacije je neformalan. Stranke same biraju pravila postupka, a zakonom se reguliše samo način pokretanja postupka, tok i završetak, kao i uslovi za obavljanje medijacije od strane medijatora.

LJ. KOMPETENTNOST MEDIJATORA: Preporuke Savjeta Evrope, UNCITRAL pravila Ujedinjenih nacija i pravni teoretičari naglašavaju da medijatori moraju da budu stručni, ugledni, edukovani za taj posao i moraju imati mogućnosti da dobiju povratnu ocjenu o svom radu i dodatnom obrazovanju.

ETIKA

DAN

1

ETIČKA PITANJA U MEDIJACIJI- KONFLIKT INTERESA

Etička pitanja medijacije se odnose na moralne dužnosti medijatora, stranaka u postupku, advokata, profesionalaca i institucija/organizacija koje učestvuju u postupku medijacije, institucije koja obezbeđuje medijaciju.

Sve profesije se oslanjaju na etičke kodekse, kojima se utvrđuju pravila ponašanja profesionalaca i etička načela na osnovu kojih postupaju prilikom obavljanja profesionalnih dužnosti. Profesionalci imaju obaveze prema svojim klijentima, prema društvu i prema kolegama, čime održavaju ugled profesije, uz oslonac na domaće i međunarodne standarde. Proces medijacije zahtijeva poštovanje etičkih standarda struke kojoj medijator pripada kao i etičkih načela medijacije.

VRIJEDNOSTI I ETIKA U MEDIJACIJI

Vrijednosti su principi za rangiranje određenog niza izbora od najviše do najmanje prihvatljivog, preference koje vode ljudske odlukem generalne vrijednosti, svojstvene pojedincu, porodici i društvu. To su vjerovanja koja su temelji etičke odluke – osnova za donošenje odluka.

Etika u tradicionalnom filozofskom smislu predstavlja razmišljanje o dobrim i lošim postupcima.

Profesionalna etika podrazumijeva oslanjanje na profesionalni kodeks i sopstvenu etičnost iskazanu kroz brigu o drugome, svojim postupcima i posljedicama.

Na taj način etika se može posmatrati kao osjetljivost za nejasnoće, razlike i dileme u radu i ponašanju medijatora i kao odnos sa: strankama i njihovim zastupnicima, kolegama-medijatorima, organizacijom za medijaciju, javnosti.

MOĆ U MEDIJACIJI

Pitanje moći je prisutno u svim odnosima (unutar porodice, između porodice i medijatora; u radnom okruženju; među društvenim grupama).

U medijaciji, medijator treba da bude svjestan svoje odgovornosti prema strankama u smislu odnosa medijator-stranka, kao i svoje moći u tom odnosu te da istu koristi na način koji je u najboljem interesu stranaka.

ZLOUPOTREBA MOĆI

Nije moguće da samo jedna strana ima moć nad drugima ni da učesnici u medijaciji imaju jednaku moć/uticaj.

Oni koji su u poziciji potencijalne moći, najvjerovatnije je neće zloupotrijebiti kada je postanu svjesni. Kada medijator to prihvati, stavlja se u poziciju da djeluje etički, tako da poveća broj izbora. Uključujući sebe u proces medijacije, medijator utiče na odnos strana u sporu i toga treba da bude svjestan, kao i da nema odgovornost za odluke stranaka.

Medijator je odgovoran za svoje poglede, svjestan je svojih misli, osjećanja, reakcija (razmišlja o sopstvenom iskustvu; ima višestruke poglede na iskustvo). U stalnom je procesu primanja onoga što stranke kažu (svjesnost šta to medijatoru znači i šta medijatorov odgovor znači drugima), spoznaje stavove stranaka dok istovremeno ostaje svjestan svojih stavova.

BALANS MOĆI STRANA U SPORU-PREPOZNAVANJE I INTERVENCIJE

Senzibilitet medijatora za prepoznavanje stvarnosti nejednakosti moći i za konsultovanje stranaka o tome kako se mogu nositi s tim, je važan za proces medijacije, kao i da medijator posjeduje vještine kontrole disbalansa moći.

Odgovornost medijatora je da prepozna disbalans moći kroz način komunikacije, odnosno da uoči korišćenje dijaloga i monologa kod strana u sporu i njihovu mogućnost da učestvuju u komunikaciji. Iskreni dijalog je saradnja, vrednovanje međusobnih razlika bez gubitka sopstvene individualnosti. Jednaka mogućnost da učestvuje u komunikaciji i procesu medijacije se odnosi na sposobnost svake strane da kaže ne (sa čime se ne slaže, šta ne želi, šta smeta), kao i da iskaže svoje prijedloge, interese, potrebe.

Disbalans moći se može prepoznati i u: partnerskom obrascu, rodnim ulogama, osjetljivim društvenim grupama, autoritetu, društvenom uticaju (pozicija, poznanstva), kao i uslijed ličnih karakteristika strana u sporu (sigurnost u sebe; vještine komunikacije, stepen obrazovanja; mogućnost izdržavanja).

Intervencije koje medijator koristi za balansiranje moći: informisanje strana u sporu o procesu medijacije; procjena disbalansa moći kroz odvojene sastanke (procjena i osnaživanje); davanje mogućnosti da strana u sporu sama traži odvojeni sastanak; podsticanje strane u sporu koja ima manju moć da kaže sve što želi i da razmisli u procesu pregovaranja; naglašavanje da obje strane imaju jednaki uticaj na rješavanje spora, da imaju svoje interese i potrebe; podsticanje strane koja ima veću moć da čuje i sagleda interese i potrebe druge strane; iskazivanje empatije za obje strane; parafraziranje, ja poruke; testiranje realnosti; podsticanje strane koja ima veću moć da sagleda problem iz pozicije druge strane; komedijacija.

ETIČKA POZICIJA MEDIJATORA

Etička pozicija medijatora podrazumijeva sposobnost samoispitivanja i samorefleksije: razmišljanje o sebi i svom radu, o svojim unutrašnjim procesima, o svom vrijednosnom sistemu koji unosi u svoj rad; osvrtnost na svoje misli i postupke, kako obrađuje svoje unutrašnje iskustvo pri susretu sa strankama.

Medijator se uzdržava od nanošenja štete strankama: razumije stranke stavljajući se u njihovu poziciju; ulazi u razgovor sa namjerom da uvaži sagovornika kao osobu i njegove različitosti; ima uvid u uticaje kulture i šireg konteksta na lične probleme stranaka; posvećen je dobrobiti stranaka, porodice, njenih članova; poštuje učesnike u medijaciji; pokazuje brigu kroz uviđanje potreba stranaka i davanje odgovora na potrebu; zauzima stav bez osude i pozicija "i – i" (umjesto "ili – ili"); dijeli svoje mišljenje o strankama sa strankama umjesto procjene stranaka; promišlja kakvu vrijednost i značenje iskustvo iz medijacije ima i za strane u sporu i za samog medijatora.

Kada rade u komedijaciji, medijatori razgovaraju jedni s drugima o svojim djelovanjima, namjerama, mogućim značenjima promjena koje se dešavaju.

Takođe, kada medijator iskusi npr. negativne reakcije prema ženama ili muškarcima, predrasude, traži konsultacije sa drugim medijatorima, supervizorom.

ETIČKI JE VAŽNO INFORMISATI STRANKE

Etički je važno da medijator daje strankama potrebne informacije za razumijevanje i donošenje odluke: šta je medijacija; o svojim kompetencijama; načelima medijacije; pravilima komunikacije; postupku medijacije i mogućim završetkom medijacije. Na taj način stranke mogu da daju informisanu saglasnost za učešće u postupku medijacije.

Takođe, medijator svoje principe povjerljivosti dijeli sa strankama, što je posebno kompleksno i izazovno u medijaciji u porodičnim sporovima jer se radi o višestranom odnosu.

Izuzeci od povjerljivosti su: incest, zlostavljanje, nasilje, opasnost po stranke i druge, odnosno zakonska ograničenja s tim u vezi (kršenje povjerljivosti na zahtjev suda) te prijavljivanje slučajeva nasilja u porodici, koje predstavlja i moralnu odgovornost zaštite ugroženog člana porodice.

Ukoliko medijator koristi konsultacije sa drugim profesionalcima, to radi uz informisanje i saglasnost strana u sporu.

Etički je važno informisati stranke i kada se prekida medijacija: sukob je intenzivan, prejake emocije (stranke ne mogu da se uzdrže od vrijeđanja); jedna stranka napada drugu i ne uspijeva da se zaustavi; postoji rizik od fizičkog napada ili je došlo do fizičkog napada; jedna stranka ne odstupa od stava da je druga stranka jedina odgovorna za sukob; razgovor se vrti u krug, bez šanse za obostrano prihvatljivo rješenje; jedna stranka ne dolazi na sastanak/ke (zaboravi, ni jedno vrijeme joj ne odgovara); velika razlika u formalnoj ili neformalnoj moći stranaka; došlo je do pogoršanja odnosa među strankama; medijator je izgubio kontrolu nad procesom; stranke žele da prekinu medijaciju.

Posebna dilema u medijaciji u porodičnom sporovima je porodično nasilje. Medijatoru je nekada teško da napusti ideju medijacije i pomaganja ljudima, a medijacija može izazvati učinioca na ponovno nasilno ponašanje prema žrtvi ili žrtvu na revanšizam. Tradicionalni sudski postupak, takođe, nosi rizik od pojačavanja postojećeg konflikta između žrtve i učinioca nasilja u porodici.

Posebno je osjetljivo kada se radi o krivičnom djelu nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici, odnosno o medijaciji u tako bliskim odnosima, jer su učesnici osobe koje su u trajnim odnosima kada prekid odnosa ostavlja posljedice na sve članove porodice/bliske osobe, a konflikt i krivično djelo pojačavaju neprijatne emocije. U takvim, bliskim odnosima, mogućnost da se u potpunosti i u budućnosti, trajno prekine odnos između učinioca i žrtve je rijetka, čak i kod teških krivičnih djela. Na taj način medijacija može doprinijeti poboljšanju komunikacije i odnosa između članova porodice, smanjenju konflikta između bliskih osoba i postizanju sporazuma o spornim pitanjima.

Nasilno ponašanje predstavlja opasan gubitak kontrole ponašanja. Odluka medijatora o medijaciji u slučaju nasilja u porodici zavisi od objektivnih okolnosti eventualno učinjenog i procesuiranog krivičnog djela i od medijatoreve procjene ponašanja strana u sporu i rizika od ponavljanja krivičnog djela ili eskalacije nasilja, kao i od korišćenja dokumentacije u spisima predmeta.

Posebno se cijene potrebe i odgovornosti učinioca krivičnog djela/nasilja: njegova spremnost da prihvati odgovornost za krivično djelo/nasilje; da sagleda i prihvati odgovornost za posljedice krivičnog djela koje je izvršio; da sagleda da je njegovo ponašanje njegov izbor i da može da pravi društveno prihvatljive izbore; njegova spremnost prepozna i potvrdi povrijeđenost žrtve, da se suoči sa žrtvom, odgovori na njena pitanja i prihvati povratnu informaciju. Za neke učinioce je to velika emocionalna teškoća.

Kada je žrtva sposobna da učestvuje u procesu medijacije i traži mogućnost učešća u medijaciji na način da želi da se susretne sa učiniocem krivičnog djela jer očekuje korist za sebe-da ostvari potrebu na izvinjenje, obeštećenje i sigurnost, a sudski postupak ne vidi kao odgovorajuću šansu za sebe, spremna je da iskoristi svoje pravo da učestvuje u postupku medijaciji.

Zbog posebnog statusa žrtve, prije njenog direktnog uključivanja u postupak medijacije, važno je da se njeni interesi u potpunosti razmotre. Svaku situaciju treba zasebno analizirati kroz procjenjivanje vrste i intenziteta nasilja, motiva koji su u osnovi nečijeg nasilnog ponašanja te odlučiti da li je medijacija primjereni način rješavanja spora.

Prepoznavanje i potvrđivanje traumatizacije žrtve postavlja granicu za medijaciju između žrtve i učinioca. Ako se žrtva plaši, to je može spriječiti da adekvatno zastupa sebe i svoj interes ili ako postoji neravnoteža moći, medijacija može dovesti do sekundarne traumatizacije žrtve nasilja i završiti se nepravedno, nepovoljno po žrtvu. Psihološki uticaji na žrtvu nasilja su kompleksni, žrtva može biti u lošem emocionalnom stanju, sa teškoćom da se susretne i stupi u komunikaciju/odnos sa učiniocem krivičnog djela/nasilja, ali i sa drugim osobama. Zbog toga se sa žrtvom mora pažljivo razmotriti: vrsta, stepen i posljedice doživljenog nasilja; mogućnost neposredne opasnosti po bezbjednost; moguće ponašanje učinioca; da li se među učesnicima u medijaciji može ponoviti nasilje u budućnosti te kakav bi uticaj to moglo da ima na njihove pregovaračke pozicije; mogući uticaji na žrtvu, brige i strahovi žrtve u vezi učešća u medijaciji, uz potpuno informisanje o procesu medijacije i mogućim ishodima, o prilagođavanju postupka medijacije tako da obezbjeđuje sigurnost i ravnotežu moći, podršku.

Tek nakon takvog razmatranja žrtva može da procijeni svoj interes i sposobnost za učešće u medijaciji i dati informisanu, slobodnu saglasnost, uz mogućnost da jednom datu saglasnost povuče u bilo kojem trenutku. A medijatori koji su edukovani o oblicima, dinamici i zaštiti od nasilja znaju kako da balansiraju moć i da obezbijede sigurno i podržavajuće okruženje za žrtvu, čime obezbjeđuju etički aspekt medijacije-da je žrtva sposobna da zastupa sebe i donosi odluke u svom najboljem interesu.

Na taj način medijacija može žrtvu osnažiti za konstruktivno suočavanje sa učiniocem nasilja, za zastupanje svojih interesa kroz pregovaranje u svom najboljem interesu sa učiniocem,

čime žrtva obnavlja samopouzdanje kroz obnavljanje doživljaja ličnog identiteta, slike o sebi i drugima.

Po našim propisima, medijator ima diskreciono pravo da, shodno svojoj stručnoj procjeni i znanju, donese odluku o primjerenosti uključivanja pojedinog slučaja u proces medijacije. Medijator se dodatno edukuje iz oblasti dinamike nasilja u porodici i zaštite od nasilja kako bi mogao da zaštititi žrtvu.

Iz pozicije stručnjaka koji sprovodi medijaciju, nasilje se desilo i može uticati na sposobnost učinioca i žrtve da ravnopravno pregovaraju. Međutim, automatskim isključivanjem žrtve nasilja u porodici iz postupka medijacije zaključuje se da sve žrtve nisu kompetentne za zastupanje sebe i svojih interesa. Samo žrtva može da predstavi svoj doživljaj straha, prinude, očekivanja da se nasilje ponovi ili neravnoteže moći, a medijator informiše žrtvu o procesu medijacije, utvrđuje njene brige i strahove u vezi učešća u medijaciji, nakon čega žrtva informisano i slobodno donosi odluku o učešću u medijaciji.

Takođe, medijator treba da prekine svaki proces medijacije kada procijeni da žrtva ili učinilac ne mogu da pregovaraju u svom najboljem interesu ili da su pod nečijim uticajem ili da postoji direktna prijetnja po njihovu sigurnost ili sigurnost drugih članova porodice ili da ne učestvuju dobrovoljno.

ETIČKI PRINCIPI

Etičkim kodeksom medijatora Crne Gore propisana su načela:

Nepriistrasnost i nezavisnost, odnosi se na: odsustvo objektivnih poslovnih, privatnih ili drugih veza medijatora sa strankama i njihovim punomoćnicima; medijator ne prepušta odluku o imenovanju strankama, nego odbija imenovanje kada smatra da se ne može dovoljno distancirati od spora zbog svih okolnosti koje utiču na njegovu nezavisnost, nepriistrasnost, pravednost; izuzeće medijatora se traži prema Zakonu o parničnom postupku.

Jednakosti i neutralnost podrazumijeva rad medijatora: bez komentara i vrijednosnih sudova, savjeta, predlaganja rješenja; postupanje na jednak način prema svim stranama u sporu.

Konflikt interesa se odnosi na zaštitu od situacija koje kompromituju medijatorovu nepriistrasnost, dovode do iskrivljene slike o očekivanom ishodu spora.

Kompetentnost se odnosi na kvalifikacije medijatora: odgovarajuća obuka, licenca, stručnost za mirno rješavanje spora, pravnu oblast i predmet spora – da je upućen u materiju; iskustvo u medijaciji.

Povjerljivost se obezbjeđuje u odnosu na: javnost-treća lica ne smiju da prisustvuju medijaciji, medijator ne daje informacije trećim licima, novinarima; sud-ako ne dođe do poravnanja, sudu se prenosi samo da medijacija nije bila uspješna; čuvanje dokumentacije-sigurno uništenje dobijenih podataka; između stranaka-ne prenose se drugoj strani informacije sa odvojenog sastanka bez prethodnog odobrenja, a što je sve podsticaj za stranke da slobodno i skreno iskažu svoje interese i potrebe.

Kvalitet postupka zahijeva da medijator radi u skladu sa Etičkim kodeksom, da obezbijedi poštovanje rokova, prisustvo učesnika u postupku, njihovu bezbjednost, aktivno učešće, pravičnost, kompetentnost i uzajamno poštovanje učesnika procesa; profesionalno završavanje postupka medijacije.

Nagrade i troškovi medijacije su definisani podzakonskim aktima, čime država pokazuje da

cijeni i vrednuje rad medijatora, medijaciju, primjenu alternativnih načina rješavanja sporova i o tome šalje važnu poruku društvenoj zajednici. Time se pojačava i odgovornost medijatora prema samom sebi, stranama u postupku, organizaciji u okviru koje obavlja medijaciju, zajednici i državi.

Unaprijeđenje medijacijske prakse stavlja medijatoru dužnost da radi na unaprijeđivanju postupka medijacije, ličnih i profesionalnih sposobnosti; da ima otvorenost za povratnu informaciju o svom radu, za saradnju sa drugim medijatorima, stručnjacima; da učestvuje u istraživanjima, evaluaciji.

Promocija medijacije je takođe dužnost medijatora, na način da čuva ugled medijatora i lični ugled, ugled organizacije koja obezbjeđuje medijaciju, kao i privatnost stranaka.

VJEŽBA:

PRIMJERI ETIČKIH DILEMA

Opis vježbe: Učesnici rade u paru, svaki par dobija jednu etičku dilemu koju treba da riješi. Rezultat rada se prezentuje u velikoj grupi i zajednički diskutuje.

Primjeri etičkih dilema:

Da li da medijator otkrije strankama:

- Da je zastupao jednu stranku u nekom drugom predmetu
- Da je prijatelj sa advokatom jedne stranke
- Medijatorka je volonterka i aktivistkinja u NVO za prava žena, u postupku medijacije saznaje da stranka-žena koristi podršku te NVO. Šta ćete uraditi?
- Na zajedničkom sastanku advokat oca uvjerava majku da joj zbog njenog zdravstvenog i/ili materijalnog stanja sud neće povjeriti vršenje roditeljskog prava. Medijator zna da advokat nije u pravu, majka se uznemirila, smatra da će izgubiti spor. Šta ćete uraditi?
- Medijator ste u privrednom sporu. Stranke su vam ponudile uvećanje honorara za 50% ako se medijacija okonča nagodbom. Šta ćete uraditi?
- Ranije ste bili medijator u sporu za NN i tada nije došlo do sporazuma, NN je izgubio na sudu. U drugom sporu NN ponovo ste imenovani za medijatora. Čini vam se da će NN ponovo izgubiti. Šta ćete uraditi?
- Medijator ste u privrednom sporu koji je okončan nagodbom. Nakon nekog vremena kontaktira vas policija i poziva na razgovor jer su u vezi poslovnog odnosa ta dva preduzeća učinjene neke kriminalne radnje. Šta ćete uraditi?
- Medijator ste u porodičnom sporu, jedna strana je odustala od medijacije, medijacija je bila neuspješna. Druga strana insistira da obavijestite sud da je medijacija neuspješna jer duga strana nije htjela da učestvuje u medijaciji. Šta ćete uraditi?
- Medijator je saznao na odvojenom susretu da stranka želi da ostvari izdržavanje djeteta u mjesečnom iznosu od 100€, ali traži da medijator drugoj stranki kaže da traži 150€. Šta ćete uraditi?
- Jedna ili obje stranke traže da medijator kaže svoje mišljenje o spornom pitanju ili rješenju spora. Šta ćete uraditi?

Nakon diskusije se zaključuje: etičke dileme su vezane za moguće kršenje načela propisanih Etičkim kodeksom medijatora.

PRIRUČNIK ZA OBUKU MEDIJATORA

*CENTAR ZA ALTERNATIVNO RJEŠAVANJE
SPOROVA*

SATNICA

09:00 – 10:30

ULOGA MEDIJATORA

ko može biti medijator, vještine za bavljenje medijacijom, komedijacija

10:30 – 10:45

PAUZA

10:45 – 11:30

ULOGA ADVOKATA U POSTUPKU MEDIJACIJE I PREDNOSTI MEDIJACIJE ZA ADVOKATE

11:30 – 12:00

UPUĆIVANJE I PRIPREMA MEDIJACIJE I POSTUPAK MEDIJACIJE KROZ FAZE POSTUPKA

12:00 – 13:00

KOMUNIKACIJA/AKTIVNO SLUŠANJE

13:00 – 14:00

RUČAK

14:00 – 15:30

KOMUNIKACIJSKE TEHNIKE

parafraziranje, sažimanje, preoblikovanje-reframing, »Ja« izjave (ja poruke)

15:30 – 15:45

PAUZA

15:45 – 17:00

NEVERBALNA KOMUNIKACIJA - OBLICI NEVERBALNE KOMUNIKACIJE

DAN

2

MEDIJATOR

Za medijatora može biti postavljeno lice koje je crnogorski državljanin ili državljanin države članice Evropske unije, koje ima VII1 nivo kvalifikacije obrazovanja, opštu zdravstvenu sposobnost, najmanje pet godina radnog iskustva na poslovima u VII1 nivou kvalifikacije obrazovanja, koje je završilo obuku za medijatora, koje nije osuđivano za djelo koje ga čini nedostojnim za sprovođenje medijacije, protiv koga nije izrečena mjera bezbjednosti zabrane obavljanja poziva, djelatnosti ili dužnosti i protiv koga se ne vodi krivični postupak za krivično djelo za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti.

Medijator je dužan da medijaciju sprovodi neutralno, stručno i cjelishodno, a da se prema strankama i njihovim punomoćnicima odnosi pravično i nepristrasno, u skladu sa Etičkim kodeksom medijatora i pravilima po kojima se sprovodi medijacija. Medijator ne može odlučivati, nego svojim djelovanjem pomaže i podstiče stranke da postignu sporazum.

Medijatori se međusobno razlikuju u odnosu na stepen aktivnosti kojim se uključuju u rješavanje spora. Neki se ograničavaju na pasivno slušanje dijaloga između stranaka i intervenišu samo u slučaju kad se strasti suviše razbuktaju. Drugi pak zagovaraju aktivnu ulogu koja uključuje postavljanje „nezgodnih“ pitanja, „brainstorming“ na odvojenim susretima, predlaganje opcija sporazumnog rješenja spora i izradu nacrtu konačnog sporazuma.

Najoštrija je pak granica koja dijeli medijatore na braniocce i protivnike korisnosti i cjelishodnosti medijatorove ocjene pravnih i stvarnih aspekata spora. Tako facilitativni medijatori pomažu strankama samo u procesu pregovaranja, na primjer aktivnim slušanjem, ponavljanjem izjava stranaka na način da neutralizuju prizvuk mržnje u izjavama stranaka, ili ukazivanjem na prikrivene prilike za kreativan sporazum. Ali i facilitativni medijatori ne mogu da zaobiđu pitanje očekivanog uspjeha stranke u samom postupku, s tim što taj medijator nikada neće

strankama predočiti da sa tužbenim zahtjevom u parnici ne mogu uspjeti. Prije će je navesti na to da stranka sama sagleda aspekt zahtjeva koji je možda previdjela i na taj način sama pokuša da shvati i procijeni na koji način bi presudio sud. S druge strane, evaluativni medijatori učestvuju u procesu pregovaranja tako što se veoma rano usredsređuju na pitanja osnovanosti tužbenog zahtjeva kao centralno pitanje u pregovorima. U tu svrhu strankama nude svoju ocjenu o očekivanoj odluci suda.

Na stil i strategiju medijacije značajno utiče lični temperament medijatora. Neke osobe su po prirodi takve da prepuštaju drugima vodeću ulogu u rješavanju konflikata. Posreduju samo onda kad je to zaista potrebno. Drugi su više ekstrovertirani, pa veoma rado posreduju u rješavanju ličnog problema. Kakvu strategiju će izabrati medijator, zavisi i od njegovog formalnog obrazovanja. Sudija ili advokat će tražiti pravna pravila koja će primijeniti za rješavanje spornog pravnog odnosa. S druge strane, psihologu ili socijalnom radniku važniji su međusobni ili emocionalni aspekti istog spora, ekonomista će odlučujuću ulogu u rješavanju spora pokloniti ekonomskim činjenicama. Konačno, na naše pretpostavke o tome šta je u sporu značajno, u velikoj mjeri utiču naša životna i radna iskustva.

OSOBINE MEDIJATORA

Osim posjedovanja stručnih znanja i socijalnih vještina, medijator treba da ima i takve osobine ličnosti koje su neophodne da se uspostavi odnos povjerenja i saradnje između medijatora i strana u sukobu, između samih strana u sukobu i sa komedijatorom.

Osobine koje medijator posjeduje mogu značajno uticati na kvalitet vođenja medijacije. Osobine koje slijede su, u većoj ili manjoj mjeri, prisutne kod svakog čovjeka, prepliću se, utiču jedna na drugu, neke dominiraju, a neke od njih su preduslovi za vođenje medijacije:

- Poznavanje i razumijevanje samog sebe i drugih, da bi posrednik mogao drugima da pomaže
- Samopouzdanje kroz samouvid u svoje sposobnosti i samokritičnost
- Uvid/svijest o svojim osjećanjima, kroz sposobnost samokontrole, da se savlada, da ima strpljenje i bude smiren
- Empatija, koja predstavlja sposobnost poistovjećivanja sa strankama, saosjećanje sa strankama kroz uvažavanje i razumijevanje njihovih osjećanja, misli, situacije u kojoj su se našle. Medijator treba da zna da prihvati emocije stranaka, da omogući da se emocije bezbjedno iskažu i da se intenzitet emocija smanji. Na taj način pomaže stranama u sporu da se smire i da se smireno suoče s problemom.
- Poštovanje ličnosti, kao humani zahtjev prema odnosu s drugim ljudima koji omogućava dobre međuljudske odnose. Medijator ne zahtijeva da se stranke promijene da bi s njima razgovarao, ima svijest o tome da svaki čovjek ima mogućnost izbora i da treba da ostavi drugome mogućnost izbora modela ponašanja i zbog toga se ne ljuti na stranke.
- Kreativnost u rješavanju problema, kroz podsticanje stranaka da sagledaju problem iz više uglova i uvide raznovrsna rješenja istog problema
- Smisao za humor, kroz odmjerenu primjenu, može doprinijeti stvaranju pozitivne atmosfere, otklanjanju napetosti.
- Autoritet, čast, ugled i povjerenje, koji su vidljivi iz profesije i ličnosti medijatora, bez posebnog ukazivanja na to, a ogledaju se u primjeni profesionalnih znanja u sadejstvu sa medijatorovim pozitivnim osobinama i sistemom vrijednosti. Medijator poznaje, primjenjuje, nudi istinske vrijednosti i moralne norme. To omogućava da razumije strane u sukobu, da ih usmjerava i ne osuđuje.
- Profesionalizam kao predanost poslu i kao uspostavljanje odgovarajuće ljubazne, profesionalne distance, bez približavanja ideji bilo koje strane u sukobu. To je i odnos medijatora prema ulozi medijatora, koji uključuje afinitet, zainteresovanost, volju i ljubav prema poslu, interes za unaprijeđivanje sopstvenog rada.

- Saradnja i timski rad s komedijatorom
- Motivacijska energija i optimizam, kao i vjera u uspješnost

ULOGA MEDIJATORA U POSTUPKU MEDIJACIJE

U toku sprovođenja medijacijskog postupka uloga medijatora se sastoji u sljedećem:

A. PLANIRANJE I ORGANIZOVANJE

Medijator mora planirati i organizovati postupak medijacije tako da se ista sprovede bez komplikacija. U tom smislu medijator treba da:

- uspostavi kontakt sa strankama prije medijacije i objasni postupak medijacije (lični kontakt daje bolje rezultate od pismenog obavještenja)
- obezbijedi prisustvo stranaka tj. onih koji su ovlašćeni i za sklapanje mogućeg sporazuma (obim ovlašćenja)
- detaljno se upozna sa sporom i izdvoji sporna pitanja
- prije početka medijacije provjeri da li je prostor za medijaciju pripremljen i da li su sva tehnička pomagala u funkciji

B. VOĐENJE POSTUPKA MEDIJACIJE

Medijator svojim nastupom kod stranaka treba izazvati utisak da samouvjereno vodi postupak. Da bi medijator uspješno vodio postupak medijacije, on mora u uvodnom izlaganju jasno da postavi pravila i obezbijedi da se stranke tih pravila pridržavaju (npr. da stranke uvažavaju jedna drugu i ne prekidaju je u toku davanja uvodnih izjava); svo vrijeme da bude skoncentrisan i usredsređen na rješavanje problema, da se pridržava načela povjerljivosti u odvojenim susretima i redovno obavještavati stranke o tome šta se dešava, kao i da prekine medijaciju ukoliko je to potrebno.

C. SPORAZUMIJEVANJE I KOMUNICIRANJE SA STRANKAMA

Medijator mora biti strpljiv slušalac, mora znati postavljati prava pitanja i sporazumijevati se sa strankama kako verbalno tako i neverbalno.

Medijator:

- uspostavlja komunikaciju među strankama;
- prilikom slušanja izjava stranaka daje jasne znakove kako tijelom (npr. klimanje glave) tako i sumiranjem izjava stranaka i ponavljanjem ključnih izjava, čime pokazuje stranki da je razumije;
- na odgovarajući način upotrijebljava različite vrste pitanja - koristi otvoren i pozitivan govor tijela;
- prihvata kulturne različitosti;
- efikasno sumira i preoblikuje izjave i mišljenja stranaka tako da su za stranke prihvatljivije.

D. INVENTIVNOST

Medijator mora biti otvoren za najrazličitija rješenja problema.

Inventivan medijator:

- podstiče stranke da traže moguća rješenja problema;
- podstiče stranke da gledaju na spor iz drugih uglova gledanja;
- ne nameće strankama određeno rješenje;
- ima u vidu više različitih mogućih rješenja u slučaju da se postupak medijacija nađe u bezizlaznoj situaciji;
- prilagodljiv je u vođenju postupka;
- upotrijebljava tablu i druga pomagala.

E. VODITELJSTVO

Uspješnim vođenjem postupka medijator podstiče stranke da postignu dogovor.

Uspješan voditelj:

- razvija pozitivnu atmosferu;
- nepristrasan je i svim strankama daje jednake mogućnosti;
- uspostavlja ravnotežu moći;
- pomaže strankama da prepoznaju stvarne potrebe, koje su sakrivene ispod zahtjeva izraženih u njihovim podnescima;
- dopušta strankama da "daju sebi oduška" pri čemu ipak usmjerava tok medijacija ka rješavanju problema;
- podstiče stranke u razmišljanju da li su njihovi predlozi za rješenje spora realni;
- omogućava strankama da sklope cjelokupan, jasan i sprovedljiv sporazum.

F. STRUČNO USAVRŠAVANJE

Medijator mora kontinuirano širiti svoje znanje i razvijati vještine vođenja medijacije tako što će:

- redovno pratiti sva dešavanja i novine u oblasti medijacije;
- učestvovati na treninzima;
- učestvovati na međunarodnim skupovima o medijaciji ;
- redovno prisustvovati intervizijskim i supervizijskim sastancima medijatora.

VJEŽBA:

RAZLIKA IZMEĐU MEDIJATORA I SUDIJE

Cilj vježbe: uočavanje i prepoznavanje razlika između uloge sudije i medijatora

Opis vježbe:

- Podijeliti učesnike u grupe i dati im zadatak da na flip čartu za određeno vrijeme navedu razlike između sudije i medijatora
- Izvjestioci grupa izvještavaju o radu svoje grupe
- Na kraju će trener dodati ono što nije bilo pomenuto i razgovarati sa učesnicima o ključnim razlikama

SUDIJA

- Ugledni pravni stručnjak sa položenim pravosudnim ispitom
- Primjenjuje zakone i međunarodne pravne standarde
- Polazi od spornog
- Donosi presudu na osnovu utvrđenog činjeničnog stanja i primjenom prava
- Donosi zakonitu odluku, koja ne mora uvijek biti i pravična
- Sudija može biti pod određenim uslovima i medijator

MEDIJATOR

- Ne mora biti pravnik, ali mora ispunjavati zakonom propisane uslove
- Pomaže strankama da same iznađu i spoznaju svoj interes
- Polazi od nespornog
- Pomaže strankama da zaključe sporazum koji je rezultat njihovog interesa
- Sporazum strana je zasnovan na njihovom interesu, ali ne i suprotno javnom interesu i moralu
- Medijator nikada ne smije da presuđuje

MOGUĆE GREŠKE MEDIJATORA:

- preuzima jednu od uloga u igri
- traži istinu i samo istinu
- medijator istražitelj
- medijator misli da je njegovo viđenje pravo i objektivno
- nema empatije ili ne prepoznaje osjećaje stranaka
- nestrpljiv je i ne istražuje
- preuzima odgovornost za rješenje spora
- nije u stanju da održava balans moći

VJEŠTINE MEDIJATORA:

Vještine koje medijator treba da posjeduje su:

- A. identifikacija problema
- B. vještina slušanja
- C. vještina komunikacije
- D. zamjena vrijednosti
- E. vještina postavljanja pitanja
- F. vještina prenošenja poruka
- G. kontrolisanje postupka
- H. vještina zadržavanja neutralnosti
- I. vještina formulisanja sporazuma i okončanja postupka

A. IDENTIFIKACIJA PROBLEMA

Medijacija se može definisati kao postupak u kome stranke uz pomoć trećeg neutralnog lica-medijatora prepoznaju i sistematski izdvajaju sporna pitanja, traže i razmatraju različite opcije za razrješenje spornog odnosa, sve u svrhu stvaranja mogućnosti za zaključenje poravnjanja/ sporazuma, koji će biti prihvatljiv za obje strane. Medijator će uvijek pokušati da definiše problem sa stanovišta ishoda ("Šta je to što strane žele da postignu?"), jer tek kada stranke definišu ishod, medijator može da ih uključi u traganje za rješenjem. Medijator svojim djelovanjem pomaže strankama da postignu sporazum koji razrješava njihov spor, te nanovo uredjuje odnos među njima, kao i njihova prava i obaveze.

B. VJEŠTINA SLUŠANJA

Medijator mora da posjeduje vještinu slušanja, kao i da ima i sposobnost sagledavanja spora iz svih uglova, što znači mora ne samo da čuje šta neka strana u postupku medijacije govori nego i da razumije šta govori, kao i da sagleda problem iz ugla te strane.

C. VJEŠTINA KOMUNIKACIJE

Glavna vještina medijatora je komunikacija – brižno i strpljivo slušanje. Medijator ima zadatak da započne, omogućava i pospešuje razgovore među strankama, da im pomogne da se lakše sporazumiju, riješe i prevaziđu sukob, kao i da doprinese izbjegavanju daljih sukoba koji nastaju kao rezultat loše komunikacije a ne različitih interesa. Medijator mora uspostaviti sredinu/atmosferu koja podstiče razgovor, pregovore i traženje mogućih rešenja. Medijator brine da stranke nisu u podređenoj ulozi (balans moći) i da istovremeno sačuvaju kontrolu nad postupkom, uključujući i njihovu odgovornost za rezultat dogovaranja. Opuštena komunikacija obezbjeđuje lakše sporazumijevanje i u pogledu traženja sporazumnih rješenja. Medijator podstiče komunikaciju među strankama, pomaže im kod identifikacije spornih pitanja i

uopšte im pomaže razriješiti sporni odnos bez nametanja svog rješenja. Svojim prisustvom prilikom pregovaranja i upotrebom medijacijskih tehnika, medijator stvara odgovarajuću dinamiku medjusobnog saradivanja stranaka i tako doprinosi razrješenju spora. Kod slušanja daje vizuelne i verbalne pozitivne podsticaje. Sumira rečeno, obezbjeđuje da je rečeno i u cjelini pravilno shvaćeno. Bližnim posmatranjem prepoznaje stvari koje nisu izrečene, nego slijede iz govora tela. To uključuje znakove očima, izraze na licu, pokrete, držanje tijela, ton glasa i održavanje ličnog prostora. Medijator nikada ne smije biti toliko zaposlen zapisivanjem, postavljanjem pitanja i vođenjem postupka da bi zanemario nijanse u komunikaciji, da ne bi čuo stranke i ne bi primijetio njihove neizrečene poruke.

Za vještinu komunikacije najvažnije je pravilno postavljanje pitanja, aktivno slušanje, rezimiranje, parafraziranje, sažimanje, preformulisanje, neverbalna komunikacija.

Vještina rezimiranja: kratkim i sažetim pregledom se provjerava da li je tačno ono što je iznijeto s tim što se sagovorniku daje mogućnost da potvrdi da li ono što je kratko rečeno je tačno, pa ukoliko nije, ima mogućnost da ispravi medijatora i bolje objasni. "Ako sam vas dobro razumio vi ste rekli ... Da li sam u pravu?"

Vještina parafraziranja: medijatoru omogućava da zajedno sa sagovornikom uz aktivno slušanje potvrdi da su se razumijeli. To je ponavljanje svojim riječima onoga što je medijator čuo da je sagovornik rekao. Na taj način sagovornik će provjeriti da li ga je medijator dobro razumio i ako nije imaće priliku da ga to ispravi.

Stranka 1.: "Od kada sam počela da radim moj muž se promijenio, ne dolazi kući svakog dana iako zna da imamo problema sa ćerkom."

Stranka 2.: "Kažete da primjećujete razliku u ponašanju svoga muža prema vama i djeci i smatrate da je ta promjena nastupila od kada ste se zaposlili".

Vještina sažimanja: rekapitulacija izlaganja strana, nabrojanje ključnih teza i pretvaranje dužih izlaganja u kraće. Sažimanje služi i da se provjeri da li su se sagovornici razumijeli.

Vještina preoblikovanja: ponoviti ono što je sagovornik rekao ali tako da druga strana to može da shvati na objektivniji način i to prvenstveno promjenom rječnika.

D. ZAMJENA VRIJEDNOSTI – TRAŽENJE ZAJEDNIČKIH INTERESA

Uspjeh medijacije u mnogo čemu zavisi od pravilno odigrane uloge medijatora u postupku pregovaranja. Strankama koje istraju na svojim stavovima, pomaže predstaviti njihov položaj i istražiti i naći mogućnosti za razrješenje spora među njima. Pregovore usmjerava u pravcu traženja zajedničkih interesa, dodirnih tačaka i daleko od stavova koji otežavaju rješavanje spornog odnosa.

E. VJEŠTINA POSTAVLJANJA PITANJA

Osnovni alat medijatora je ispitivanje. Postavljanje pitanja ima za cilj da medijator prikupi informacije i da razumije i pomogne strankama u sporu da konstruktivno razmišljaju o mogućim rješenjima. Medijator upotrebljava pitanja u različite svrhe:

- prikuplja informacije radi boljeg razumijevanje stranaka i za razjašnjavanja nejasnih činjenica;
- pomaže strankama u postupku da proučavaju i preispitaju svoje stavove, da li su njihovi stavovi, ocjene i opšte razumijevanje problema realistički i da li je predložena opcija takva da bi u praksi djelovala;

- podstiče stranku da se skoncentriše na određene probleme koji mogu sprečavati rješenje spora;
- preusmjerava razgovor kako bi se izbjegao konflikt i postupak usmjerio u mirnije vode;
- iako zna odgovor, pitanjima stranku dovodi do određenog odgovora čime stranka postaje svjesna greške, prepreke u svom stavu ili razmišljanju;
- umjesto da medijator sam izražava stavove o spornom odnosu, navodi stranke da još jednom razmisle o problemima koji su prepreka sporazumu čime ne ugrožava svoju neutralnost;
- eventualno omekšava stav stranke koja prilikom pregovaravanja istrajava na određenoj poziciji tako što stranka samostalno dolazi do saznanja da njeni zahtjevi, odnosno očekivanja nisu realna.

F. VJEŠTINA PRENOŠENJA PORUKA

Medijator mora drugoj strani saopštiti poruku u pravom momentu, na pravi način, bez komentara i prejudiciranja bilo kakvog njenog značaja, tako da se nijedna strana ne osjeti izneverenom ili "prevarenom". Poruka treba biti saopštena na takav način da se uvijek ostavi prostora strani čija se poruka prenosi da je dopuni, ispravi ili objasni. Pogrešna poruka može ugroziti postupak medijacije, s tim da je poruka pogrešno saopštena i kada je prava, ako je prenetu u pogrešnom trenutku i na neodgovarajući način.

G. KONTROLISANJE POSTUPKA

U postupku medijacije, do zaključenja poravnjanja/sporazuma može biti puno prepreka i opasnosti koje mogu dovesti do toga da razgovor zastane ili čak se završi. Zato je efikasan samo medijator koji posjeduje vještine potrebne za vođenje i kontrolisanje cjelokupnog postupka od pozivanja stranaka na sastanak do završetka medijacije, medijator koji posreduje u slučaju zastoja sve do završetka medijacije sa zaključenjem poravnjanja/sporazuma. Obaveza medijatora je da medijacija teče glatko, da kontroliše postupak odgovarajućim planiranjem, organizovanjem i vođenjem postupka. Medijator daje objašnjenja i odgovore zainteresovanim strankama u vezi postupka medijacije kako bi postupak medijacije bio strankama razumljiv i jasan. Medijator već u uvodnoj izjavi određuje jasna temeljna pravila postupka i vodi računa da ih stranke i poštuju (na primjer, da može stranka uvodnu izjavu dati bez prekidanja), a takođe obezbjeđuje sva potrebna pomagala (na primjer, papir, kompjuter), da bi medijacija mogla nesmetano teći. Dalje, medijator obje strane posmatra jednako, neutralan je i omogućava da svako izrazi svoje poglede, stavove i primjedbe. Vodi računa o tome da postupak bude što jednostavniji i neformalan. Konflikt među strankama ne pokušava "ugušiti", nego ga usmjerava ka razrješavanju (pomak od stavova ka interesima). Strankama pomaže da postignu sporazum koji je detaljan, razumljiv i prihvatljiv za obje strane. U toku postupka, medijator je fleksibilan i prilagodljiv. U svakoj fazi postupka provjerava trenutno stanje stranaka, pokušava se uživjeti u njihove stavove i predloge a pri tome brižno posmatra "govor tela", neverbalnu komunikaciju stranaka koja mu isto tako može dati korisnu informaciju o tome, šta osoba osjeća, šta želi i kada se osjeća nelagodno, zabrinuto.

H. VJEŠTINA ZADRŽAVANJA NEUTRALNOSTI

Medijator je obavezan da postupa neutralno i nepristrasno, poštujući dostojanstvo svih učesnika u postupku, prosuđujući a ne presuđujući. Neutralnost medijatora mora postojati do kraja postupka, U suprotnom dovešće se u pitanje postupak medijacije. Medijator ne smije iznositi vrijednosne sudove, savjetovati, kritikovati neku od strana, izražavati čuđenje, jer se time postavlja pitanje njegove neutralnosti.

I. VJEŠTINA FORMULISANJA PORAVNANJA I OKONČANJA POSTUPKA

Kada su se stranke u postupku medijacije uz pomoć medijatora saglasile oko sadržaja poravnanja, medijator, ili pak same strane i njihovi punomoćnici, sačinjavaju pisani tekst poravnanja. Poravnanje zaključeno pred medijatorom u sporu povodom kojeg nije pokrenut sudski postupak, odnosno u sporu u kojem je sudski postupak okončan povlačenjem tužbe, stiče svojstvo izvršne isprave potvrđivanjem kod nadležnog suda, odnosno sačinjavanjem notarskog zapisnika u skladu sa zakonom kojim se uređuje notarska djelatnost. Nisu ispunjeni uslovi za potvrđivanje poravnanja ako je sadržaj poravnanja suprotan javnom poretku, ako zaključenje poravnanja o predmetu spora nije dopušteno ili ako je sadržaj poravnanja neizvršiv.

VJEŽBA:

MEDIJATOR

Cilj vježbe: Potrebno je da učesnici identifikuju koje vještine i osobine treba da posjeduje medijator, da li oni posjeduju te osobine, da li su ovladali pomenutim vještinama i koje vještine treba dalje razvijati.

Opis vježbe:

Učesnici se podijele u parove (A i B). Parovima se na listu papira da otkucana jedna problemska situacija, u kojoj treba da se postigne dogovor, npr. oko viđanja djece.

Učesnicima A dodijeli se uloga prema tipovima ljudi u rješavanju spora: takmičarski tip koji sudjeluje u rješavanju; tip koji izbjegava spor; tip koji se prilagođava; tip koji sklapa kompromise; tip koji izmiče sporu.

Na osnovu dodijeljene uloge, osobe A treba da razgovaraju sa osobama B.

Nakon aktivnosti, voditelj sa grupom komentariše iskustva svih pet parova: koliko je bio težak razgovor, kako su se dogovorili, kako su se osjećali.

Vrijeme: 10-15min

DAN

2

ULOGA ADVOKATA U POSTUPKU MEDIJACIJE I PREDNOSTI MEDIJACIJE ZA ADVOKATE

“Advokat postupuje u najboljem interesu svog klijenta”

Zakon o parničnom postupku u članu 30a1 daje mogućnost stranki da u postupku medijacije na sastanku sa medijatorom prisustvuje i njen punomoćnik s tim da advokat mora imati uredno punomoćje.

Načelo jednakosti i ravnopravnosti stranaka u postupku medijacije zahtijeva da ukoliko jedna stranka ima punomoćnika advokata, isto bude i sa drugom strankom. U tom slučaju postoji obaveza medijatora da upozori drugu stranu u sporu na nejednak položaj i omogući joj da i ona angažuje punomoćnika- advokata. Ukoliko stranka to odbije, a medijator zaključi da se to može negativno odraziti na postupak medijacije i sam rezultat medijacije, on može postupak medijacije prekinuti.

Advokati imaju značajnu ulogu u upućivanju stranaka na medijaciju jer im mogu dati informaciju o mogućnostima postizanja sporazuma putem medijacije, dajući im realnu ocjenu o tome kakve su im šanse na uspjeh ako bi se spor rješavao pred sudom. Dobar advokat će pomoći strani koju zastupa da prepozna svoj interes i izabere najbolju moguću opciju koja će je zadovoljiti, pri tome ne umanjujući interese druge strane.

Određeni broj advokata ne podržava medijaciju i savjetovaće stranke da ne prihvate medijaciju kao način rješavanja svog spora. Odnos advokata punomoćnika i medijatora mora biti odnos saradnje i nesupostavljanja. Svako mora ostati u granicama svoje uloge, a na dobrobit stranaka

u sporu koje uz njihovu pomoć treba da postignu obostrano prihvatljiv sporazum. Medijator će advokatima koji su svoju ulogu u postupku medijacije shvatili na pravi način i pomogli postizanju sporazuma, zahvaliti u prisustvu stranaka navodeći njihov značaj, profesionalnost i doprinos postignutom cilju.

VJEŽBA

ADVOKAT U MEDIJACIJI

Cilj vježbe: Utvrđivanje prednosti medijacije za advokate

Opis vježbe:

- Podijeliti učesnike u grupe i dati im zadatak da na flip čartu za određeno vrijeme navedu koje bi to bile za advokata prednosti od rješavanja spora u postupku medijacije;
- Izvestioci grupa izvještavaju o radu svoje grupe;
- Na kraju će trener dodati ono što nije bilo pomenuto i razgovarati sa učesnicima o ključnim prednostima postupka medijacije u odnosu na advokata.

PREDNOSTI MEDIJACIJE ZA ADVOKATE

A. Veće zadovoljstvo u radu za advokata

- manje stresa
- nema hitnih podnesaka
- nema gubljenja vremena po sudovima
- zakazuje se u skladu sa slobodnim vremenom advokata
- doprinosi reputaciji advokata kao onoga ko rješava probleme stranaka, a ne odugovlači ih

B. Klijent je zadovoljan:

- ne gubi vrijeme
- štedi novac
- smanjuje stres i ulaganje emocionalnog napora
- dobija priliku da iznese "svoju verziju događaja"
- dobija priliku da očuva eventualni postojeći međusobni odnos sa drugom stranom i izgradi osnov za razvoj budućih odnosa
- bez obzira na ishod medijacije, klijent je uvjeren da je advokat postupao u njegov - om najboljem interesu
- raste povjerenje između advokata i klijenta

C. Advokat kvalitetnije upravlja predmetima i ima više klijenata

- brže rješava sporove
- može brže da preuzima nove predmete i poslove
- može da se koncentriše na komplikovane predmete koji nisu podobni za medijaciju

ANGAŽOVANJE ADVOKATA U POSTUPKU MEDIJACIJE

Advokat može na četiri načina biti uključen u postupak medijacije i to:

- može pripremiti klijenta za medijaciju i zatim prepustiti klijentu da sam prođe kroz postupak medijacije;
- advokat je prisutan tokom cijelog postupka/optimalna situacija iz perspektive advokata jer tako može najbolje pomoći svom klijentu;
- advokat predstavlja klijenta bez njegovog ličnog prisustva;
- klijent je sam na početku medijacije i njegov advokat se uključuje u finalnom dijelu/ pomaže u toku konačne pripreme konačnog poravnanja/sporazuma o rješavanju spora.

DAN

2

UPUĆIVANJE I PRIPREMA MEDIJACIJE I POSTUPAK MEDIJACIJE KROZ FAZE POSTUPKA

Shodno Zakonu o alternativnom rješavanju sporova, stranka koja namjerava da pokrene postupak pred sudom dužna je da se prije pokretanja postupka obrati Centru radi pokušaja rješavanja spora medijacijom, a obje stranke su dužne da prisustvuju prvom sastanku sa medijatorom u sporovima:

- koji su zakonom o parničnom postupku propisani kao sporovi male vrijednosti
- radi naknade štete iz Ugovora o osiguranju ako je jedna od stranaka društvo za osiguranje
- za koje je posebnim zakonom propisana ta obaveza

Stranke se mogu obratiti Centru za alternativno rješavanje spora sa predlogom za pokretanje medijacije i u svim drugim slučajevima u kojima ne postoji obaveza pokušaja rješavanja spora u medijaciji prije pokretanja sudskog postupka.

Shodno Zakonu o parničnom postupku Sud je dužan da posebnim rješenjem uputi stranke na prvi sastanak sa medijatorom:

1. ako je jedna od stranaka Crna Gora, Glavni grad, Prijestonica, odnosno opština;
2. u privrednim sporovima, osim u sporovima sa međunarodnim elementom, u sporovima iz odnosa na koje se primjenjuje statusno (kompanijsko) pravo i u sporovima u kojima je stranka u stečajnom postupku upućena na parnični postupak;
3. u drugim slučajevima propisanim posebnim zakonom.

Medijacija je neformalan ali strukturisan postupak koji obuhvata više faza:

- Uvodni sastanak/prvi sastanak sa medijatorom
- Istraživanje
- Pregovaranje
- Izrada sporazuma/poravnanja

1. PRVI SASTANAK SA MEDIJATOROM/UVODNI SASTANAK

Dobar početak medijacija je garancija da će učesnici uspostaviti bolje povjerenje i preduslov je uspješnosti medijacije. Zato prva faza medijacije, uvodni zajednički sastanak, ima veliki značaj za sam postupak. Prvi sastanak sa medijatorom predstavlja jedinstvenu priliku da se strane u sporu i enetualno njihovi punomoćnici sastanu sa medijatorom i da se informišu o procesu medijacije ukoliko već nisu imali iskustvo učešća u postupku medijacije. Tokom prve sesije, medijator pojašnjava pojam medijacije i proces sprovođenja medijacije i traži od stranaka i njihovih punomoćnika da se izjasne o mogućnostima nastavka procesa medijacije u konkretnom sporu. Ukoliko stranke prihvate medijaciju onda potpisuju Sporazum o prihvatanju medijacije i medijacija može početi odmah. Međutim, ukoliko strane odluče da ne nastave sa medijacijom, one imaju mogućnost da odbiju medijaciju.

2. FAZA ISTRAŽIVANJA

U fazi istraživanja medijator prikuplja sve informacije koje su mu bitne i neophodne da bi identifikovao problem, tačke konflikta i interese strana. Za ovu fazu veoma su značajni odvojeni susreti. Uloga medijatora mora uvijek biti takva da stranke same objektivno ocijene svoj sporni odnos, jer se pregovori ne smiju zamijeniti rivalitetom. Medijator podstiče stranke da prevaziđu prepreke i dođu do sopstvenih zaključaka i sporazuma, pazeći da ne iznese svoje mišljenje o samom sporu ili o mogućem ishodu.

3. FAZA PREGOVARANJA

Nakon završetka faze istraživanja, počinje jedna od najvažnijih i najkompleksnijih faza, a to je faza pregovaranja. U toku te faze medijator još jednom identifikuje interese strana u sporu, istražuje moguće opcije sa ciljem da se pronađu rješenja, ona koja su najprihvatljivija za zadovoljenje interesa obiju strana i na kraju podstiče strane da daju prijedloge mogućeg rješenja, odnosno sporazuma koji bi zadovoljio njihove interese.

4. ZAKLJUČIVANJE SPORAZUMA ILI OBUSTAVA

Medijacija je uspješno kada stranke na odvojenim ili zajedničkim sastancima razriješe sporni odnos i u cjelini, ili djelimično, postignu sporazum. Tada medijator saziva završni zajednički susret. Prije toga medijator zapisuje prijedloge, zaključke i dogovore stranaka, pita stranke ima li još nekih otvorenih pitanja, pomaže strankama pri dogovoru o pojedinostima sporazuma i usmeno izlaže sporazum.

Kada se postupak medijacija ne završi uspješno postizanjem dogovora, postupak se obustavlja. Ako su stranke upućene iz sudskog postupka, predmet se vraća na daljnje postupanje pred sudom.

IZRADA SPORAZUMA/PORAVNANJA

Usmeni sporazum treba zapisati i to mogu učiniti ili same stranke ili medijator, a mogu i punomoćnici stranaka. Medijacija se završava zaključivanjem poravnanja koje se dostavlja na potvrđivanje nadležnom sudu, odnosno notaru radi sačinjavana notarskog zapisnika u

skladu sa zakonom kojim se uređuje notarska djelatnost. Prije nego stranke potpišu sporazum/poravnanje, medijator će ga pročitati i pitati stranke jesu li ga razumije, odgovara li njihovoj volji i na kraju ih upozoriti na već iznijete pravne posljedice sporazum.

DAN

2

KOMUNIKACIJA-AKTIVNO SLUŠANJE

Komunikacija (od lat. riječi *commūnicāre* sa značenjem „dijeliti“) predstavlja čin prenošenja razumljive informacije. Komunikacija je važna aktivnost koju čak i nesvjesno sprovodimo u svakom trenutku tokom života. Komunikacija ispunjava osnovnu ljudsku potrebu - da budemo u kontaktu sa drugim ljudima i zahtijeva pošiljaoca, poruku i primaoca.

Komunikacija je dvosmjerni proces koji predstavlja osnov međuljudskih odnosa. Ljudi komuniciraju na različite načine i potrebno je da se pronađe kanal putem kojeg će dobro definisanu poruku poslati do primaoca. Ako je komunikacija zasnovana na načelima ljubaznosti, prijatnosti, otvorenosti ka tome da saslušamo sagovornika i razvijemo povjerenje i međusobno uvažavanje, onda je to siguran put da ljudima sa kojima komuniciramo razgovor bude prijatan, čak i o temama koje su same po sebi možda neprijatne.

Kvalitetna komunikacija treba da je „jasna i glasna“. Poznato je da „jasno i glasno“ ne znači vikanje, odnosno nametanje svog stava drugima na bilo koji način. „Jasno i glasno“ u ovom kontekstu upućuje na komunikaciju koja je precizna, sastoji se od ključnih pitanja i odgovora, smjernica, izjava i svega onoga što se, kao poruka, prenosi. Takođe, potrebno je vršiti odabir informacija, razlikovati bitne od manje bitnih, informacije prezentovati na sažet i jasan način. Kvalitet komunikacije zavisi od svakog njenog učesnika, od kanala putem kog se odvija, mjesta i vremena. Takođe za komunikaciju su jako važne boja glasa, visina tona, jasnoća, naglašavanje pojedinih pojmova, brzina, ritam, pauze, poštalice, smijanje, nakašljavanje i sl. Bez kvalitetne komunikacije odnosi gube svoj smisao. Komunikativna sposobnost se definiše kao sposobnost prilagođavanja raznovrsnim situacijama komunikacije.

Da bi komunikacija bila uspješna neophodno je da postoji prilagođavanje svih učesnika u njoj, zato što se u komunikaciji dešava proces razmjene, uzajamnog djelovanja i formiranja odnosa među učesnicima tako da svaki učesnik dobija svoje mjesto i značaj.

Aдекватno prilagođavanje je moguće samo u situacijama aktivne razmjene, pa zato se kaže da učimo da komuniciramo u okviru same komunikacije. To znači da se na osnovu razmjene koja se događa između sagovornika, kako afektivnih (osjećanja, uvjerenja, vrijednosti, stavova), tako i kognitivnih sadržaja (misli, znanja, umjeća, vještine), mijenjaju:

- jezik i jezička sredstva (leksička i sintaksička prilagođavanja),
- sadržaj onoga što se govori (količina informacija, relacije)
- način na koji se govori (frazе, intonacija i sl.).

Aktivno slušanje je komunikacijska tehnika kojom medijator ponavljanjem i parafraziranjem izrečenog, učesnicima u procesu medijacije daje povratnu informaciju (feed back) i provjerava vlastito razumijevanje izgovorenog. Kod aktivnog slušanja naglasak je na ulaganju svjesnog napora kako ne bismo slušali na široko i nadugačko sagovornike, nego da bismo povremenim verbalnim i neverbalnim činjenjem podstakli sagovornika da se fokusira na suštinu poruke koju nam sagovornik šalje. Sposobnost aktivnog slušanja nam olakšava održavanje pažnje na razgovoru i pamćenje ključnih informacija, s tim da ujedno i pokazujemo sagovorniku da ga iskreno slušamo, da smo zainteresovane osobe koje uvažavaju ono što drugi imaju da kažu.

Ovakav proaktivan i profesionalan način komunikacije poboljšava interpersonalne odnose, smanjuje broj nesporazuma i sukoba, jača saradnju i podstiče bolje razumijevanje.

Aktivno slušanje podrazumijeva da učesnicima treba pružiti svoju nepodijeljenu pažnju, i pokazati da primljenu poruku razumijete. Posebno je važan kontakt očima između sagovornika. Tokom razgovora nije poželjno obavljati paralelne aktivnosti – kucanje poruka, provjeravanje sadržaja, javljanje na telefon. Jedna od najčešćih loših navika je i ta da slušajući nekoga drugi sagovornik razmišlja šta je to što želi sledeće reći ili pitati kada osoba završi sa izlaganjem. Na taj način se smanjuje pažnja koja treba da je usmjerena na pažljivo slušanje. Važno je znati da se značajan dio komunikacije odvija neverbalnim putem, pa je potrebno pažnju usmjeriti i na pokrete tijela i facijalnu ekspresiju sagovornika!

Jednako je važno sagovorniku pokazati da druga strana pažljivo sluša tako što će npr. povremeno klimati glavom. Ovo ne mora nužno ukazivati na slaganje sa izrečenim, već pokazuje da sagovornik stvarno prati. Povremeni smješak se takođe koristi u istu svrhu s tim da treba voditi računa da se takvi izrazi lica koriste u situacijama kada su primjereni. Važno je i održavanje stava tijela – nije poželjno prekrstiti ruke i noge (takav stav pokazuje nezainteresiranost, distanciranost i neiskrenost). Naginjanje prema naprijed u smjeru sagovornika (za razliku od ležerne zavaljenosti kao na fotelji) ukazuje na interes i zanimanje za temu. Takođe je poželjno podsticanje sagovornika na komunikaciju verbalnim komentarima – „Aha.. da.. slažem se!..Razumijem. Jasno!“

Lični stavovi, pretpostavke, sudovi i predrasude mogu uveliko narušiti ono što se čuje. Nekada može doći do „selektivnog slušanja“ – čuje se samo ono što je poželjno čuti. Zato bi bilo dobro dobiti povratne informacije. Uloga medijatora je da u potpunosti razumije ono što je izrečeno. To često zahtijeva postavljanje dodatnih pitanja i parafraziranje, sažimanje informacija. Može se izgovoreno provjeriti parafraziranjem. „Hoćete/š li mi reći da...?“, „Čini mi se kao da mislite/š da...?“, „Ako sam vas/te dobro razumio/la ...“ neki su od načina na koji je moguće preoblikovati ono što smo čuli i na taj način utvrditi da li se zaista razumije suština razgovora. Ukoliko nema potpunog razumijevanja primljene informacije, može se tražiti od sagovornika dodatno objašnjenje – „Na šta tačno mislite/š kada kažete/š...? Povremeno treba sažeti informacije sagovornika, npr. prilikom prelaska na neku novu temu, kako bi se osigurala tačna informacija, prolaskom kroz filtere, tek tako možemo bili sigurni da informacije nijesu pretrpjele veće promjene. Posebna vještina medijatora je da kontroliše komunikaciju. Zato je važno da se sagovornik ne prekida jer je to čisto gubljenje vremena. Takvo ponašanje kod

učesnika u postupku medijacije izaziva frustraciju, a medijatorima ograničava razumijevanje poruke. Potrebno je sagovorniku dopustiti da završi započetu misao do kraja i ne prekidati ga. Ako razgovor postane emocionalan i napet, treba dopustiti sagovorniku da se do kraja „isprazni“, a da se dalji razgovor nastavi kada se sagovornik smiri.

VJEŽBA:

AKTIVNO SLUŠANJE

Cilj vježbe: Pokazati kako se informacija prenošenjem sa jednog na drugog sagovornika može mijenjati i kako od jedne informacije može se doći do poluinformacije ili čak i dezinformacije.

Opis vježbe: Trener od učesnika traži tri dobrovoljca koja trebaju da izađu iz prostora nakon čega traži od ostalih učesnika da pažljivo saslušaju tekst koji će im pročitati.

“U kanadskom zalivu Sen Loren nalaze se ostrva Magdalen, vjerovali ili ne, ovdje se nasukalo između 500 i 1000 brodova od 18 godina, a tokom samo jedne oluje potopljeno je 48 brodova. Objašnjenje leži u vjetrovima, magli i velikom broju stijena, ali i u malom broju svetionika, zbog čega su moreplovci “naslijepo” upravljali brodovima. Čak se i brod tajkuna Aristotela Onazisa ovdje nasukao 1963.godine.

Ostrvo Magdalen se prostire na oko 250 km² i na njemu živi više od 12000 stanovnika. Ti stanovnici su potomci preživjelih nakon brodoloma. Neki od njih govore francuski jezik, a neki engleski jer potiču iz Engleske, Škotske i Irske.”

Trener postavlja dvije stolice, jednu naspram druge nakon čega po osnovu mjeseca rođenja ili nekim drugom metodom izabere jednog učesnika i zamoli ga da sjedne na jednu od stolica koje su ranije postavljene. Poziva jednog od učesnika koji čeka ispred prostora u kome se radi da uđe i sjedne na drugu stolicu. Učesnik koji je prisustvovao čitanju kratkog teksta iz novina dobija instrukciju od trenera da ono što je upamtio od pročitano teksta prenese osobi preko puta. Nakon prenošenja informacije ta osoba se vraća u grupu, a osoba koja je primila informaciju prenosi ono što je čula drugoj osobi, koja po pozivu trenera ulazi u prostoriju. Na kraju osoba koja je zadnja primila informaciju treba da pročita tekst kako bi grupa mogla imati uvid u to koliko reprodukovane informacije odgovaraju izvornom tekstu.

Poruka vježbe je da je važno pažljivo slušati i dosljedno prenijeti informaciju kako ne bi ostavili prostor za nerazumijevanje i različite interpretacije.

KOMUNIKACIJSKE TEHNIKE

Komunikacija čini osnovu svih međuljudskih odnosa, a predstavlja proces slanja, prenošenja i primanja poruka, signala, informacija, odnosno razmjenu verbalnih i neverbalnih poruka.

Verbalna komunikacija se odnosi na razmjenu poruka razgovorom i dominantan je način razmjene i izražavanja ličnih sadržaja.

Komunikacija može da pomogne, ali i odmogne ljudima da ostvare svoje ciljeve i zadatke, da zadovolje svoje potrebe i da isto omoguće i ljudima sa kojima komuniciraju. Ljudi najčešće komuniciraju prema određenim pravilima koja su usvojili kroz komunikaciju sa članovima svoje porodice, drugim važnim osobama i drže se usvojenih pravila, obrazaca i vrijednosti, ponekad odbijajući promjene, čak i kada se radi o promjenama na bolje.

Djelotvorna komunikacija je važna kako u privatnom, tako i u profesionalnom okruženju jer obezbjeđuje dobre međuljudske odnose. Djelotvorna komunikacija se dešava kada sagovornici razgovaraju jasno, otvoreno, iskreno, direktno (lice u lice), kada sadržaj iskaza prate odgovarajuće, realne emocije, koje se na odgovarajući način iskazuju. To je komunikacija koja odražava želju za rješavanje nesporazuma i konflikata, kao i zrelost, i odvija se kao razgovor u oba pravca, koji uključuje iskazivanje svojih misli, emocija i potreba, nastojanje da se razumiju misli i emocije koje izražava druga osoba i da se odgovori na njih na djelotvoran način. Osobe koje na taj način komunicirau podjednako brinu o sebi, svojim potrebama, emocijama i pravima, kao i o drugim osobama.

Nedjelotvorna komunikacija dovodi do nesporazuma, konflikta i/ili do eskalacije konflikta, a može se razumjeti kao odbrambeni mehanizam, kojim osoba teži da odbrani, zaštiti sebe, sačuva samopoštovanje i to nekada radi pasivno, neispoljavajući svoje nezadovoljstvo,

odustajanjem i od sebe i od druge osobe, a nekada vrlo agresivno, verbalnim napadom na drugu osobu. Time nastoji da se zaštiti od neprijatnih emocija, doživljava odbačenosti ili da se isprazni, rastereti.

Da bi prenošenjem svojih misli i emocija mogao biti od pomoći drugima, medijatoru su potrebna znanja i komunikacijske vještine koje se stiču, razvijaju i održavaju kontinuiranom edukacijom i samom medijacijom. Medijator u svakom trenutku treba da ima svijest o sebi i svom uticaju na stranke u postupku, odnosno da im predstavlja uzor dobrog načina komunikacije ukoliko komunicira pravilno i pokazuje da su njegovi sagovornici vrijedne i važne osobe. U tom slučaju, može da obezbijedi jasnu, otvorenu, tolerantnu i ravnopravnu komunikaciju, da kanališe razmjenu informacija, mišljenja i emocija tako da se strane u postupku međusobno čuju, bez nesporeda, produbljivanja ili stvaranja novog konflikta, čime se postiže pozitivna promjena u načinu komunikacije između učesnika i otvara put pregovaranju i kreiranju rješenja i budućih dobrih odnosa.

Šta god da medijator radi, to je komunikacija, a ovdje ćemo se osvrnuti na sljedeće vještine komunikacije: parafraziranje, sažimanje, ja-poruke, preoblikovanje.

PARAFRAZIRANJE I SAŽIMANJE

Parafraziranje i sažimanje se primjenjuje kada stranke govore nesistematizovano i pod emocionalnim pritiskom. Tada se sažima iznijeti sadržaj u određeni red, snižava se emocionalni naboj u njihovim izjavama.

Takođe, i kada stranke treba da se slože u pravcu dogovora pa se ističe nešto što može da vodi ka napretku, ukazuje se na napredak, na neriješena pitanja ili kada se određuju polazne, zajedničke tačke za novu fazu razgovora, kada se prelazi iz jedne faze pregovora u drugu pa se stranke podsjećaju na ono što je već dogovoreno.

PARAFRAZIRANJE

Medijator povremeno kratko ponavlja, istim ili drugim riječima, ono što je čuo od stranaka, čime provjerava kako je razumio dijelove razgovora, problema, pokazujući svakom sagovorniku da ga sluša i čuje (prepoznaje osjećanja i potrebe koje stoje iza izgovorenih riječi). Time daje mogućnost strankama da saznaju kako ih je razumio, da ga isprave ili da dodaju nešto što im je još važno, kao i da se prepoznaju i isprave nesporeda, nejasnoće tokom komunikacije. Na taj način svi učesnici u medijaciji mogu na jednak način da razumiju tok razgovora.

Na primjer:

- Dakle, koliko ja razumijem...
- Ako sam vas dobro shvatila, govorili ste...
- Vi predlažete da...
- Da li to znači da...?
- Čini mi se da vas je najviše uznemirilo...
- Vidim da vam je teško/da ste ljuti kad vas on/ona ne razumije. Isto tako, vidim da...

SAŽIMANJE

Sažimanje se odnosi na provjeravanje onoga što je rečeno u cjelini: na kraju susreta medijator kratko i jasno prepriča tok razgovora, rekapitulira dosadašnji tok razgovora uz navođenje ključnih teza ili sadržaj dužih izjava sažima u kraći, direktniji oblik.

To pomaže da se održi dijalog, obezbjeđuje jasnoću, daje mogućnost da stranke provjere da li smo dobro razumjeli izrečeno, odnosno da li su se sagovornici razumjeli.

Na primjer:

Dakle, dvije važne stvari koje su proistekle iz našeg razgovora...

Pokrili smo tri osnovna područja na današnjem sastanku. To su...

PREOBLIKOVANJE/REFREMIING

Određena situacija često je opisana od strane stranaka na način da svaka strana vidi situaciju u svom okviru, ima svoje viđenje problema, uz optuživanje, neuvažavanje druge strane su sporu. Medijator tada treba da stavi predstavljenu situaciju u novi okvir: to što je čuo ponavlja tako da izlazi iz datog okvira stranaka, čuva osnovno zanačenje, ali tako da u većoj mjeri podstiče napore stranaka da situaciju vide na drugačiji način i za traženje novih rješenja. Na taj način medijator ističe dijelove u kojima se strane slažu, razdvaja od pitanja u kojima još postoje nesuglasice.

Da bi medijator mogao da preoblikuje izrečeno, treba da: uoči pozitivne vrijednosti na kojima se zasniva poruka, otkloni negativne, neprijateljske i procjenjujuće implikacije, zatim da potvrdi sadržaj poruke tako da uoči potrebe, osjećanja i vrijednosti prikrivene u poruci i izrazi ih pozitivno i nedvosmisleno.

Od pomoći je da se preoblikuje:

- optuživanje u iskazivanje potreba
- prošlost u budućnost
- individualni problem u zajednički
- prijetnja u zabrinutost (ne preoblikujemo nasilje!).

Preoblikovanje je najsloženija komunikacijska vještina, sastoji se od više tehnika: aktivno slušanje, ja poruke, usmjerena pitanja, parafraziranje, sažimanje, traženje novog razumijevanja situacije, pogled na situaciju sa druge strane, ventiliranje emocija, depersonalizacija.

VJEŽBA:

PRIMJERI ZA PREOBLIKOVANJE:

- Ti si kriva za sve.
- Ti nikad ne pospremaš svoje stvari.
- Misliš samo na sebe.
- Ti si se uvijek tako ponašala, nikad se nećeš promijeniti.
- Ne želim ponovo sa tobom da se dogovaram, zadnji put si sve upropastio.
- Ti nikad ne učestvuješ u kućnim poslovima.
- Ti učiš djecu pogrešno, kupuješ im najskuplje stvari, vodiš ih po tržnim centrima. Ako mi ne platiš alimentaciju, ići ćeš u zatvor.
- Sina više neću pušati kod tebe jer ga stalno puštaš po kafićima, ni ti ni on ne znate šta je dobro za njega.
- Ti si škrt.

JA PORUKE

Ja poruke su rečenice koje obezbjeđuju da se govori: o svojim mislima i osjećajima bez procjenjivanja druge osobe (šta misli drugi, šta treba da uradi), čime se podstiče dalja djelotvorna komunikacija; o problemu/situaciji (specifično, objektivno, primjenjivo, provjerljivo) što dovodi do rješavanja problema.

Ja-poruka mora imati četiri elementa:

- Osobu kojoj govorite, oslovite imenom
- Kažite joj kako se osjećate (iznose se lična osjećanja, „meni smeta pa te zato molim...“, govorimo o svojoj reakciji bez samooptuživanja i pravdanja)
- Kažite joj šta ona to radi (detaljan opis ponašanja, ne opisuje se osoba, nego problem i ono što se može promijeniti), zbog čega se vi tako osjećate (govorite o svojoj emocionalnoj reakciji na problem i svojoj potrebi, ne osuđuje se sagovornik, ne prebacuje se odgovornost na druge, uvažavaju se potrebe druge osobe)
- Kažite joj šta želite da ona učini (govorite o željenom ishodu bez naredbi i ucjena, dajete prijedlog šta da učini, promijeni, čega želite više-manje, da se i vi osjećate dobro).

Kada se obratimo osobi ja porukom, osoba će odgovoriti: parafriziranjem i sažimanjem („Čujem da kažeš...“, „Pomogni mi da shvatim...“, „Šta predlažeš da uradim...“); razmišljanjem u sebi o procesu komunikacije; učenjem o sebi; odlučivanjem koji dio poruke realno treba da prihvati.

VJEŽBA:

PRIMJERI TI PORUKA KOJE TREBA ISKAZATI JA PORUKOM

Opis vježbe: Učesnicima se daje po jedna rečenica, napisana na papiriću, sa zadatkom da je iz „ti poruke“ preoblikuju u „ja poruku“ i to kažu pred cijelom grupom.

- Nikad ništa od tebe.
- To se ne radi tako, nego ovako.
- Kad si takav, ja više ne znam šta da radim.
- Bolje bi ti bilo da mi se se tako više ne obraćaš.
- Ti si neodgovoran, ja mislim da treba da budeš odgovorniji.
- Dosadan si.
- Vidiš kakav si, od tebe sam to i očekivao, na tebe se može računati, ti si neuredan, neodgovoran.
- Ti nikad ne odradiš svoj dio posla, zbog tebe uvijek kasni moj posao.
- Dogovorili smo se i ti si opet zaboravila da dođeš.

NEVERBALNA KOMUNIKACIJA

Neverbalna komunikacija je jedan od načina izražavanja osjećanja i stanja. Ona ne samo da upotpunjuje, već umnogome i određuje značenje verbalnih poruka: može da prati, dopuni, naglasi ili promijeni značenje verbalne komunikacije, da podstakne ili zaustavi komunikaciju.

Posebno u situaciji visoke anksioznosti, neverbalna komunikacija može otkriti više od izgovorenih riječi.

Za uspješnu komunikaciju je važno prepoznati neverbalne poruke kod sagovornika i biti svjestan neverbalnih poruka koje mi njemu šalje.

OBLICI NEVERBALNE KOMUNIKACIJE

Izraz lica pokazuje emocije, a može se kontrolisati. Lice okrenuto prema sagovorniku i kontakt pogledom prenosi veće povjerenje i podsticaj za dalju komunikaciju, govori o spremnosti za dijalog.

Pogled pokazuje spremnost/nepremnost za komunikaciju. Kontakt pogledom ukazuje na zainteresovanost i pažnju, a odvratan pogled može ukazivati na neprijatnost ili neiskrenost. Osmijeh čini izraz lica prijateljskim, pokazuje da je osoba zadovoljna sama sa sobom i spremna za komunikaciju sa drugima, predstavlja znak dobre volje, prijateljski gest, povjerenje.

Položaj tijela pokazuje da li je osoba zainteresovana za komunikaciju ili želi da se povuče, distancira. Uspravan stav tijela može ukazivati na: sigurnost, samopouzdanje, samokontrolu. Povijeno, pogrbljeno držanje tijela može govoriti o: nesigurnosti, niskom samopouzdanju, da je osoba trenutno pod nekim pritiskom. Prekrštene ruke mogu ukazivati na: rezervisanost,

zatvorenost, nelagodu, nezadovoljstvo, otpor, odbranu, oprez, a raširene ruke na: srdačnost, zadovoljstvo, povjerenje.

Pokreti tijela: spori pokreti mogu govoriti o nesigurnosti, nepovjerenju, a brzi pokreti na nestrpljenje, ljutnju. Naginjanje tijela prema naprijed može značiti zainteresovanost za komunikaciju, ali i simpatije ili pritisak. Odmicanje tijela unazad može da ukazuje na udaljavanje, odbojnost, ali i da je neko narušio granicu ličnog prostora.

Prostorna bliskost se odnosi na lični prostor, odnosno na slobodni prostor oko tijela u kojem se osoba osjeća bezbjedno, zona u koju pušta/ne pušta druge ljude kako bi se zaštitila od fizičkog i emocionalnog stresa. Granice ličnog prostora su određene kulturom i individualnim karakteristikama. Ulazak u lični prostor osobe sa kojom neko nije blizak pokreće neprijatna osjećanja, fiziološke, emocionalne i ponašajne reakcije-povlačenje, popuštanje, napad, bježanje.

Uobičajeno približavanje ljudima u različitim situacijama:

- Intimna zona (do 50cm), u koju je dozvoljeno da uđu emotivno bliske osobe
- Lična zona (50–100cm), odnosi se na društvena okupljanja sa poznatim osobama, sa kojima se može razgovarati o nekim ličnim temama
- Društvena zona (1–3m), odnosi se na susret s nepoznatim ljudima, sa kojima se mogu obavljati zajedničke aktivnosti bez uključivanja razgovora o ličnim temama
- Javna zona (3m i više), odnosi se na formalna obraćanja, na obraćanje grupi ljudi putem javnog nastupa.

Učesnici u medijaciji će se prijatnije osjećati ako medijator početno sjedi sa njima na nivou društvene zone, zatim smanjuje udaljenost, a uvijek sjedi i komunicira u istoj ravni sa učesnicima, bez fizičkih prepreka između njih (stola, kompjutera) i vodi računa da prostorni raspored štiti učesnike od stresa, nepoželjnih, agresivnih reakcija.

Dodir je pod uticajem socio-kulturnih normi (npr. rukovanje, zagrljaj, poljubac). Dodir može biti izraz bliskosti, topline, naklonosti, saosjećanja i podrške, ali može biti i pogrešno protumačen. U većini kultura rukovanje je primjereni način pozdravljanja, potvrđivanja saglasnosti da se započne komunikacija i potvrđivanja uspješnog završetka komunikacije. Preporučuje se kratkotrajno rukovanje, uz umjereni stisak ruke. Prečvrsto stiskanje ruke ukazuje na potrebu da se osoba zaštiti/odmakne od osobe sa kojom se rukuje, a preslabo na ravnodušnost.

Izgled se odnosi na: način oblačenja, nakit, tetovažu, frizuru, čime se daje poruka o osobi, o njenoj društvenoj pripadnosti, stavovima, emocionalnom stanju, pokazuje kako osoba vidi samu sebe ili kako želi da je vidi javnost. Procjenjivanje nekoga samo na osnovu fizičkog izgleda može dovesti do pogrešnih zaključaka, otežati komunikaciju i stvaranje dobrog odnosa.

Paralingvističke poruke predstavljaju način na koji osoba izgovara riječi: artikulacija, ton, boja glasa, visina, jasnoća, brzina, jačina, glasnost, ritam, pauze, smijanje, nakašljavanje, uzdisanje.

VJEŽBA:**„OD ZIDA DO ZIDA“**

Opis vježbe: Učesnici stoje u parovima jedan naspram drugog, na udaljenosti od zida do zida.

I dio

Osoba A dobija instrukciju: Prilazi vam osoba koju ne smijete da zaustavite.

Osoba B dobija instrukciju: Prilazite osobi naspram vas i zaustavljate se na korak do nje.

II dio

Osoba A dobija instrukciju: Kažite osobi B da se udalji na razdaljinu koja je vama prijatna.

Osoba B dobija instrukciju: Udaljite se prema zahtjevu osobe A.

Pitanja za osobu A:

- jeste li izvršili svoj zadatak
- kako ste se osjećali dok vam je prilazila osoba B
- šta ste željeli da uradite
- zbog čega to niste uradili
- kako ste se osjećali kad ste dobili dozvolu da kažete osobi B da se udalji

Pitanja za osobu B:

- jeste li izvršili svoj zadatak
- kako ste se osjećali dok ste prilazili osobi A
- šta ste željeli da uradite
- zbog čega to niste uradili
- kako ste se osjećali kad vam je osoba A rekla da se udaljite

Zajednička pitanja:

- kako vam je izgledala osoba naspram vas
- da li ste primijetili osjećanja osobe naspram vas

PRIRUČNIK ZA OBUKU MEDIJATORA

*CENTAR ZA ALTERNATIVNO RJEŠAVANJE
SPOROVA*

SATNICA

09:00 – 10:15

KOMUNIKACIJSKA TEHNIKA-POSTAVLJANJE PITANJA*Fish ball-Igrica sa postavljanjem pitanja*

10:15 – 10:45

**KOMUNIKACIJSKA TEHNIKA - TRAŽENJE
IZLAZA IZ SLIJEPE ULICE**

10:45 – 11:00

PAUZA

11:00 – 14:00

UVODNO IZLAGANJE MEDIJATORA – I dio*predstavljanje strankama i obavješćavanje o postupku medijacije,
dogovor o pravilima postupka i pravilima ponašanja
Praktični rad/ vježbanje u grupama po troje*

14:00 – 15:00

RUČAK

15:00– 17:00

FAZA ISTRAŽIVANJA (I dio)*Film (gledanje filma-faza istraživanja)*

DAN

3

POSTAVLJANJE PITANJA

Pitanja se postavljaju da bi od sagovornika dobili što više ključnih informacija i tako saznali više o njemu; na taj način se bolje prepoznaju njegove potrebe i interesi; lakše se definiše problem; otkrivaju najbolje alternative; lakše se pronalaze i analiziraju različite mogućnosti za dogovor, nova rješenja, nove opcije; te se lakše sa monologa prelazi na dijalog.

Važno je da pitanja budu kratka, jasna, da su oslobođena tuđica i nejasnih riječi, da pokazuju saosjećanje ("Ako sam vas dobro razumjela.."), da ne nose elemente optuživanja, kritike, ljutnje (Zbog čega si to uradio?... Zašto si to sebi dozvolio?...). Važno je i da pitanje ne sadrži više pitanja, jer se onda dešava da sagovornik odgovori uglavnom na pitanje koje je posljednje čuo i tako nas uskrati za odgovore na ona prethodna pitanja. Nije dobro formulisati pitanja u formi izjave. Takva pitanja su sugestivna i na neki način se navodi sagovornik na odgovor (Nije li tačno da je on bio informisan o svim detaljima ?)

Za tehniku postavljanja pitanja važan aspekt je dobra priprema. To podrazumijeva da se prije razgovora pripreme pitanja koja će se postaviti sagovorniku i na taj način se smanjuje mogućnost da se izostave važna pitanja i da se dođe do bitnih činjenica. Da bi se obezbjedilo razumijevanje, potrebno je zabilježiti nejasnoće koje se uoče tokom razgovora. Veoma je važno pažljivo slušati sagovornika da bi se postavilo pravo pitanje i razriješile moguće nejasnoće.

IMA VIŠE VRSTA PITANJA:

- **Zatvorena pitanja** – onemogućavaju medijatora da brzo dođe do informacije ili razumije stav stranaka. Iziskuju kratke, neproaktivne odgovore (Da. Ne. Jesam. Nijesam..), koji mogu da obeshrabre drugu stranu.

- **Otvorena pitanja** - omogućavaju sadržajno, opisno odgovaranje i pomažu medijatoru da podstakne i otvori nova područje za razgovor. (Obično počinju sa "Šta", "Ko", "Kako", "Kada", "Gdje", npr: "Šta mi možete/š reći o tom događaju" ili "Kakva rješenja možete/š da ponudite/š" "Šta se dogodilo? Šta je za vas/tebe suština ovog spora? Što bi voljeli postići u ovom sporu? Kako vidite/š rješenje vašeg problema? Što je za vas/tebe prihvatljiv način rješenja spora?)
- **Sugestivna pitanja** nijesu baš popularna i sagovornici ih doživljavaju kao tutorska "Vi/ti znate/š na koga mislim?" ili "Jeste /i li i vi/ti mog mišljenja"
- **EksPLICITNA pitanja** - ovim pitanjima se želi saznati nešto novo, da se razumije sagovornik i podstakne sagovornik na iznošenje njegove perspektive npr. (U čemu je problem, Ko je bio uključen, Šta dobijate, Koliko vam je to važno?)
- **Usmjeravajuća pitanja** i takva pitanja omogućavaju jasno formulisanje misli "Možete/š li nešto konkretno da kažete/š o tome?" ili "Koje posljedice ima ovaj događaj?"...
- **Alternativna pitanja** daju mogućnost odabira između različitih opcija. Ova pitanja mogu da se dožive kao požurivanje. Npr: "Da li da taj problem rješavamo sada ili poslije" ili "Da se ponovo nađemo u utorak ili srijedu?"
- **Retorička pitanja:** Pitanja poput "Šta time želim reći" ili "Znate/š li šta to znači za dalji proces" su pitanja koja imaju cilj da pobude pažnju, mogućnost da se dobije ustupak u pregovorima.
- **Razjašnjujuća pitanja** traže pojašnjenja npr: "Je li to bilo sve" ili "Postoji li nešto još što vam je važno".
- **Pitanja za provjeru** pomažu razumijevanju i pojašnjenju neke teme, situacije, procesa npr: "Zašto tako mislite?" ili "Možete li mi reći više o tome?"
- **Hipotetička pitanja** su ona pitanja koja uvode u diskusiju, istražuju moguće. Npr: Ako se desi, Zamislite.... Pretpostavimo, Šta se bi desilo, ako dogovor ne ispoštujemo...),....
- **Kružna pitanja:** Ša ste spremni da uradite da se poboljšaju odnosi? A šta bi vi/ti za to uradili? Naizmjenično se ista pitanja postavljaju jednoj, pa drugoj strani.
- Pitanja koja nešto **objašnjavaju ili se na nešto koncentrišu:** Možete/š li mi pomoći da razumijem šta se tamo tačno događalo?

VJEŽBA:

FISH BALL-IGRICA SA POSTAVLJANJEM PITANJA

Cilj vježbe: razvijanje vještine postavljanja adekvatnih i jasnih pitanja u cilju dobijanja više informacija od sagovornika.

Opis vježbe: Jedan trener preuzima ulogu zastupnik/punomoćnika tuženog predlagača, ostali učesnici mu postavljaju pitanja i to u jednom krugu svaki učesnik jedno pitanje.

Spor: Autoprevoznik „A“, je kupio kamion renomiranog proizvođača od prodavca „F“. Nakon nekoliko dana došlo je do kvara na kvačilu. Mehaničar, angažovan od strane proizvođača, je utvrdio da šofer navodno nije pritiskao kvačilo skroz do kraja i da je kvar uzrokovan pogrešnom upotrebom kvačila.

Autoprevoznik „A“ tvrdi da je kamion imao materijalne nedostatke i, s obzirom da je kamion u garanciji, traži od prodavca „F“, koga zastupa službenik, da snosi troškove generalne popravke kvačila u iznosu od 7.000 eura. Vozač autoprevoznika „A“ je star i iskusen vozač i zastupnik navodi da prilikom ranijeg upravljanja kamionima nije imao problema.

Službenik „F“ tvrdi da garancija ne pokriva pogrešno rukovanje, te da autoprevoznik „A“ mora sam snositi troškove popravke pomenutog kamiona.

Nakon odigrane igre, trener razgovara sa učesnicima o poteškoćama i izazovima u odigravanju igre.

TRAŽENJE IZLAZA IZ SLIJEPE ULICE (ZASTOJ U KOMUNIKACIJI)

Do zastoja u komunikaciji može doći u bilo kojoj fazi medijacije. Dobar medijator je na takvu mogućnost pripremljen i postupa na način kako bi se komunikacija ponovo uspostavila i nastavila i kako bi, ako je to ikako moguće, dovela do postizanja sporazuma. Zastoj u komunikaciji traži aktivniji pristup medijatora kako bi pomogao kod traženja izlaza iz slijepe ulice:

Može se desiti da se određeni nesporazumi i problemi na početku čine nepremostivim. Međutim, mogu se otvarati neka nova polja za razgovor kako bi kasnije, ukoliko dođe do napredovanja na tom polju, medijator mogao otvarati i ona sporna pitanja, jer je moguće da postignuti napredak ohrabri i podstakne strane u sporu na veću saradljivost. Medijator će zbog toga djelovati postupno, tako što će početi sa rješavanjem manje spornih pitanja ili onih pitanja oko kojih uopšte nema problema, a zatim nastaviti sa rješavanjem komplikovanijih spornih pitanja.

Ukoliko se desi da stranke krenu sa upotrebom govora mržnje, nepristojnih izraza, spominjanjem postupaka iz prošlosti i sl, tada racionalan put sporazumijevanja može da skrene na emocionalna reagovanja. Medijator će u toj situaciji da upozori na destruktivnost takvog ponašanja.

Ako u datom trenutku nije moguće dogovoriti dugoročna rješenja, stranke mogu najprije da dođu do kratkoročnih rešenja spornog odnosa ili njegovog dijela i tako, pomoću medijatora, prokrče put daljem sporazumijevanju i cjelovitom rješenju spornog odnosa. Medijator u datom trenutku može koristiti tehniku poslednje ponude, gdje stranke medijatoru na odvojenom

susretu povjeravaju dokle su spremne na popuštanje, što medijatoru omogućava približavanje ponuda i time oživljavanje postupka.

Uspjeh medijacije je neraskidivo povezan sa sticanjem povjerenja, jer medijatoru je zagaranovano uspješno pregovaranje samo ako su stranke spremne da otkriju svoje tajne i očekivanja, što mu omogućava da uporedi usklađenost stavova stranaka i da ih usmjeri u pravcu postizanja sporazuma.

Takođe moguće je da se tek u postupku medijacije otkriju stvarni problemi, pa stranka ili čak obje žele da o svemu razmisle, da se posavjetuju, što medijator može da riješi dogovorom za novi susret, koji će eventualno donijeti razrješenje spora.

Ako i kad dođe do zastoja u pregovorima, medijator mora postupak da drži pod kontrolom. Mora da djeluje uravnoteženo i ne smije da daje prednost nijednoj od stranaka, mora da nastavi sa medijacijom i pomaganjem, kako bi stranke međusobno povratile konstruktivnu komunikaciju. Pri tome, medijator je vrlo aktivan, raspituje se o različitim mogućnostima, opcijama, podstiče na razmišljanja u cilju zaključivanja sporazuma. Inicira rasprave i unošenje novih ideja. Služi se pitanjima koja imaju različite oblike (opšta pitanja, koja zahtjevaju duža objašnjenja, ili usmeravajuća, koja zahtjevaju samo kratke odgovore i sl). Pravilno postavljeno pitanje pomaže stranci da provjeri da li su njeni stavovi, ocjene i razumijevanje problema i očekivanja realna i da li je predlagana opcija moguća. Medijator pitanjima podstiče stranku da ponovo provjeri svoje stavove i time pomaže da zastoj bude razriješen. Svojim pitanjima može da preusmjeri sadržaj razgovora i na taj način izbjegne konflikte. Do zastoja u pregovorima može da dođe i zbog toga što je poruka jedne stranke drugoj pogrešno prenijeta ili protumačena. Zato može biti od koristi da se ukratko ponovi ono što je rečeno, da stranke ponovo prouče ono što je svaka od njih čula ili prihvatila.

Ponekad je za prevazilaženje bezizlaznosti u postupku medijacije korisno da medijator naprosto prizna da su pregovori zalutali u slijepu ulicu. To će ujedno biti upozorenje strankama da razmisle i o drugim načinima razrješenja spornog odnosa i da traže nove načine da se riješi postupak medijacije. Korisno može da bude ponovno proučavanje postupka, naročito kad se čini da problemi i brige stranaka nisu bili dobro saslušani i uvažavani. Moguće je da je u postupku bilo zanemareno ili ispušteno nešto što je bitno ili značajno za jednu ili obje strane. Naglašavanje i potenciranje pozitivnih dostignuća može da pomogne da stranke ponovo osjete da je sporazum još uvijek moguć.

Značajno je postići da stranke nemaju osećaj da nisu uspjele. Bezizlaznost može da bude posljedica činjenice da stranka nije razumijela sadržaj i značaj stavova suprotne strane ili sam kontekst problema. Tu mogu biti od koristi dalje davanje informacija da bi se otklonili nesporazumi zbog kojih je došlo do zastoja u pregovorima.

PRIMJERI TEHNIKA KOJE SE MOGU KORISTITI ZA TRAŽENJE IZLAZA IZ SLIJEPE ULICE TOKOM PREGOVORA ILI SUKOBA

Promjena perspektive:

Primjer: "Što biste rekli da promijenimo način razmišljanja o ovom problemu i pokušamo sagledati situaciju s druge strane?"

Brainstorming:

Primjer: "Možemo li zajedno generisati nekoliko novih ideja ili opcija kako bismo razbili ovu pat-poziciju?"

Traženje zajedničkih interesa:

Primjer: "Postoji li nešto što obje strane žele postići izvan svojih trenutnih pozicija? Možemo li pronaći zajednički cilj?"

Pokušaj kompromisa:

Primjer: "Možemo li kombinovati neke elemente vaših ponuda kako bismo došli do rješenja kojim biste oboje bili zadovoljni?"

Pokušaj redefinisanja problema:

Primjer: "Možda smo se fokusirali na pogrešnu stvar. Hoćemo li da pokušamo da definišemo problem na način koji bi bio prihvatljiv za obje strane?"

Pitanje o alternativnim opcijama:

Primjer: "Jesmo li istražili sve mogućnosti? Postoje li alternative koje još nismo razmotrili?"

Pregovaračke pauze:

Primjer: "Možda bi bilo korisno da uzmemo kratku pauzu kako bismo ohladili glave i razmislili o novim pristupima."

Traženje inovativnih rješenja:

Primjer: "Što biste mogli predložiti kao inovativno rješenje koje bi moglo zadovoljiti zajedničke ciljeve?"

Svaka od ovih tehnika pruža različit pristup kako bi se prevazišao zastoj u pregovaračkom procesu. Kombinacija ovih pristupa može pomoći stranama da pronađu nove perspektive, otvore se prema kompromisu i napokon pronađu izlaz iz slijepe ulice.

DAN

3

UVODNO IZLAGANJE MEDIJATORA

Prva faza medijacije – prvi sastanak sa medijatorom i samo uvodno izlaganje medijatora na prvom sastanku ima veliki značaj za sam postupak medijacije. Dobro uvodno izlaganje medijatora je garancija da će učesnici uspostaviti bolje povjerenje i preduslov je uspjeha medijacije. Uvodna riječ medijatora ima za cilj da strane u sporu uvede u postupak, da objasni karakteristike postupka i ulogu koju medijator ima u njemu. Pri tom uvijek treba imati u vidu da stranke prilikom dolaska na prvi sastanak sa medijatorom vrlo malo znaju o medijaciji i uglavnom imaju mišljenje da je medijator isto što i sudija i da je njegova obaveza da riješi njihov spor.

Prije početka medijacije medijator treba da sačeka obje stranke, da im izađe u susret i da im se predstavi, on će se rukovati sa strankama i ovlaštenim licima i odvesti ih u prostoriju za medijaciju. Pri tome će se medijator starati o njihovom udobnom smještaju u prostoriji koja je pripremljena za prvi sastanak sa medijatorom. Kad se stranke i medijator smjeste, ponovo će medijator reći svoje ime, predstaviti sva prisutna lica i pitati ih kako žele da ih oslovljava u daljem toku postupka. Nije potrebno da medijator saopšti funkciju odnosno posao koji obavlja, osim ako je medijator sudija u kom slučaju će posebno objasniti svoju ulogu kao medijatora i činjenicu da u predmetnom sporu nikada neće moći biti sudija.

Na samom početku medijator treba da unese pozitivnu energiju i da izrazi zadovoljstvo što su stranke izabrale postupak medijacije kao način za rješenje njihovog spora. Na taj način, medijator s jedne strane izražava poštovanje prema strankama, a s druge strane podsjeća stranke na to da im medijacija omogućava da sami riješe svoj spor, što je pozitivna karakteristika i prednost u odnosu na sudski postupak u kome treće lice, koje ne zna njihovu životnu priču, spor rješava svojom odlukom. Zato medijator treba da naglasi da je uvjeren da će stranke do kraja postupka zajednički doći do rješenja koje će predstavljati zadovoljenje obostranih interesa.

U uvodnom izlaganju medijator treba da objasni šta je medijacija, da upozna stranke sa osnovnim načelima medijacije, ulogom medijatora, postupkom medijacije i mogućim završetkom, odnosno ciljem postupka medijacije. Posebno treba da naglasi da je postupak povjerljiv, jer će time stranke imati veću slobodu u iznošenju informacija koje se tiču spora, bez straha da bi se te informacije mogle upotrijebiti na njihovu štetu u nekom kasnijem postupku. Upoznaće ih sa mogućnošću održavanja odvojenih sastanaka i da medijator ne može drugoj strani bez saglasnosti prenijeti ono što je jedna strana saopštila medijatoru na odvojenom sastanku. Medijator treba da podstakne stranke da budu otvorene, da daju potrebne informacije i da budu kooperativne radi mogućeg rješavanja spornog odnosa. Treba da se potruži da svi prisutni ostanu u prostoriji do kraja, čak i kada dođe do određenih problema, eskalacije emocija i sl., jer se uvijek može naći rješenje za prevazilaženje neželjene situacije.

Medijator u uvodnom izlaganju treba da upozna stranke sa osnovnim pravilima postupka, kao npr. da stranke kod izlaganja ne prekidaju jedna drugu i da će svaka stranka imati onoliko vremena koliko joj je potrebno za iznošenje problema i iskazivanje stava o sporu, da se poštuje dogovoreno vrijeme, da ne koriste uvredljive riječi i dr. Dogovoriće se sa strankama u zavisnosti od njihovog raspoloživog vremena o trajanju prvog sastanka. Medijator treba da omogući svakoj strani da govori i da bude saslušana. Uvijek treba da govori samo po jedna strana. Međutim, pravila nikada nisu kruta i medijator ih može mijenjati u toku samog procesa, osim opštih pravila, a sve u cilju uspješnosti medijacije.

Nakon provjere da li su stranke razumjele uvodno izlaganje medijatora, on posebno upozorava stranke na važenje načela dobrovoljnosti u medijaciji i obnavlja saglasnost za medijaciju tj. provjerava da li su stranke i dalje saglasne da svoj spor rješavaju u postupku medijacije postavljajući pitanje strankama: "Da li ste još uvijek spremni da učestvujete u postupku medijacije?" ili "Iako niste dobrovoljno došli, da li želite dobrovoljno da ostanete?". Stranka na ovo pitanje može da odgovori potvrdno i tada je nada za uspjeh medijacije velika, ali može postaviti i neki uslov jer se i sama stranka nalazi u nekom unutrašnjem konfliktu. Tada je pred medijatorom zadatak da pokuša da ustanovi zašto stranka postavlja uslove. Ukoliko su ti uslovi vezani za sadržinu spora, objasniće im da će to biti raspravljeno u samom postupku medijacije. Međutim, ako stranka uslovljava sam postupak medijacije, to znači da nema namjeru ozbiljnog učešća. Pri tom, medijator posebno naglašava da se saglasnost za medijaciju može povući u svim fazama i da to mogu učiniti kako stranke tako i medijator. Kada stranke prihvate da učestvuju u postupku medijacije, medijator će ih upoznati da je potrebno da potpišu sporazum o medijaciji, čime se smatra da je medijacija formalno počela, upoznaće ih sa sadržinom istog, dati im sporazum da pročitaju i potpišu. Sadržina sporazuma o medijaciji je regulisana članom 14 Zakona o alternativnom rješavanju sporova. Upoznaće ih sa troškovima postupka da medijatoru pripada nagrada za rad i naknada troškova koje je imao u vezi sa medijacijom i da ukoliko se drugačije ne sporazumiju, svaka stranka snosi svoje troškove postupka, a zajedničke troškove na ime nagrade za rad i naknade troškova medijatora snose na jednake djelove. U bračnim i porodičnim sporovima i sporovima u kojima je tužena Crna Gora, troškovi padaju na teret budžeta, a u sporovima u kojima je tuženi Glavni grad, Prijestonica ili opština, troškovi postupka padaju na teret Glavnog grada, Prijestonice ili opštine.

VJEŽBA:

UVODNO IZLAGANJE

Cilj vježbe: uvježbavanje uvodnog izlaganja

Opis vježbe: Učesnici se podijele u grupe od po troje učesnika.

U svakoj grupi jedan učesnik je medijator, a ostala dva su stranke.

Učesnik koji je dobio ulogu medijatora ima 5 min. za pripremu i 10/15 min. da izloži uvodno izlaganje medijatora.

Nakon odrađene vježbe učesnici medijatori i učesnici stranke će iznijeti svoje utiske, nakon čega će treneri dati feedback.

FAZA ISTRAŽIVANJA (I DIO)

U fazi istraživanja medijator prikuplja sve informacije koje su mu bitne i neophodne da bi identifikovao problem, tačke konflikta i interese strana. Za ovu fazu veoma su značajni odvojeni susreti. Uloga medijatora mora uvijek biti takva da stranke same objektivno ocijene svoj sporni odnos, jer se pregovori ne smiju zamijeniti rivalitetom. Medijator podstiče stranke da prevaziđu prepreke i dođu do sopstvenih zaključaka i sporazuma, pazeći da ne iznese svoje mišljenje o samom sporu ili o mogućem ishodu. Medijator treba da pazi da se u slučaju da su stranke neravnomjerne zbog neravnoteže moći (finansijske, fizičke, statusne, intelektualne, emocionalne...), uspostavi ta ravnoteža.

ODVOJENI SUSRETI

Odvojeni susret se može organizovati nakon uvodnog zajedničkog sastanka kada su stranke već dale svoj pogled na sporni odnos. Odvojeni susret se obavlja sa svakom stranom posebno, po pravilu prvo sa predlagračem/tužiocem, a onda sa protivnikom predlagrača/tuženim, pri čemu medijator procjenjuje potrebu održavanja više odvojenih susreta.

Odvojeni sastanak mogu da predlože strane u sukobu ili sam medijator. Potrebno je podsjetiti učesnike medijacije o nepristrasnosti medijatora i principu povjerenja. Odvojeni sastanci ne treba da traju predugo, nekih 10-15 minuta. Mogu se zakazati u potpuno različitim danima, a najčešće, ukoliko je potrebno, u toku same medijacije kada druga strana može sačekati u drugoj prostoriji.

Na zajedničkom sastanku strane u sporu obično pokazuju uzdržanost, jer ne žele da prevelika otvorenost u vezi informacija i stavova u sporu bude prednost suprotnoj stranci. Ponekad, stranke ne žele da svoje prave interese odmah otkriju, te zato i postoji potreba za odvojenim

susretima, jer stranka tada slobodnije objašnjava svoje motive i svoje ponašanje. Na taj način sam medijator dobija mogućnost da potpuno vlada suštinom spora. Zbog toga, cilj odvojenih susreta, kojih može biti više, je da uspostavi odnos povjerenja između medijatora i stranaka, pri čemu medijator pažljivo sluša, prikuplja informacije i pokušava da sazna šta je pravi cilj - interes stranaka. Na taj način medijator opredjeljuje i identifikuje probleme i tačke sukoba (konflikta) u spornom odnosu stranaka. Razgovori su u potpunosti povjerljivi jer se nijedna informacija ne može prenijeti drugoj strani ukoliko ne postoji pristanak strane koja je iznosila podatke.

Kada je preporučljivo ići u odvojene sastanke:

- U početnoj fazi kada strane ne mogu da kontrolišu svoje emocije i napadaju jedna drugu;
- Ukoliko ima veći broj učesnika i teško je održavati i usmjeravati komunikaciju;
- Kada se smatra da bi to bilo korisno zbog bolje komunikacije, kada jedna strana to želi jer ne može otvoreno da govori o onome što je opterećuje;
- Ukoliko jedna strana stalno ćuti ili kratko odgovara na pitanja;
- Kada se primijeti da jedna strana blokira postupak ili se stvori utisak da vrši opstrukciju postupka. U tom slučaju treba otvoreno pitati koja su njena očekivanja od medijacije i da li zaista želi da se spor riješi ili ima pak neki drugi interes.
- U fazi istraživanja, odnosno definisanja mogućih rješenja, ukoliko se stvara utisak da strane ne žele da otvoreno daju svoje ponude za rješenje spora, već i jedna i druga čekaju da čuju šta će prvo ona druga strana ponuditi.

I pored određenih prednosti, odvojeni susreti nose i opasnost da se kod stranaka probudi osjećaj i sumnja na pristrasnost medijatora, jer druga strana ne zna šta medijator i suprotna strana razgovaraju na odvojenom susretu. Zato odvojeni susret nije nužan ako su stranke već postigle određeni stepen međusobnog povjerenja jer bi tada odvojeni susret mogao ugroziti već postignuti rezultat. To je situacija kada kažemo "ne" odvojenim susretima.

Ako odvojeni susret napreduje, treba upozoriti stranku da postoji i drugi način i pogled na rješenje spornog odnosa i tu je medijator u funkciji tzv. "đavoljeg advokata" jer pokušava da preoblikuje odnos i postigne pomake kod obje strane, upozoravajući strane sa argumentima i očekivanjima suprotne strane. To je tzv. test realnosti koji doprinosi da stranka shvati da njeni pogledi i stavovi u vezi spora imaju i slabih tačaka. Medijator tada postavlja pitanja kojima vrši provjeru razumnog očekivanja stranaka, a sve u cilju traženja zajedničkog rješenja, gradeći na pozitivnom stavu pomake za obje strane. Ovu svoju poziciju "đavoljeg advokata" medijator na odvojenom susretu treba da objasni stranci zbog odnosa povjerenja, a do informacija dolazi pitanjima i uslovnim rečenicama, ukazujući na sumnju u određene stavove čime doprinosi svjesti stranke o netačnosti nekih njenih stavova i pogleda.

TEST REALNOSTI

Test realnosti je alat koji se koristi u medijaciji kako bi se stranama u sporu pomoglo da realno procijene svoje pozicije, mogućnosti i opcije tokom pregovora. Ovaj test pomaže stranama da sagledaju situaciju izvan vlastite perspektive i steknu jasniji uvid u stvarne okolnosti spora. Kako se sprovodi test realnosti?

- Procjena situacije: Medijator podstiče strane da razmotre i analiziraju svoje argumente, potrebe i interese. To uključuje i razmatranje sopstvenih snaga i slabosti u argumentaciji.
- Alternativne opcije: Strane se podstiču da razmotre svoje mogućnosti izvan trenutne pregovaračke opcije. Pomaže im se da identifikuju svoje BATNE i WATNE kako bi bolje razumjele svoje izbore.
- Razumijevanje perspektive druge strane: Test realnosti omogućava stranama u sporu da razmotre i razumiju perspektivu druge strane. To može pomoći u stvaranju empatije i

boljem razumijevanju prioriteta i motiva suprotne strane.

- Ocjenjivanje izvodivosti rješenja: Strane razmatraju predložena rješenja i procjenjuju njihovu izvodivost. Ovo uključuje realno razmatranje mogućnosti sprovođenja predloženih rješenja.

Zašto je važan test realnosti?

- Realna procjena situacije: Pomaže stranama da sagledaju situaciju iz objektivnije perspektive, umjesto da se drže čvrsto svojih inicialnih stavova.
- Poboljšava pregovaračke pozicije: Omogućava stranama da budu svjesnije sopstvenih mogućnosti i ograničenja, što im omogućava da izgrade argumente na čvršćim osnovama.
- Podstiče na kompromis: Realna procjena situacije može podstaknuti strane na fleksibilnost i otvorenost prema kompromisu kako bi postigle održivo rješenje.

Test realnosti je ključan alat u medijaciji jer pomaže stranama da se otvore za razmatranje različitih opcija i razumiju stvarne okolnosti sukoba, što olakšava postizanje kvalitetnog i održivog sporazuma.

PRIRUČNIK ZA OBUKU MEDIJATORA

*CENTAR ZA ALTERNATIVNO RJEŠAVANJE
SPOROVA*

SATNICA

09:00 – 10:30

FAZA ISTRAŽIVANJA (II DIO)*Praktični rad/vježbanje u grupama po troje*

10:30 – 10:45

PAUZA

10:45 – 12:00

FAZA PREGOVARANJA*Praktični rad/vježbanje u grupama po troje
(gledanje filma-faza pregovaranja)*

12:00 – 13:00

RUČAK

13:00 – 14:00

FAZA PREGOVARANJA*Praktični rad/vježbanje u grupama po troje
Izrada i upućivanje poravnjanja*

14:00 – 15:00

IZRADA I UPUĆIVANJE PORAVNANJA

15:00 – 15:45

**GLAVNE KARAKTERISTIKE I RAZLIKE U MEDIJACIJI
U GRAĐANSKIM, PORODIČNIM I PRIVREDNIM
SPOROVIMA**

15:45 – 16:30

DOGOVOR OKO ISPITA/PODJELA ZADATAKA

DAN

4

FAZA PREGOVARANJA

Faza pregovaranja u medijaciji nastupa nakon faze istraživanja. To je u medijaciji ključna faza jer strane aktivno traže rješenje koje će zadovoljiti njihove potrebe, a medijator ih vodi kroz proces prema održivom i prihvatljivom sporazumu. U ovoj fazi, strane aktivno pregovaraju kako bi postigle rješenje sukoba. U toku te faze medijator još jednom identifikuje interese strana u sporu, istražuje moguće opcije sa ciljem da se pronađe ona koja je najprihvatljivija za zadovoljenje interesa obiju strana i na kraju podstiče strane da daju predloge mogućeg rješenja, odnosno sporazuma koji su u skladu sa time što bi strana voljela da se desi, čime bi bila zadovoljna i što bi zadovoljilo njen interes.

PREGOVARAČKE POZICIJE

Pregovaranje je svakodnevni proces: svako pregovara sam sa sobom kad god pravi izbore; dvoje ili više ljudi pregovaraju bilo da sarađuju u nekoj aktivnosti ili rješavaju problem. Strane u sporu imaju različite interese: postoji konflikt interesa (potreba ili želja) između učesnika u sporu, a često to što treba stranama u sporu nije u suprotnosti. Interesi proizilaze iz zadovoljavanja osnovnih potreba. Interes je, u stvari, briga osobe da neka njena potreba neće biti zadovoljena, što podstiče na zauzimanje pozicije-kakav zahtjev da postavi pred drugu stranu. Ako se osoba usredsredi na poziciju-zahhtjev, vidi samo jedno rješenje, umjesto da kaže šta joj treba i da pita drugu stranu šta njoj treba. Pronalaženje kompatibilnosti različitih interesa često je ključno za uspjeh u prilagođavanju vrijednosti i samih pregovora.

Strane u sporu tokom pregovaranja zauzimaju/mijenjaju određenu pregovaračku poziciju: pobjednik-pobjednik; pobjednik-gubitnik, gubitnik-gubitnik, što zavisi od: ličnih karakteristika, komunikacijskih vještina, raspoloženja, prošlih iskustava pregovaranja, percepcije problema i pregovaračke situacije.

POBJEDNIK–POBJEDNIK

Ova pozicija podrazumijeva da obje strane čine sve da pronađu rješenje u kojem će obje strane dobro proći i ostvariti svoje ciljeve. Obje strane se prilagođavaju i uspostavljaju ravnotežu između svojih i potreba druge strane, obje strane ostvaruju svoj cilj.

POBJEDNIK–GUBITNIK

U ovoj pregovaračkoj poziciji jedna strana čini sve da dobije što je moguće više za sebe, da pobijedi/porazi drugu stranu, stavlja svoje potrebe ispred potreba druge strane, a druga strana se stalno prilagođava, povlači, stavlja potrebe druge strane ispred svojih potreba. Zbog toga samo jedna strana ostvaruje svoj cilj.

GUBITNIK-GUBITNIK

U ovoj pregovaračkoj poziciji obje strane su gubitnici, niko ne postiže svoj cilj. Obje strane odustaju: ne traže načine da se postigne dogovor oko iskorišćavanja postojećih ili iznalaženja novih mogućnosti za rješavanje problema o kojem pregovaraju; čine sve da druga strana ne ostvari dobit, niko se ne prilagođava, ne zalaže za svoje potrebe i ne vodi računa o potrebama druge strane.

Proces pregovaranja zavisi od sposobnosti stranaka za prilagođavanje i uspostavljanje povjerenja, što zavisi od njihovih uvjerenja o sebi i drugima.

Medijator utiče na izgradnju i razvoj povjerenja među stranama u sporu: aktivnim slušanjem obje strane; pokazivanjem brige i truda da se obje strane osjećaju uvaženo, prijatno i bezbjedno; obezbjeđivanjem da obje strane imaju jednako vrijeme za učešće u razgovoru; da jedna strana ne preuzme vođenje razgovora i moć; bez procjenjivanja, kritiziranja, odbacivanja, učesnici se osjećaju dovoljno slobodno da iznose različite mogućnosti.

Prelazak na fazu pregovaranja počinje kada pozitivno odgovorimo na tri pitanja:

- Znamo li sve činjenice?
- Znamo li sve interese?
- Da li su stranke spremne, da li prihvataju ulogu pregovarača?

Ako je odgovor negativan na bilo koje od navedenih pitanja, vraćamo se u fazu istraživanja. Pregovori u medijaciji proizilaze iz zajedničkih interesa (faza istraživanja) i moraju biti usmjereni na zajedničke interese.

Pravila za pregovore su:

- Razdvojiti ljude od problema;
- Pažnju usmjeriti na interese, ne na rješenja

BATNA I WATNA

BATNA (Best Alternative to a Negotiated Agreement): Najbolja alternativa koju strana može imati ako ne postigne sporazum u medijaciji. Imati jaku BATNU daje strani veću pregovaračku moć, jer znaju da imaju prihvatljivu opciju ako pregovori ne uspiju.

WATNA (Worst Alternative to a Negotiated Agreement): Suprotno od BATNE, WATNA predstavlja najgoru alternativu koja bi se mogla dogoditi ako se ne postigne sporazum u medijaciji. Razumijevanje WATNE pomaže stranama procijeniti rizike i posljedice neuspjeha pregovora.

Važnost BATNE i WATNE u postupku medijacije je u tome što ohrabruju strane u sporu.

Razumijevanje BATNE i WATNE podstiče strane da budu realistične u očekivanjima i podstiče ih na aktivno učestvovanje u pregovorima.

ŠTO MEDIJATOR TREBA DA ZNA?

- Pomažući stranama da prepoznaju BATNU i WATNU, medijator pomaže stranama da razumiju važnost tih alternativa kako bi imale jasniju sliku svojih mogućnosti;
- Usmeravanje pregovora: Medijator olakšava proces pregovaranja tako što podstiče konstruktivnu komunikaciju i pomaže stranama da pronađu održiva rješenja;
- Balansiranje interesa: Medijator se trudi da osigura da rješenje koje strane pregovaraju zadovoljava njihove ključne interese.

SMIŠLJANJE MOGUĆIH RJEŠENJA

Poslije jasno definisanih potreba, medijator podstiče obje strane u sukobu da smisle rješenja koja bi mogla da zadovolje i jednu i drugu stranu. U ovom koraku se može koristiti tehnika brainstorminga, u kojoj se sukobljene strane podstiču da daju što više različitih rješenja, ne procjenjujući potencijalnu vrijednost i uspješnost pojedinih rješenja.

Prilikom procjene predloženog rješenja treba voditi računa o sljedećim pitanjima:

- Da li Vam rješenje izgleda realno i jasno definisano?
- Šta su prednosti, a šta mane predloženog rješenja?
- Moguće posljedice predloženog rješenja za jednu i za drugu stranu, kao i na druge ljude u okruženju?
- Da li je ovo zaista prihvatljivo rješenje za obje strane, tj. da li se obje strane nalaze u pobjedničkoj poziciji?

Cilj pregovaranja da se postigne sporazum koji je:

- OK za moje interese
- OK za mene, prihvatljiv za njih
- Zakonit
- Dugoročan
- Bolji ili jednak mojoj BATNI (najboljoj alternativni)

PITANJA KOJA MOGU POMOĆI DA SE USPJEŠNO VODI FAZA PREGOVARANJA:

- Što je za vas najgore šta može da vam se desi u tom sporu?
- O čemu biste željeli da razgovarate, od čega bi bila najveća korist?
- Zbog čega je to za vas važno?
- Šta ćete sa tim rješenjem dobiti?
- Šta bi se dogodilo da to ne dobijete?
- Zbog čega vam to rješenje ne odgovara?
- Da li se ovo rješenje može sprovesti i da li eventualno jedna od strana može imati poteškoća prilikom realizacije dogovorenog?
- Što ćete misliti o sebi ako popustite, prihvatite ponudu, zaključite sporazum?

ĐAVOLJI ADVOKAT

Tehnika "đavoljeg advokata" je strategija u pregovaranju gdje se jedna od strana (ili medijator) stavlja u ulogu zagovornika suprotnog gledišta kako bi istaknuo njegove argumente ili nedostatke. Iako ova tehnika može biti korisna u određenim situacijama, treba biti oprezan kod njenog korišćenja u medijaciji.

U medijaciji, glavni cilj je olakšati komunikaciju, podstaknuti saradnju i pokušati postići sporazum koji će zadovoljiti obje strane. Primjena "đavoljeg advokata" može biti dvojaka:

Kada može biti korisna:

1. Razumijevanje perspektive: Ponekad medijator ili jedna strana mogu preuzeti ulogu suprotnog gledišta kako bi bolje razumjeli argumente druge strane i podstaknuli razmišljanje o mogućim rješenjima.
2. Prikazivanje perspektive: Upotreba ove tehnike može pomoći stranama da bolje artikuliraju i razjasne svoje argumente, posebno ako nisu bili dovoljno jasni ili uvjerljivi u komunikaciji.

Kada može biti problematična:

1. Gubitak povjerenja: Prekomjerna upotreba "đavoljeg advokata" može dovesti do gubitka povjerenja stranaka u medijatora ili drugu stranu, pogotovo ako se koristi agresivno ili manipulativno.
2. Otežavanje saradnje: Ako se tehnika koristi na način koji otežava saradnju ili pokazuje nedostatak objektivnosti, može rezultirati daljnjim zaoštavanjem sukoba umjesto pronalaženja rješenja.

Koristiti "đavoljeg advokata" u medijaciji zahtijeva taktičnost i osjećaj za pravu dozu kako ne bi narušio proces pregovaranja ili odnose između stranaka u sporu. Važno je da takva tehnika bude usmjerena na olakšavanje komunikacije i razumijevanje stavova, a ne na dodatno zaoštavanje sukoba.

IZRADA I UPUĆIVANJE PORAVNANJA

Zaključenje poravnanja je posljednja faza u postupku medijacije i svrha i cilj radi kojeg se sprovodi postupak medijacije. Njome se završava postupak medijacije. Smatra se da je medijacija završena uspješno kada stranke na odvojenim ili zajedničkim sastancima razriješe sporni odnos i u cjelini ili djelimično postignu sporazum i zaključe poravnanje. Za vrijeme čitavog postupka medijacije, medijator po odobrenju stranaka, zapisuje predloge, zaključke i dogovore stranaka. Medijator saziva završni zajednički sastanak na kome usmeno izlaže poravnanje i pita stranke ima li još nekih otvorenih pitanja. Takođe medijator pomaže strankama pri dogovoru o pojedinostima sporazuma (mjesto, vrijeme i način kontaktiranja sa djetetom, rok i dinamika plaćanja dugovanog iznosa, način plaćanja troškova postupka, kamata i sl). Nakon toga medijator će strankama čestitati na postignutom dogovoru.

Usmeni dogovor treba zapisati i to mogu učiniti same stranke, ili medijator, a mogu i punomoćnici stranaka. Prije nego stranke potpišu poravnanje, medijator će ga pročitati i pitati stranke jesu li ga razumjele, odgovara li njihovoj volji i na kraju ih upozoriti na pravnu prirodu zaključenog poravnanja, dalji postupak i pravne posljedice nepostupanja u skladu sa zaključenim poravnanjem.

Dakle, uloga medijatora u ovoj posljednjoj fazi postupka medijacije je aktivna, jer medijator učestvuje u sačinjavanju poravnanja, obavještava stranke o dejstvu poravnanja i radnjama koje nakon toga treba da preduzmu i obavještava bez odlaganja Centar o preduzetim radnjama i ishodu postupka, koji dalje o tome obavještava sud.

Međutim, svaki postupak medijacije se ne okončava zaključenjem poravnanja, odnosno sporazuma u bračnim i porodičnim sporovima. Ako se medijacija ne okonča dogovorom, postupak se obustavlja i predmet vraća na sudski postupak, ako su stranke upućene na

medijaciju od strane suda, a ako se radi o medijaciji prije sudskog postupka, medijacija se obustavlja. Medijacija se može okončati i istekom roka određenog sporazumom o medijaciji, ako u tom roku ne bude zaključeno poravnanje ili podnošenjem pisane izjave o odustanku od medijacije, kao i obavještenjem medijatora o obustavi postupka medijacije, ako medijator procijeni da dalje nastojanje da se postigne poravnanje više nije cjelishodno.

1. PORAVNANJE

Poravnanje zaključeno pred medijatorom ima pravno dejstvo ugovora. Ono obavezuje stranke koje su ga zaključile. Stranke su dužne da obaveze iz zaključenog poravnanja izvrše u roku određenom poravnanjem. Poravnanje zaključeno pred medijatorom samo po sebi nema svojstvo izvršne isprave. Pretpostavka je da ako su stranke u sporu prihvatile da svoj spor riješe bez suda, u postupku medijacije i postignu dogovor na osnovu kojeg zakluče poravnanje, da će ga poštovati i izvršavati dobrovoljno obaveze koje su tim poravnanjem preuzele. To proističe iz same prirode postupka medijacije, kao dobrovoljnog, vansudskog načina rješavanja sporova. Međutim, često stranke traže sigurnost da će na brz i efikasan način moći da ostvare svoja prava ukoliko strana koja po poravnanju ima neku obavezu, tu obavezu ne izvrši dobrovoljno u roku koji je određen zaključenim poravnanjem. Iz tih razloga je zakonom predviđeno da poravnanje zaključeno u postupku medijacije pod određenim uslovima dobija svojstvo izvršne isprave.

2. PORAVNANJE ZAKLJUČENO U SPORU POVODOM KOJEG NIJE POKRENUT SUDSKI POSTUPAK

Poravnanje zaključeno pred medijatorom u sporu povodom kojeg nije pokrenut sudski postupak, odnosno u sporu u kojem je sudski postupak okončan povlačenjem tužbe, stiče svojstvo izvršne isprave potvrđivanjem kod nadležnog suda, odnosno sačinjavanjem notarskog zapisnika u skladu sa zakonom kojim se uređuje notarska djelatnost. Poravnanje zaključeno pred medijatorom, medijator dostavlja Centru koji ga bez odlaganja dostavlja nadležnom sudu radi potvrđivanja. Potvrđivanje poravnanja vrši sudija pojedinac nadležnog suda, stavljanjem potvrde na poravnanje, koja sadrži: poslovnu oznaku predmeta, naziv i sjedište suda, naznaku da se potvrđuje poravnanje zaključeno pred Centrom i datum zaključenja poravnanja, poslovnu oznaku predmeta Centra, datum izdavanja potvrde, potpis sudije i pečat suda. Međutim sud, odnosno notar mogu odbiti da potvrde poravnanje ako: 1) je sadržaj poravnanja suprotan javnom poretku; 2) zaključenje poravnanja o predmetu spora nije dopušteno; 3) je sadržaj poravnanja neizvršiv. U tom slučaju dužni su da obavijeste Centar o razlozima zbog kojih poravnanje nije potvrđeno. Ovakvim zakonskim rješenjem uspostavljena je kontrola zakonitosti zaključenog poravnanja od strane suda što predstavlja dodatnu pravnu sigurnost da će potvrđeno poravnanje moći da se izvrši u izvršnom postupku, budući da svi medijatori nisu i ne moraju biti pravnici.

3. PORAVNANJE ZAKLJUČENO U SPORU POVODOM KOJEG JE POKRENUT SUDSKI POSTUPAK

Poravnanje pred medijatorom u postupku medijacije na koju je stranke uputio sud zaključuje se u pisanoj formi i medijator je dužan da ga bez odlaganja dostavi Centru koji će to poravnanje dostaviti sudu. U vezi sa tim članom 330b stav 3 ZPP-a predviđeno je da je poravnanje zaključeno u postupku medijacije osnov za zaključenje poravnanja pred sudom, dakle sudskog poravnanja koje će sudija sačiniti primjenom 324 i 325 Zakona o parničnom postupku i na taj način stiče svojstvo izvršne isprave.

4. SADRŽAJ PORAVNANJA

Forma i sadržina poravnanja zavise od prirode spornog odnosa, to može biti: poravnanje potvrđeno od strane sudijske, sudsko poravnanje, notarski zapisnik ili zapis o potvrdi privatne isprave.

Poravnanje u svakom slučaju treba da sadrži jasne i precizne odredbe o pravima i obavezama strana u sporu i strane u sporu treba da budu svjesne svojih obaveza i posljedica nepostupanja po odredbama poravnanja.

Poravnanje predstavlja vanskodski akt u kojem su se strane u sporu saglasile u pogledu sadržaja sporazuma, čiji tekst sačinjavaju same strane u sporu, njihovi punomoćnici ili medijator, u pisanoj formi.

Bez obzira na vrstu spora mora sadržati podatke o vremenu i mjestu zaključenja poravnanja, imena strana u sporu, njihovo prebivalište, imena njihovih punomoćnika ukoliko ih imaju, tekst samog sporazuma i potpise stranaka i medijatora.

5. SPORAZUM U BRAČNIM I PORODIČNIM SPOROVIMA

Za razliku od ostalih vrsta sporova u kojima ukoliko stranke postignu dogovor oko rješenja spornog odnosa, u bračnim i porodičnim sporovima, zaključuje se sporazum, koji se, ukoliko sud procijeni da je u najboljem interesu djeteta, unosi u izreku o razvodu braka. Ovakvo rješenje je posljedica prirode sporova i činjenice da se radi o sporovima u kojima se mora voditi računa o najboljem interesu djeteta.

Porodični zakon poznaje sporazum o zajedničkom i samostalnom vršenju roditeljskog prava. Sporazum o vršenju roditeljskog prava mora da sadrži odredbe o tome da li roditelji vrše zajednički ili samostalno roditeljsko pravo, zatim odredbe o visini doprinosa za izdržavanje maloljetne djece, kao i načinu održavanja kontakta djeteta sa roditeljem sa kojim dijete ne živi, kao i druga pitanja oko kojih se roditelji sporazumiju.

Sporazum o zajedničkom vršenju roditeljskog prava obavezno obuhvata:

- sporazum roditelja da će zajednički i sporazumno vršiti sva prava i dužnosti iz sadržine roditeljskog prava
- sporazum o tome šta će se smatrati prebivalištem djeteta.

Sporazumom o samostalnom vršenju roditeljskog prava prenosi se vršenje roditeljskog prava na onog roditelja kome je dijete povjereno.

Međutim, roditelj koji ne vrši roditeljsko pravo ima pravo i dužnost da izdržava dijete, da sa djetetom održava lične odnose i da o pitanjima koja bitno utiču na život djeteta odlučuje zajednički i sporazumno sa roditeljem koji vrši roditeljsko pravo. Pitanjima koja bitno utiču na život djeteta, u smislu ovog zakona, smatraju se naročito: obrazovanje djeteta, preduzimanje većih medicinskih zahvata nad djetetom, promjena prebivališta djeteta i raspolaganje imovinom djeteta velike vrijednosti.

Sporazum o samostalnom vršenju roditeljskog prava obuhvata sporazum roditelja o povjeravanju zajedničkog djeteta jednom roditelju, sporazum o visini doprinosa za izdržavanje djeteta od drugog roditelja i sporazum o načinu održavanja ličnih odnosa djeteta sa drugim roditeljem.

Sadržina sporazuma o diobi zajedničke imovine bračnih drugova, može biti različita u zavisnosti od dogovora stranaka. Zajedničku imovinu bračnih drugova prema Porodičnom zakonu sačinjava imovina koju su bračni supružnici stekli radom i po osnovu rada u toku

trajanja bračne zajednice, kao i prihodi iz te imovine. U zajedničku imovinu ulaze i prihodi od posebne imovine koji su ostvareni radom bračnih supružnika, imovina stečena korišćenjem prava intelektualne svojine, imovina stečena po osnovu osiguranja kao i igrom na sreću u toku trajanja bračne zajednice. Bračni supružnici mogu zajedničku imovinu sporazumno podijeliti tako da odrede djelove u čitavoj imovini ili jednom dijelu imovine ili na pojedinoj stvari, kao i da svakom bračnom supružniku pripadnu pojedine stvari ili prava iz te imovine ili da jedan bračni supružnik isplati drugom novčanu vrijednost njegovog dijela. Na isti način i vanbračni drugovi, kao i članovi porodične zajednice mogu urediti svoje imovinske odnose.

Porodični zakon predviđa posebnu ulogu medijacije i medijatora kada je u pitanju sporazum o ostvarivanju kontakta djeteta sa srodnicima i drugim licima sa kojima ga povezuje posebna bliskost, koji je kao posebna vrsta sporazuma uveden izmjenama Porodičnog zakona. Porodični zakon propisuje da dijete ima pravo da održava lične odnose sa srodnicima i drugim licima sa kojima ga vezuje posebna bliskost, ako je to u njegovom najboljem interesu, a pod tim licima podrazumijevaju se braća i sestre, babe i djedovi, bivši hranitelji, raniji ili sadašnji bračni odnosno vanbračni supružnik roditelja i druga lica sa kojima dijete vezuje posebna bliskost. Način održavanja ličnih odnosa sporazumno određuju roditelji, dijete, ako je u stanju da shvati značaj sporazuma i lica sa kojima se uređuje kontakt. Ukoliko se ova lica ne sporazumiju sa roditeljima djeteta i djetetom, ako je u stanju da shvati značaj sporazuma, zakonodavac ih upućuje na medijaciju, pa tek ukoliko se ne postigne sporazum u postupku medijacije, način održavanja ličnih odnosa uređuje sud.

U bračnim i porodičnim sporovima mogu se zaključivati i sporazumi o drugim imovinskoopravnim pitanjima kao što su upravljanje i raspolaganje zajedničkom imovinom, sporazumi koji se tiču imovinskih odnosa iz vanbračne zajednice, kao i imovinskih odnosa roditelja i djece.

DAN

4

GLAVNE KARAKTERISTIKE I RAZLIKE U MEDIJACIJI U GRAĐANSKIM, PORODIČNIM I PRIVREDNIM SPOROVIMA

Medijacija je propisana zakonom i sam postupak medijacije je uglavnom isti bez obzira o kojoj vrsti spora se radi, ali postoje određene specifičnosti koje su uslovljene vrstom spora koja je u pitanju.

1. SPECIFIČNOSTI MEDIJACIJE U PORODIČNIM SPOROVIMA

Medijacija je postupak koji omogućava da se identifikuju važna pitanja i mogućnosti za postizanje sporazuma koji će biti povoljan za sve strane u sporu (konfliktu, sukobu), pri čemu će se posebno voditi računa o najboljem interesu djeteta. Medijacija je veoma pogodan način rješavanja porodičnih sporova i kao takav je preporučen i međunarodnim dokumentima, Preporukom Savjeta Evrope iz 1998.godine R 98, prije svega zbog posebne prirode sporova u kojima se odlučuju o budućnosti lica koje odlikuje posebna bliskost, članovima porodice, djetetu. Naš Porodični zakon („Sl. list RCG“ br. 01/07 i „Sl. list CG“ br. 63/16, 76/20) obavezuje svako lice ili organ da se rukovodi najboljim interesom djeteta u svim aktivnostima koje se direktno ili indirektno tiču djeteta.

Koliki značaj naš zakonodavac daje postupku medijacije kao načinu rješavanja ove vrste sporova, uočavajući prednosti postupka medijacije u odnosu na sudski postupak, govori i činjenica da je članom 326 Porodičnog zakona propisana obaveza suda da uputi stranke na prvi sastanak sa medijatorom radi mirenja ili postizanja sporazuma bračnih supružnika o vršenju roditeljskog prava poslije razvoda braka i sporazuma o podjeli zajedničke imovine. Član 316a

Porodičnog zakona predviđa da će u postupcima u vezi sa porodičnim odnosima sud nastojati da se stranke sporazumiju, a pored obaveznog upućivanja na prvi sastanak sa medijatorom, sud može uputiti roditelje na prvi sastanak sa medijatorom radi pokušaja rješavanja spora u postupku medijacije i u drugim postupcima u vezi sa porodičnim odnosima ako ocijeni da je to u najboljem interesu djeteta.

Razvod je jedan od najstresnijih događaja u životu svake porodice, koji često ostavlja trajne posledice. Dijete čiji se roditelji razvode često ne razumije šta se dešava, ali osjeća napetost u odnosima između roditelja, njihov sukob i svađu što izaziva kod njega emocije kao što su strah, tuga, pa i ljutnja.

Razvod, kao i nerazriješeni i dugotrajni porodični sporovi se negativno odražavaju na dijete. Iz tih razloga roditelji koji donesu odluku da porodične sporove (razvod, povjeravanje djece, održavanje kontakta, izdržavanje, podjela imovine) rješavaju u postupku medijacije, pokazuju djetetu da ne prekidaju roditeljske odnose, da su oboje podjednako uključeni u rješavanje nastalih problema, da će i ubuduće oboje biti uključeni u život svog djeteta i da će ga voljeti iako više neće živjeti zajedno. Na taj način se čuva djetetova slika o oba roditelja, koja je značajna za njegov cjelokupni razvoj, zdrav i normalan život.

Postupak medijacije vode medijatori koji su za to posebno obučeni i dolaze iz oblasti socijalnog rada, pedagogije, psihologije i prava.

Medijacija omogućava mirenje supružnika, sporazumno rješavanje brakorazvodnog spora, uređenje međusobnih prava i obaveza i buduće saradnje, bez utvrđivanja koja je strana u sporu u pravu. Pri tome treba imati u vidu da postupak medijacije nije terapijski postupak. Terapeutska pomoć roditeljima koji se razvode i njihovom djetetu pripada drugim stručnjacima i službama, a ne postupku medijacije i u tom smislu medijator može uputiti roditelje u savjetovalište, institucije, ili određenom stručnjaku koji se bavi partnerskim i porodičnim problemima i odnosima.

U porodičnim sporovima posebna je pažnja posvećena zaštiti djece, pa se ne može pregovarati o: zlostavljanju djeteta, očinstvu, materinstvu, izdržavanju (zakonom propisani minimum), djetetovoj imovini.

Porodični zakon propisuje postupak mirenja bračnih drugova koje se sprovodi kroz postupak medijacije. Međutim, mirenje nije cilj i svrha radi koje se sprovodi postupak medijacije, niti se uspješnost medijacije mjeri time da li su se bračni drugovi pomirili i nastavili zajednički život. Postupak mirenja zavisi prije svega i najvažnije od spremnosti partnera za otvoreni razgovor, identifikovanje uzroka problema i opcija za njegovo rješavanje. U tom postupku uloga medijatora je značajna u stvaranju atmosfere sigurnosti i međusobnog povjerenja u kojoj će partneri moći slobodno da iskažu svoje emocije, stavove i razmišljanja.

Ukoliko ne dođe do mirenja, nastavlja se postupak medijacije za postizanje sporazuma o posljedicama razvoda braka.

Medijator nastoji da roditelji postignu sporazum o vršenju roditeljskog prava (čuvanje, vaspitanje, izdržavanje djece, održavanje kontakta).

2. ODLIKE PORODIČNE MEDIJACIJE

- Bliskost lica koja učestvuju u postupku
- Prisustvo jakih emocija zbog posebnih odnosa
- Zaštita interesa maloljetne djece

- Složenost problema čije rješavanje uključuje različite struke (psihološki, pravni, sociološki itd.)
- Potrebe svih članova porodice
- Očuvanje porodičnih odnosa u budućnosti
- Rješenje u najboljem interesu djeteta
- Rješenje ukupnih odnosa
- Posebna hitnost postupka

Sporazum bračnih supružnika o vršenju roditeljskog prava i o podjeli zajedničke imovine zaključen u postupku medijacije, unosi se u izreku presude o razvodu braka, ako sud procijeni da je u najboljem interesu djeteta.

3. SPECIFIČNOSTI MEDIJACIJE U PRIVREDNIM SPOROVIMA

Uporedna iskustva i praksa pokazuju da medijacija u privrednim sporovima ostvaruje veoma dobre rezultate. Razlog tome je priroda ovih sporova, interesi kojima se učesnici u sporu rukovode, koji su uglavnom ekonomske prirode i potreba da se ovi sporovi rješavaju na brz i ekonomičan način, kako bi se obezbijedilo nesmetano odvijanje privredne djelatnosti. Rješavanje privrednih sporova u kratkim rokovima je veoma značajno radi obezbjeđenja i održavanja sigurnog poslovnog ambijenta, privlačenje stranih investicija i ekonomski razvoj jedne države uopšte. Mnogi međunarodni dokumenti donijeti su sa ciljem podsticanja i afirmacije medijacije upravo u privrednim sporovima. Među njima su najznačajniji dokumenti Komisije Ujedinjenih nacija za međunarodno trgovačko pravo (UNCITRAL) koji treba da doprinesu unapređenju prakse medijacije u državama članicama, prije svega Pravila o mirenju (1980.godine) i Model zakona o međunarodnom privrednom mirenju (2002.godine), a danas u tom smislu poseban značaj imaju novi Model zakona o međunarodnoj privrednoj medijaciji i međunarodnim sporazumima o rješavanju sporova koji proističu iz medijacije (Model zakona o međunarodnoj privrednoj medijaciji) usvojen 2018.godine i Konvencija o međunarodnim sporazumima o rješavanju sporova koji proističu iz medijacije iz iste godine.

Značaj medijacije kao načina alternativnog rješavanja privrednih sporova prepoznata je i prilikom donošenja Zakona o alternativnom rješavanju sporova i izmjena čitavog seta zakona koji su ga pratili. Zakonom su uspostavljene dobre osnove da medijacija počne da ostvaruje dobre rezultate u ovoj vrsti sporova. Saglasno Zakonu o sudovima sporovi koji su u nadležnosti Privrednog suda i koje nazivamo privrednim sporovima su sporovi između privrednih društava, preduzetnika i drugih pravnih lica koja obavljaju privrednu djelatnost (privredni subjekti) iz njihovih privredno-pravnih odnosa i sporovi koji nastanu između privrednih subjekata i drugih pravnih lica u obavljanju djelatnosti privrednih subjekata; povodom autorskih prava i srodnih prava, prava industrijske svojine i zaštite žigova, i drugih prava iz intelektualne svojine bez obzira na svojstva stranaka; o pravima umjetnika, pravima umnožavanja, presnimavanja i puštanja u promet audiovizuelnih djela, kao i sporovi povodom računarskih programa i njihove upotrebe i prenošenja između privrednih subjekata; povodom registracije privrednih subjekata kao i sporovi iz odnosa na koje se primjenjuje statusno (kompanijsko) pravo; povodom stečaja i likvidacije privrednih subjekata, bez obzira na svojstvo druge stranke i bez obzira na vrijeme pokretanja spora, ukoliko zakonom nije drukčije propisano; radi smetanja državnine između privrednih subjekata; povodom narušavanja konkurencije, zloupotrebe monopolskog i dominantnog položaja na tržištu i zaključenja monopolističkih sporazuma; koji se odnose na brodove i plovidbu na moru i unutrašnjim vodama, kao i sporovi na koje se primjenjuje plovidbeno pravo, osim sporova o prevozu putnika; koji se odnose na vazduhoplove i u kojima se primjenjuje vazduhoplovno pravo, osim sporova o prevozu putnika.

Član 329 stav 4 Zakona o parničnom postupku predviđa obavezu suda da posebnim rješenjem uputi stranke na prvi sastanak sa medijatorom u svim privrednim sporovima, osim sporova sa

međunarodnim elementom, sporova u kojima se promjenjuje statusno (kompanijsko) pravo i sporova u kojima je stranka u stečajnom postupku upućena na parnični postupak. Dakle, u našem pravnom sistemu predviđena je široka primjena obaveznog upućivanja na medijaciju u privrednim sporovima.

Prednosti rješavanja privrednih sporova u postupku medijacije su višestruke.

- **Zaštita ukupnih interesa stranke** - privredni sudbjehti se u svom poslovanju prilikom donošenja važnih poslovnih odluka rukovode različitim interesima, jer su privredni odnosi složeni. Najčešće su to ekonomski interesi, sticanje dobiti i oni su vidljivi. Međutim, privrednim subjektima često je važno da ostvare i druge interese koji nisu toliko vidljivi, kao što je očuvanje dobre reputacije, širenje poslovanja na tržištu kao domaćem tako i međunarodnom. Svi ovi različiti interesi koje privredni subjekti nastoje da ostvare, motivi i razlozi da donošenje određenih poslovnih odluka su van sfere interesovanja suda, jer za sud je bitno utvrđivanje činjenica na kojima je zasnovan tužbeni zahtjev, bez ulaženja u pozadinu spora. Upravo medijacija omogućava da se istraže svi ti interesi i motivi privrednih subjekata i postigne rješenje spora koje će obezbijediti njihovu sveukupnu zaštitu.
- **Ušteda vremena u rješavanju sporova** - vrijeme je značajan faktor u poslovanju privrednih subjekata kojima je bitno da se spor riješi na brz i efikasan način, kako bi se otklonila neizvjesnost u pogledu neriješenih odnosa i kako bi se omogućio brz obrt kapitala i ulaganja, bez čekanja da se riješi sudski postupak čije trajanje uslovljava više faktora, često izvan volje stranaka. Sudski postupak je strogo formalan, moraju se sprovesti faze koje zakon predviđa, sud mora da vodi računa o ispunjenosti procesnih pretpostavki za održavanje ročišta, a tu je i žalbeni postupak. U složenim predmetima, sud će odrediti i vještačenje, pa i više njih u zavisnosti od okolnosti konkretnog slučaja. Sve to utiče na dužinu trajanja sudskog postupka. Nekada će se ročište odložiti zbog nedolaska jedne od stranaka, vještaka i stranke nemaju mogućnost da utiču na njegovo trajanje. Za razliku od sudskog postupka u medijaciji dinamika održavanja sastanka sa medijatorom je stvar njihovog međusobnog dogovora. Sastanci se održavaju u skladu sa raspoloživim vremenom stranaka i medijatora i postoji mogućnost da se između dva sudska ročišta održi i nekoliko sastanaka u postupku medijacije. Dužinu trajanja postupka medijacije za razliku od sudskog postupka, određuju same stranke.
- **Mogućnost istovremeno rješavanja više sporova** - nerijetko se dešava da privredni subjekti imaju više sporova koji proizilaze iz istog poslovnog odnosa. Svi ti sporovi imaju svoj tok i obično su nezavisni jedan od drugog. Sud neće spojiti te postupke ako su u različitim fazama ili ocjeni da to u konkretnom slučaju ne bi bilo cjelishodno. U svakom od tih sporova nastaju troškovi postupka, a neki od tih sporova može predstavljati prethodno pitanje za drugi u kom slučaju će sud prekinuti postupak do pravnosnažnog okončanja postupa koji predstavlja prethodno pitanje. Medijacija omogućava da se u jednom postupku uz minimalne troškove riješe svi ti sporovi i da stranke u jednom postupku riješe sve svoje sporne odnose i nastave svoje poslovanje.
- **Mogućnost rješavanja budućih sporova** - medijacija omogućava da privredni subjekti riješe ne samo nastali spor već i sve buduće sporove koji mogu nastati povodom određenog ugovornog i poslovnog odnosa. Oni se mogu ugovorom obavezati da će konkretan spor ili sve sporove koji mogu nastati iz određenog pravnog odnosa (ugovorna klauzula), pokušati da riješe medijacijom prije pokretanja postupka pred sudom, pa tek ukoliko ne uspiju da ih riješe u postupku medijacije, da pokrenu spor pred nadležnim sudom.
- **Nije neophodno poznavanje prava** - za razliku od sudskog postupka u kome se rješavanje spornog odnosa zasniva na pravnim propisima, što je nekada složeno i zahtijeva poznavanje

više zakonskih i podzakonskih akata koji regulišu određenu oblast, kao i pripremu svih učesnika u postupku koja zahtijeva vrijeme, stranka u postupku medijacije ne mora da zna pravo, jer su interesi stranaka osnov za iznalaženje najpovoljnijeg rješenja spora. U postupku medijacije stranka može sama da zastupa svoje interese, a može angažovati i kvalifikovanog punomoćnika, koji će joj pomoći u rješavanju spornog odnos.

- **Uspostavljanje direktne komunikacije** - u sudskom postupku privredni subjekti su uglavnom zastupani preko punomoćnika i u najvećem broju slučajeva se i ne sretnu tokom trajanja postupka, osim ukoliko sud odredi njihovo saslušanje. I ako se sretnu u sudskom postupku, zbog prirode istog, suprotstavljenih uloga i pozicija, komunikacija izostaje jer ne žele jedni drugima da otkrivaju motive i interese, insistirajući na svojim početnim tvrdnjama, zbog straha da bi se to moglo iskoristiti na njihovu štetu u sudskom postupku. Upravo medijacija zbog povjerljivosti, obaveze ličnog prisustva stranaka, kao i mogućnosti održavanja odvojenih sastanaka na kojima sama stranka kontroliše i određuje koje informacije će biti saopštene drugoj strani, ohrabruje privredne subjekte da budu otvoreni u iznošenju svojih stavova i da zatim kroz neposrednu i direktnu komunikaciju uz pomoć medijatora, dođu do najprihvatljivijeg rješenja za konkretan spor.
- **Povjerljivost** - sudski postupak je javan, a javnost se može isključiti samo u zakonom propisanim slučajevima. Privredni subjekti često imaju interes da podaci o njihovom poslovanju ostanu tajna, zbog konkurencije i drugih razloga. U sudskom postupku, ukoliko se odredi vještačenje putem vještaka ekonomsko-finansijske struke, oni su dužni po nalogu suda da sudskom vještaku stave na uvid sve podatke o svom poslovanju i finansijskom stanju, koji su relevantni za vještačenje. Na taj način sva ta dokumentacija je dostupna i drugoj strani u sporu. Ukoliko privredni subjekat u tom trenutku ima određene finansijske probleme u poslovanju, on će imati interes da ti podaci ne budu javno dostupni, jer bi time bila ugrožena njegova reputacija kao uspješnog privrednog subjekta, što može da se odrazi na njegovo dalje poslovanje. Prednost medijacije je u tome što je ona povjerljiva i što stranke same određuju koje informacije žele učiniti dostupnim drugoj strani na odvojenim sastancima, zbog čega će biti otvorene i iskrene. Upravo je to preduslov za postizanje dogovora koji će u najvećoj mogućoj mjeri zadovoljiti interese obje strane u sporu.
- **Očuvanje poslovne saradnje** - očuvanje dobre poslovne saradnje je jedan od značajnijih interesa kojima se rukovode privredni subjekti prilikom donošenja poslovnih odluka. Ako je poslovna saradnja godinama bila uspješna, privrednim subjektima je bitno da se očuva i nastavi i u budućnosti. Sudski spor može da dovede do njenog prekida i time da ugrozi poslovanje privrednog subjekta, a nekada može da povuče sa sobom i gubitak poslovne saradnje sa svim partnerima druge strane u sporu, što svi poslovni subjekti nastoje da izbjegnu. O tome sud ne vodi računa u sudskom postupku i tu je prednost medijacije, jer omogućava da se prepozna taj interes i radi na iznalaženju rješenja u kojem će isti biti zadovoljen.
- **Zaštita reputacije** - Poslovni ugled privredni subjekti grade godinama uz mnogo truda i njegova zaštita je takođe jedan bitan interes kojim se svaki privredni subjekat rukovodi u svom poslovanju. Ova zaštita je najbolja ako do spora uopšte ne dođe, a ukoliko ipak dođe, njegova zaštita obezbjeđuje se bolje u postupku medijacije, zbog karakteristika ovog postupka i prednosti u odnosu na sudski postupak.

Najznačajniji razlozi zbog kojih se postižu dobri rezultati u privrednoj medijaciji su:

1. vrijeme
2. ekonomski razlozi

3. iznalaženje zajedničkog interesa
4. zaštita reputacije
5. izostanak rizika neželjenog otkrivanja informacija i očuvanja poslovne tajne

U postupku medijacije u privrednim sporovima, medijator mora svojim nastupom kod stranaka da ostavi utisak da samouvjereno vodi postupak.

Sam tok postupka medijacije u privrednim sporovima je isti kao i u medijaciji uopšte sa određenim specifičnostima:

- kod samog zakazivanja najčešće se ostvaruje komunikacija sa zastupnikom strane u sporu
- počinje se iz ravni racionalnosti
- ostvaruju se benefiti za sve: strane u medijaciji, advokate i državu
- cilj je zaključenje poravnjenja koje nakon potvrđivanja od strane suda, ima snagu izvršne isprave.

PRIRUČNIK ZA OBUKU MEDIJATORA

*CENTAR ZA ALTERNATIVNO RJEŠAVANJE
SPOROVA*

SATNICA

09:00 – 15:00

Provjera znanja i vještina kroz igranje uloga po primjerima iz prakse

15:00 – 16:00

RUČAK

16:00

Završna sesija

DAN

5

PRIMJERI ZA POLAGANJE

VJEŽBANJE:

PRIMJER 1: PORODIČNA MEDIJACIJA

Činjenično stanje:

Supruga je podnijela tužbu za razvod braka, regulisanje pitanja vršenja roditeljskog prava nad muškim djetetom od 5 godina i izdržavanja djeteta. Supruga tuži supruga zbog fizičkog nasilja i predlaže da sud odredi da ona samostalno vrši roditeljsko pravo, a da otac učestvuje u izdržavanju djeteta u iznosu od 150,00 eura mjesečno. Otac je veoma vezan za dijete. Nasilje nad suprugom poriče ističući da je njegova supruga povremene "male batine" zaradila jer stalno pravi probleme i želi da bude glavna u kući. On smatra da sud treba da odredi da on samostalno vrši roditeljsko pravo i ne želi da daje izdržavanje za dijete.

Pozadina spora:

Supruga je puno mlađa. Zbog braka i trudnoće napustila je studije i radi nezanimljiv i nedovoljno vrednovan posao. Nezadovoljna je mužem koji je stariji, grub prema njoj i koji je ne razumije. Niko od supružnika nije počinio preljubu, ali suprug konstantno sumnja u suprugu.

PRIMJER 2: PORODIČNA MEDIJACIJA

Činjenično stanje:

Žena je podnijela tužbu za razvod braka zbog nasilja muža. Imaju dvoje djece: sina, starog 5 godina i kćerku staru 14 godina. Traži izdržavanje za djecu i sebe jer je domaćica i nema mogućnosti da se zaposli. Muž osporava da ju je tukao, osim jednom kad je bio u alkoholisanom

stanju. Otac veoma voli djecu, ali traži starateljstvo samo nad sinom. Tvrdi da supruga može da se zaposli kod njegovog brata u banci jer ima tek 34 godine i završila je fakultet. Odbija da daje izdržavanje za djecu i traži da se kompenzuje alimentacija za djecu ukoliko jedno dijete bude kod oca, a drugo kod majke.

Pozadina spora:

Žena je odrasla u imućnoj porodici profesora fakulteta. Udala se protiv volje svojih roditelja. Ipak je završila fakultet, ali joj muž nije dao da radi. Djeca joj znače sve, a muž joj je postao stran i ne želi da nastavi da živi sa njim jer je povremeno tuče i ne razumije je. Muž je uspješan poslovni čovjek. Dolazi iz tradicionalne porodice gdje se povremeno podizanje ruke na ženu ne smatra teškim prekršajem. Nije završio fakultet ali je oformio uspješno građevinsko preduzeće. Od advokata je čuo da žena može da dobije na sudu pola imovine, što bi za njega bilo strašno, jer ima preduzeće u kući koju je napravio za vrijeme bračne zajednice.

PRIMJER 3: MEDIJACIJA U PREDMETU NAKNADE ŠTETE**Činjenično stanje:**

Majka osmogodišnjeg dječaka tuži školu kao zakonita zastupnica sina i traži plaćanje odštete 10.000, 00 eura jer je sin pretrpio komplikovani prelom zgloba ruke s blagim posljedicama. Šteta je nastala zbog povrede koju je dječak zadobio u školi. Pao je u nezaštićenu jamu koja se nalazi 100 m od škole, ali pripada školskom dvorištu. Škola u odgovoru na tužbu tvrdi da je dijete znalo da se tamo ne smije ići, a postoji i ograda, koju je on preskočio. Međutim, dječak nije slušao nastavnicu. Škola prigovara visini iznosa odštete nudeći 1.000, 00 eura.

Pozadina spora:

Škola tvrdi da je roditelje već obavještavala o problemima koje imaju sa djetetom, da je dijete nemoguće nadzirati jer je razmaženo i tuče drugu djecu. Za roditelje je to jedino dijete, rođeno poslije 10 godina liječenja sterilnosti oba roditelja. Otac je stalno odsutan jer radi u inostranstvu. On ima velika očekivanja od djeteta i već planira sinovljevu budućnost-da postane pilot. S druge strane majka brine da će joj muž prigovarati da nije dovoljno brinula o djetetu dok je on na radu u inostranstvu.

PRIRUČNIK ZA OBUKU MEDIJATORA

*CENTAR ZA ALTERNATIVNO RJEŠAVANJE
SPOROVA*

NACIONALNI I MEĐUNARODNI NORMATIVNI OKVIR

NACIONALNI NORMATIVNI OKVIR

- ZAKON O ALTERNATIVNOM RJEŠAVANJU SPOROVA
- IZVOD IZ ZAKONA O PARNIČNOM POSTUPKU
- IZVOD IZ PORODIČNOG ZAKONA
- IZVOD IZ ZAKONA O RADU
- IZVOD IZ ZAKONA O DRŽAVNIM SLUŽBENICIMA I NAMJEŠTENICIMA

MEĐUNARODNI NORMATIVNI OKVIR

- DIREKTIVA 2008/52/EK EVROPSKOG PARLAMENTA I SAVJETA O ODREĐENIM ASPEKTIMA MEDIJACIJE U GRAĐANSKIM I PRIVREDNIM STVARIMA
- PREPORUKA REC(98)1 KOMITETA MINISTARA DRŽAVAMA ČLANICAMA O PORODIČNOJ MEDIJACIJI
- PREPORUKA REC(2002) 10 KOMITETA MINISTARA DRŽAVAMA ČLANICAMA O MEDIJACIJI U GRAĐANSKIM STVARIMA
- KONVENCIJA UN O MEĐUNARODNIM SPORAZUMIMA O PORAVNANJU KOJI SU REZULTAT MEDIJACIJE

Zakon o alternativnom rješavanju sporova
(„Sl. list CG”, br. 77/20)

ZAKON O ALTERNATIVNOM RJEŠAVANJU SPOROVA

I OSNOVNE ODREDBE

Predmet

Član 1

Ovim zakonom uređuje se alternativno rješavanje sporova u građanskopravnim odnosima (u daljem tekstu: alternativno rješavanje sporova) medijacijom, ranom neutralnom ocjenom spora i drugim načinima alternativnog rješavanja sporova, u skladu sa međunarodno prihvaćenim standardima.

Izuzetak od primjene

Član 2

Ovaj zakon ne primjenjuje se na postupak mirnog rješavanja sporova pred arbitrom, kao ni na sporove za koje je propisana isključiva nadležnost suda ili drugog organa.

Alternativno rješavanje sporova

Član 3

Alternativno rješavanje sporova podrazumijeva rješavanje tih sporova uz učešće neutralnog trećeg lica koje pomaže strankama da riješe spor, prije ili nakon pokretanja sudskog ili drugog postupka.

Centar

Član 4

Stručne poslove u vezi medijacije, rane neutralne ocjene spora i drugih načina alternativnog rješavanja sporova, kao i podsticanje i unapređenje dostupnosti alternativnog rješavanja sporova vrši Centar za alternativno rješavanje sporova (u daljem tekstu: Centar), kao nosilac javnih ovlašćenja.

Načela

Član 5

Alternativno rješavanje sporova zasniva se na načelu dobrovoljnosti.

Stranke koje učestvuju u postupku alternativnog rješavanja spora dužne su da se ponašaju u skladu sa načelom savjesnosti i poštenja.

U postupku alternativnog rješavanja sporova sa strankama se postupa u skladu sa načelima jednakosti i pravičnosti.

Postupak alternativnog rješavanja sporova povjerljive je prirode, ako ovim zakonom nije drukčije propisano.

Pokušaj mirnog rješavanja spora

Član 6

Stranke će, kad god je to moguće, pokušati da mirno riješe svoj spor, prije pokretanja sudskog

ili drugog postupka.

Mirno rješavanje spora iz stava 1 ovog člana obuhvata alternativno rješavanje spora i pregovore stranaka radi rješavanja spora u kojem ne učestvuje neutralno treće lice.

Upotreba rodno osjetljivog jezika

Član 7

Izrazi koji se u ovom zakonu koriste za fizička lica u muškom rodu podrazumijevaju iste izraze u ženskom rodu.

II MEDIJACIJA

Pojam

Član 8

Medijacija je postupak u kojem stranke nastoje da sporazumno riješe spor uz pomoć jednog ili više medijatora.

Medijator

Član 9

Medijator je lice koje sprovodi postupak medijacije i pomaže strankama da postignu poravnanje, bez ovlašćenja da im nametne obavezno rješenje, a kome je izdata licenca za rad, u skladu sa ovim zakonom.

Dobrovoljnost

Član 10

U postupku medijacije stranke učestvuju dobrovoljno.

Ugovorena medijacija

Član 11

Stranke se mogu ugovorom obavezati da će konkretan spor ili sve sporove koji mogu nastati iz određenog pravnog odnosa (ugovorna klauzula), pokušati da riješe medijacijom prije pokretanja postupka pred sudom.

Ako se spor iz stava 1 ovog člana ne riješi medijacijom, stranka može tužbom pokrenuti spor pred nadležnim sudom.

Obaveza pokušaja rješavanja spora medijacijom

Član 12

Stranka koja namjerava da pokrene postupak pred sudom dužna je da se, prije njegovog pokretanja, obrati Centru radi pokušaja rješavanja spora medijacijom, a obje stranke su dužne da prisustvuju prvom sastanku sa medijatorom u sporovima:

- koji su zakonom kojim se uređuje parnični postupak propisani kao sporovi male vrijednosti;
- radi naknade štete iz ugovora o osiguranju ako je jedna od stranaka društvo za osiguranje;
- za koje je posebnim zakonom propisana ta obaveza.

U slučaju iz stava 1 ovog člana, kao i u slučaju kad sud rješenjem uputi stranke na prvi sastanak sa medijatorom, Centar će, u skladu sa članom 15 ovog zakona, odrediti medijatora, koji će sa strankama održati prvi sastanak, ako stranke prethodno nijesu odredile medijatora.

Na prvom sastanku sa medijatorom medijator upoznaje stranke sa prednostima rješavanja

spora medijacijom i izdaje im potvrdu o učešću na prvom sastanku sa medijatorom. Stranke mogu na prvom sastanku sa medijatorom zaključiti sporazum o medijaciji radi pokušaja mirnog rješavanja spora ili izabrati medijatora iz registra medijatora iz člana 48 ovog zakona sa kojim će zaključiti sporazum o medijaciji radi pokušaja mirnog rješavanja spora.

Pozivanje stranaka na prvi sastanak sa medijatorom

Član 13

Ako se stranke u slučaju obaveznog upućivanja na prvi sastanak sa medijatorom ne obrate Centru u roku od osam dana od dana prijema rješenja o upućivanju na prvi sastanak sa medijatorom, Centar će pozvati stranke i njihove punomoćnike ako ih imaju, po pravilima o ličnom dostavljanju, da prisustvuju prvom sastanku sa medijatorom, ako posebnim zakonom nije drugačije propisano.

Ako se jedna ili obje stranke, iako su uredno pozvane, ne odazovu pozivu Centra na prvi sastanak sa medijatorom, a izostanak ne opravdaju, smatraće se da medijacija nije uspjela.

Sporazum o medijaciji

Član 14

Stranke koje imaju namjeru da spor riješe u postupku medijacije zaključuju sporazum o medijaciji.

Sporazum o medijaciji zaključuje se u pisanoj formi i sadrži: imena i prezimena, odnosno nazive stranaka, adrese njihovog prebivališta ili boravišta, odnosno sjedišta, vrstu spora, ime i prezime medijatora ili pravila na osnovu kojih će biti određen, rok za okončanje medijacije, kao i naznaku da će stranke pokušati da spor riješe u postupku medijacije.

Sporazumom o medijaciji stranke mogu da odrede i pravila medijacije, u skladu sa načelima alternativnog rješavanja sporova.

U slučaju kad stranke zaključe sporazum o medijaciji, postupak pred nadležnim sudom ne može se pokrenuti prije nego što stranke pokušaju da spor riješe u postupku medijacije.

Ako se spor ne riješi medijacijom, stranka može tužbom da pokrene postupak pred nadležnim sudom.

Prilikom pokretanja postupka, stranka je dužna da sudu dostavi dokaz o pokušaju rješavanja spora medijacijom.

Određivanje medijatora

Član 15

Ako stranke u sporazumu o medijaciji nijesu odredile medijatora, medijatora određuje Centar po redoslijedu iz registra medijatora iz člana 48 ovog zakona.

Ako je u postupku medijacije potrebno da medijator raspolaže posebnom stručnošću i iskustvom, Centar može da odredi medijatora mimo redoslijeda iz stava 1 ovog člana.

Posebna stručnost i iskustvo iz stava 2 ovog člana cijene se na osnovu završenih obuka i broja riješenih predmeta u postupku medijacije iz oblasti koje su u vezi sa predmetom spora povodom kojeg je pokrenut postupak medijacije.

Početak medijacije

Član 16

Medijacija se smatra započetom kad stranke i medijator potpišu sporazum o medijaciji ili kad medijator određen na osnovu sporazuma o medijaciji ili odlukom Centra prihvati sprovođenje medijacije davanjem posebne pisane izjave, ako zakonom ili sporazumom o medijaciji nije drukčije određeno.

Dejstvo medijacije na prekluzivne rokove i rokove zastarjelosti

Član 17

Pokretanjem postupka medijacije, kao i obraćanjem Centru radi rješavanja spora medijacijom u slučajevima iz člana 12 stav 1 ovog zakona prekidaju se rokovi za pokretanje sudskih i drugih postupaka, kao i rokovi zastarjelosti u odnosu na predmet medijacije.

Ako u slučajevima iz člana 12 stav 1 ovog zakona, ne bude započet postupak medijacije, prekid rokova iz stava 1 ovog člana traje sve dok medijator ne izda potvrdu stranakama o učešću na prvom sastanku sa medijatorom.

Ako postupak medijacije započne, prekid rokova iz stava 1 ovog člana traje sve do njegovog okončanja.

Dužnosti medijatora

Član 18

Medijator je dužan da medijaciju sprovodi neutralno, stručno i cjelishodno, a da se prema strankama i njihovim punomoćnicima odnosi pravično i nepristrasno, u skladu sa Etičkim kodeksom medijatora i pravilima po kojima se sprovodi medijacija.

Medijator odgovara za štetu koju nanese stranci namjerno ili krajnjom nepažnjom, u skladu sa opštim pravilima o odgovornosti za štetu.

Izuzeće medijatora

Član 19

Medijaciju ne može sprovoditi medijator:

- koji je kao ovlašćeno službeno lice za vođenje upravnog postupka, sudija, arbitar ili advokat učestvovao u sporu koji je predmet medijacije ili u drugom sporu koji je prethodio ili proizašao iz istog pravnog odnosa ili je u vezi sa njim;
- koji ima lični interes u sporu koji je predmet medijacije ili je u ličnom, porodičnom ili poslovnom odnosu sa strankom u sporu;
- u vezi sa kojim postoje okolnosti koje mogu dovesti u sumnju njegovu pravičnost i nepristrasnost prema strankama.

O činjenicama i okolnostima iz stava 1 ovog člana medijator je dužan da odmah obavijesti stranke i Centar.

Ako se stranke nakon saznanja za činjenice i okolnosti iz stava 1 ovog člana izjasne da su saglasne da medijator na koga se te činjenice i okolnosti odnose nastavi sprovođenje postupka medijacije, medijator o tome sačinjava pisanu zabilješku i nastavlja da sprovodi postupak medijacije.

Zabilješku iz stava 3 ovog člana potpisuju medijator i stranke.

Sprovođenje medijacije

Član 20

Medijator sprovodi medijaciju na način koji smatra odgovarajućim, u skladu sa sporazumom o medijaciji i ovim zakonom, uzimajući u obzir okolnosti konkretnog slučaja.

Ako se stranke nijesu drukčije sporazumjele:

1. medijator je ovlašćen da se sa svakom od stranaka sastaje odvojeno;
2. medijator može podatke i informacije koje je saznao od jedne stranke da prenese drugoj stranci ako je stranka izričito izjavila da je saglasna da se određeni podatak ili informacija prenese drugoj stranci;
3. svaka stranka može da odustane od daljeg učešća u postupku medijacije u bilo kojoj fazi postupka;
4. medijator može da učestvuje u sačinjavanju poravnanja.

Mogućnost korišćenja dokaza u drugim postupcima

Član 21

U sudskom, arbitražnom ili drugom postupku neće se uzeti u obzir izjave i dokazi koje stranka u postupku medijacije predloži ili podnese ako se odnose na:

1. činjenicu da je jedna od stranaka predlagala ili prihvatila medijaciju;
2. činjenicu da je stranka tokom medijacije priznala jedan ili više spornih zahtjeva ili činjenica, osim ako takva priznanja nijesu bila sastavni dio poravnjanja;
3. druge izjave o činjenicama ili predloge stranaka date u postupku medijacije;
4. isprave koje su sačinjene isključivo za potrebe medijacije;
5. spremnost stranke da tokom medijacije prihvati predlog druge stranke ili medijatora;
6. druge predloge iznesene tokom medijacije.

Izuzetno, dokazi iz stava 1 ovog člana mogu da se koriste u sudskom, arbitražnom ili drugom postupku, ako je:

1. izvođenje tih dokaza nužno zbog zaštite javnog poretka, pod uslovima i u obimu propisanim zakonom;
2. to potrebno za dobrovoljno sprovođenje ili prinudno izvršenje poravnjanja.

Ako se stranke nijesu drukčije sporazumjele, medijator i lica koja učestvuju u postupku medijacije, u bilo kojem svojstvu, nijesu dužni da svjedoče u sudskom, arbitražnom ili drugom postupku o činjenicama i podacima koji proizlaze iz postupka medijacije ili su povezani sa njim.

Završetak medijacije

Član 22

Medijacija se završava:

1. poravnanjem zaključenim pred medijatorom;
2. istekom roka određenog sporazumom o medijaciji ili zakonom, ako u tom roku ne bude zaključeno poravnanje;
3. podnošenjem pisane izjave o odustanku od medijacije, osim ako nakon tog odustanka najmanje dvije stranke izjave da žele da nastave postupak medijacije;
4. obavještenjem medijatora o obustavi postupka medijacije, ako medijator procijeni da dalje nastojanje da se postigne poravnanje više nije cjelishodno.

Poravnanje zaključeno pred medijatorom potpisuju stranke i medijator.

Ako je stranka podnijela izjavu iz stava 1 tačka 3 ovog člana, smatra se da je postupak medijacije okončan kad druga stranka i medijator prime tu izjavu.

Ako je medijacija završena obustavom iz stava 1 tačka 4 ovog člana, smatra se da je postupak medijacije okončan u trenutku kad obje stranke prime obavještenje o obustavi.

Po završetku medijacije, medijator je dužan da o preduzetim radnjama i ishodu postupka, bez odlaganja, obavijesti Centar, koji će o tome obavijestiti sud.

Obaveznost poravnjanja

Član 23

Poravnanje zaključeno pred medijatorom obavezuje stranke koje su ga zaključile.

Obaveze iz poravnjanja iz stava 1 ovog člana stranke su dužne da izvrše u roku određenom poravnanjem.

Poravnanje zaključeno u sporu povodom kojeg nije pokrenut sudski postupak

Član 24

Poravnanje zaključeno pred medijatorom u sporu povodom kojeg nije pokrenut sudski postupak, odnosno u sporu u kojem je sudski postupak okončan povlačenjem tužbe, stiče svojstvo izvršne isprave potvrđivanjem od strane nadležnog suda, odnosno sačinjavanjem notarskog zapisnika u skladu sa zakonom kojim se uređuje notarska djelatnost.

Poravnanje iz stava 1 ovog člana medijator dostavlja Centru koji ga bez odlaganja dostavlja nadležnom sudu radi potvrđivanja.

Potvrđivanje poravnanja iz stava 1 ovog člana vrši sudija pojedinac nadležnog suda, stavljanjem potvrde na poravnanje, koja sadrži: poslovnu oznaku predmeta, naziv i sjedište suda, naznaku da se potvrđuje poravnanje zaključeno pred Centrom i datum zaključenja poravnanja, poslovnu oznaku predmeta Centra, datum izdavanja potvrde, potpis sudije i pečat suda.

Nadležni sud obavjestiće Centar da nijesu ispunjeni uslovi za izdavanje potvrde iz stava 3 ovog člana, odnosno notar će odbiti da sačini notarski zapisnik o poravnanju ako:

1. je sadržaj poravnanja suprotan javnom poretku;
2. zaključenje poravnanja o predmetu spora nije dopušteno;
3. je sadržaj poravnanja neizvršiv.

Poravnanje iz stava 1 ovog člana može se pobijati samo tužbom, u skladu sa zakonom kojim se uređuje parnični postupak.

Poravnanje zaključeno u sporu povodom kojeg je pokrenut sudski postupak

Član 25

Poravnanje pred medijatorom u postupku medijacije na koju je stranke uputio sud zaključuje se u pisanoj formi.

Poravnanje iz stava 1 ovog člana medijator je dužan da bez odlaganja dostavi Centru koji će to poravnanje dostaviti sudu.

Troškovi

Član 26

Medijatoru pripada nagrada za rad i naknada troškova koje je medijator imao u vezi sa medijacijom.

Ako se stranke nijesu drukčije sporazumjele i ako zakonom nije drukčije propisano svaka stranka snosi svoje troškove, a zajedničke troškove na ime nagrade za rad i naknade troškova koje je medijator imao u vezi sa medijacijom stranke snose na jednake dijelove.

Stranke koje nijesu oslobođene plaćanja troškova medijacije dužne su da Centru uplate predujam zajedničkih troškova iz stava 2 ovog člana.

Visinu nagrade za rad medijatora i naknade troškova iz stava 1 ovog člana propisuje Vlada Crne Gore (u daljem tekstu: Vlada).

Oslobađanje od plaćanja troškova

Član 27

Stranke koje su oslobođene od plaćanja troškova sudskog postupka u skladu sa posebnim zakonom, oslobođene su od plaćanja troškova iz člana 26 stav 2 ovog zakona.

U slučaju iz stava 1 ovog člana, kao i u slučaju sprovođenja medijacije u sporovima za razvod braka i drugim sporovima u vezi sa porodičnim odnosima u skladu sa zakonom kojim se uređuju porodični odnosi, kao i sporovima u kojima je tužena Crna Gora, troškovi iz člana 26 stav 2 ovog zakona padaju na teret budžeta Crne Gore.

U sporovima u kojima je tuženi Glavni grad, Prijestonica, odnosno opština troškovi iz člana 26 stav 2 ovog zakona padaju na teret budžeta Glavnog grada, Prijestonice, odnosno opštine.

Medijacija sa međunarodnim elementom

Član 28

Medijacija sa međunarodnim elementom je medijacija u kojoj jedna od stranaka u vrijeme početka postupka medijacije ima prebivalište ili uobičajeno boravište, u smislu zakona kojim se uređuje međunarodno privatno pravo (u daljem tekstu: uobičajeno boravište), odnosno sjedište van Crne Gore.

Na medijaciju iz stava 1 ovog člana primjenjuju se odredbe ovog zakona, osim ako su se stranke izričito sporazumjele da se postupak sprovede u skladu sa propisima druge države i uz učešće medijatora koji su ovlašćeni da sprovode medijaciju u skladu sa propisima druge države. Ako se medijacija sa međunarodnim elementom sprovodi u skladu sa propisima druge države, zaključeno poravnanje stiče svojstvo izvršne isprave u skladu sa ovim zakonom ili odredbama mjerodavnog prava druge države, pod uslovom uzajamnosti.

Medijacija u slučaju prekograničnog spora

Član 29

Medijacija u slučaju prekograničnog spora je medijacija u kojoj jedna od stranaka u vrijeme početka postupka medijacije ima prebivalište ili uobičajeno boravište, odnosno sjedište, u državi članici Evropske unije.

U postupku iz stava 1 ovog člana medijator će prilikom sprovođenja medijacije uzeti u obzir odredbe akata Evropske unije koji se odnose na medijaciju u građanskim i privrednim sporovima.

III RANA NEUTRALNA OCJENA SPORA

Pojam

Član 30

Rana neutralna ocjena spora je postupak u kojem evaluator spora na osnovu sporazuma stranaka daje ocjenu činjeničnih i pravnih elemenata njihovog spora.

Evaluator spora

Član 31

Evaluator spora je lice koje sprovodi postupak rane neutralne ocjene spora, a kome je izdata licenca za rad u skladu sa ovim zakonom.

Sporazum o ranoj neutralnoj ocjeni spora

Član 32

Stranke koje imaju namjeru da spor riješe u postupku rane neutralne ocjene spora zaključuju sporazum o ranoj neutralnoj ocjeni spora.

Sporazum o ranoj neutralnoj ocjeni spora zaključuje se u pisanoj formi i sadrži: imena i prezimena, odnosno nazive stranaka, adrese njihovog prebivališta ili boravišta, odnosno sjedišta, vrstu spora, ime i prezime evaluatora spora ili pravila na osnovu kojih će biti određen.

Određivanje evaluatora spora

Član 33

Ako stranke u sporazumu o ranoj neutralnoj ocjeni spora nijesu odredile evaluatora spora, evaluatora spora određuje Centar po redosljedu iz registra evaluatora spora iz člana 48 ovog zakona.

Početak postupka

Član 34

Postupak rane neutralne ocjene spora smatra se započetim kad stranke i evaluator spora potpišu sporazum o ranoj neutralnoj ocjeni spora ili kad evaluator spora određen na osnovu sporazuma o ranoj neutralnoj ocjeni spora ili odlukom Centra prihvati sprovođenje rane neutralne ocjene spora davanjem posebne pisane izjave.

Sprovođenje postupka rane neutralne ocjene spora

Član 35

Evaluator spora sprovodi postupak rane neutralne ocjene spora na način koji smatra odgovarajućim, u skladu sa sporazumom o ranoj neutralnoj ocjeni spora i ovim zakonom, uzimajući u obzir okolnosti konkretnog slučaja.

Ako se stranke nijesu drukčije sporazumjele:

1. prvi sastanak se sprovodi u prisustvu stranaka i njihovih zastupnika, odnosno punomoćnika;
2. evaluator spora će omogućiti strankama i njihovim zastupnicima, odnosno punomoćnicima da na zajedničkom sastanku usmeno iznesu sve činjenice i dokaze u vezi sa spornim odnosom koji je predmet rane neutralne ocjene spora;
3. stranke su dužne da, u roku koji ne može biti duži od 15 dana od dana pokretanja postupka rane neutralne ocjene spora, dostave evaluatoru spora pisane izjave i podnesu dokaze o svim činjenicama u vezi sa spornim odnosom koji je predmet te ocjene;
4. svaka stranka može da odustane od daljeg učešća u postupku rane neutralne ocjene spora u bilo kojoj fazi postupka.

Ocjena

Član 36

Na osnovu pisanih izjava stranaka i podnesenih dokaza, kao i činjenica i dokaza iznesenih na zajedničkom sastanku, evaluator spora sačinjava posebno obrazloženu neutralnu ocjenu činjeničnih i pravnih elemenata spornog odnosa koji je predmet rane neutralne ocjene spora. Ocjenu iz stava 1 ovog člana evaluator spora sačinjava u pisanoj formi i dostavlja je strankama u roku od 30 dana od dana održanog zajedničkog sastanka.

Na zahtjev bilo koje stranke evaluator spora će zakazati sastanak sa strankama na kojem će usmeno predstaviti i obrazložiti ocjenu iz stava 1 ovog člana. Ocjena iz stava 1 ovog člana može da bude osnov za zaključenje poravnanja pred evaluatorom spora.

U slučaju iz stava 4 ovog člana poravnanje zaključeno pred evaluatorom spora stiče svojstvo izvršne isprave u skladu sa članom 24 stav 1 ovog zakona.

Troškovi

Član 37

Evaluatoru spora pripada nagrada za rad i naknada troškova koje je evaluator spora imao u vezi sa ranom neutralnom ocjenom spora.

Ako se stranke nijesu drukčije sporazumjele i ako zakonom nije drukčije propisano svaka stranka snosi svoje troškove, a zajedničke troškove na ime nagrade za rad i naknade troškova

koje je evaluator spora imao u vezi sa ranom neutralnom ocjenom spora stranke snose na jednake dijelove.

Stranke su dužne da uplate Centru predujam zajedničkih troškova iz stava 2 ovog člana.

Visinu nagrade za rad evaluatora spora i naknade troškova iz stava 1 ovog člana propisuje Vlada.

Shodna primjena

Član 38

Na dužnosti i izuzeće evalutora spora shodno se primjenjuju odredbe čl. 18 i 19 ovog zakona.

IV MEDIJATOR I EVALUATOR SPORA

Uslovi za izdavanje licence za rad medijatora

Član 39

Licenca za rad medijatora izdaje se licu:

1. koje je crnogorski državljanin ili državljanin države članice Evropske unije;
2. koje ima VII1 nivo kvalifikacije obrazovanja;
3. koje ima opštu zdravstvenu sposobnost;
4. koje ima najmanje pet godina radnog iskustva na poslovima u VII1 nivou kvalifikacije obrazovanja;
5. koje je završilo obuku za medijatora;
6. koje nije osuđivano za djelo koje ga čini nedostojnim za sprovođenje medijacije;
7. protiv koga nije izrečena mjera bezbjednosti zabrane obavljanja poziva, djelatnosti ili dužnosti; i
8. protiv koga se ne vodi krivični postupak za krivično djelo za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti.

Obuku iz stava 1 tačka 5 ovog člana sprovodi Centar.

O završenoj obuci iz stava 1 tačka 5 ovog člana Centar izdaje uvjerenje.

Program obuke iz stava 1 tačka 5 ovog člana, način sprovođenja obuke i obrazac uvjerenja o završenoj obuci propisuje Ministarstvo.

Uslovi za izdavanje licence za rad evaluatora spora

Član 40

Licenca za rad evaluatora spora izdaje se licu:

1. koje je crnogorski državljanin ili državljanin države članice Evropske unije;
2. koje ima položen pravosudni ispit i najmanje 15 godina radnog iskustva na pravnim poslovima nakon položenog pravosudnog ispita ili koje je redovni profesor Pravnog fakulteta na pozitivno-pravnim predmetima u građansko-pravnoj oblasti;
3. koje ima opštu zdravstvenu sposobnost;
4. koje je završilo obuku za evaluatora spora;
5. koje nije osuđivano za djelo koje ga čini nedostojnim za sprovođenje rane neutralne ocjene spora;
6. protiv koga nije izrečena mjera bezbjednosti zabrane obavljanja poziva, djelatnosti ili dužnosti; i
7. protiv koga se ne vodi krivični postupak za krivično djelo za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti.

Obuku iz stava 1 tačka 4 ovog člana sprovodi Centar.

O završenoj obuci iz stava 1 tačka 4 ovog člana Centar izdaje uvjerenje.

Program obuke iz stava 1 tačka 4 ovog člana, način sprovođenja obuke i obrazac uvjerenja o završenoj obuci propisuje Ministarstvo.

Izdavanje licenci za rad medijatora i evaluatora spora

Član 41

Zahtjev za izdavanje licence za rad medijatora, odnosno licence za rad evaluatora spora sa dokazima o ispunjavanju uslova iz člana 39 stav 1 ovog zakona, odnosno člana 40 stav 1 ovog zakona, podnosi se Ministarstvu, preko Centra.

Licu koje ispunjava uslove iz člana 39 stav 1 ovog zakona, odnosno licu koje ispunjava uslove iz člana 40 stav 1 ovog zakona izdaje se licenca za rad medijatora, odnosno licenca za rad evaluatora spora, na propisanom obrascu.

Licence iz stava 2 ovog člana izdaje Ministarstvo, na vrijeme od pet godina i mogu se produžiti za isti period, u skladu sa ovim zakonom.

Licence iz stava 2 ovog člana izdaju se u roku od 15 dana od dana prijema zahtjeva iz stava 1 ovog člana.

Ako podnosilac zahtjeva za izdavanje licence za rad medijatora ne ispunjava uslove iz člana 39 stav 1 ovog zakona, odnosno ako podnosilac zahtjeva za izdavanje licence za rad evaluatora spora ne ispunjava uslove iz člana 40 stav 1 ovog zakona, Ministarstvo će donijeti rješenje o odbijanju zahtjeva.

Izgled i sadržaj obrazaca licence za rad medijatora i licence za rad evaluatora spora propisuje Ministarstvo.

Produženje licence za rad medijatora

Član 42

Zahtjev za produženje licence za rad medijator podnosi Ministarstvu, preko Centra, najkasnije tri mjeseca prije isteka roka važenja te licence.

O zahtjevu iz stava 1 ovog člana Ministarstvo donosi odluku, po prethodno pribavljenom mišljenju Centra, u roku od 15 dana od dana prijema zahtjeva.

U mišljenju iz stava 2 ovog člana Centar će obavezno navesti broj postupaka u kojima je medijator odbio da postupa i razloge odbijanja, podatke o sprovedenim postupcima i donesenim odlukama Etičke komisije za praćenje primjene Etičkog kodeksa medijatora i Etičkog kodeksa evaluatora spora i ovog zakona (u daljem tekstu: Etička komisija) po pritužbama podnesenim protiv tog medijatora, kao i druge relevantne podatke o radu medijatora.

Licenca za rad medijatora će se produžiti ako medijator:

- ispunjava uslove iz člana 39 stav 1 ovog zakona;
- za vrijeme važenja licence sprovede najmanje 20 medijacija i ostvari deset časova stručnog usavršavanja u toku jedne godine; i
- dobije od Centra pozitivno mišljenje o radu.

Uz zahtjev iz stava 1 ovog člana medijator je dužan da dostavi dokaze o ispunjenosti uslova iz člana 39 stav 1 tač. 1, 3 i 8 ovog zakona.

Ministarstvo će odbiti zahtjev za produženje licence za rad medijatora ako utvrdi da medijator ne ispunjava uslove iz stava 4 ovog člana.

Produženje licence za rad evaluatora spora

Član 43

Zahtjev za produženje licence za rad evaluator spora podnosi Ministarstvu, preko Centra, najkasnije tri mjeseca prije isteka važenja te licence.

O zahtjevu iz stava 1 ovog člana Ministarstvo odlučuje, po prethodno pribavljenom mišljenju Centra, u roku od 15 dana od dana prijema zahtjeva.

U mišljenju iz stava 2 ovog člana Centar će obavezno navesti broj postupaka u kojima je evaluator spora odbio da postupa i razloge odbijanja, podatke o sprovedenim postupcima i donesenim odlukama Etičke komisije po pritužbama podnesenim protiv tog evaluatora spora, kao i druge relevantne podatke o radu evaluatora spora.

Licenca za rad evaluatora spora će se produžiti ako evaluator spora:

- ispunjava uslove iz člana 40 stav 1 ovog zakona; i
- dobije od Centra pozitivno mišljenje o radu.

Uz zahtjev iz stava 1 ovog člana evaluator spora je dužan da dostavi dokaze o ispunjenosti uslova iz člana 40 stav 1 tač. 1, 3 i 7 ovog zakona.

Ministarstvo će odbiti zahtjev za produženje licence za rad evaluatora spora ako utvrdi da evaluator spora ne ispunjava uslove iz stava 4 ovog člana.

Razlozi za prestanak važenja licence za rad medijatora i evaluatora spora

Član 44

Licenca za rad medijatora, odnosno licenca za rad evaluatora spora prestaje da važi:

- istekom vremena za koje je izdata, odnosno produžena;
- na zahtjev medijatora, odnosno evaluatora spora;
- ako se utvrdi da prilikom izdavanja licence medijator nije ispunjavao uslove iz člana 39 stav 1 ovog zakona, odnosno da evaluator spora nije ispunjavao uslove iz člana 40 stav 1 ovog zakona;
- ako se utvrdi da je medijator prestao da ispunjava uslove iz člana 39 stav 1 tač. 1, 3, 6, 7 i 8 ovog zakona, odnosno da je evaluator spora prestao da ispunjava uslove iz člana 40 stav 1 tač. 1, 3, 5, 6 i 7 ovog zakona;
- ako je Etička komisija utvrdila da je medijator, odnosno evaluator spora povrijedio odredbe Etičkog kodeksa medijatora, odnosno Etičkog kodeksa evaluatora spora ili odredbe ovog zakona, čime je u značajnoj mjeri narušen nivo standarda njegovog profesionalnog ponašanja ili je medijaciju, odnosno ranu neutralnu ocjenu spora sproveo suprotno načelima alternativnog rješavanja sporova.

Pokretanje postupka za prestanak važenja licence za rad medijatora i evaluatora spora

Član 45

O isteku vremena za koje je izdata, odnosno produžena licenca za rad medijatora, odnosno licenca za rad evaluatora spora Centar, bez odlaganja, obavještava Ministarstvo.

Zahtjev iz člana 44 stav 1 alineja 2 ovog zakona medijator, odnosno evaluator spora podnosi Ministarstvu, preko Centra.

U slučaju iz člana 44 stav 1 al. 3, 4 i 5 ovog zakona, inicijativu za utvrđivanje prestanka važenja licence za rad medijatora, odnosno licence za rad evaluatora spora Ministarstvu može podnijeti Centar, stranka u postupku, zastupnik ili punomoćnik stranke.

Inicijativa iz stava 3 ovog člana mora biti obrazložena.

Odluka o prestanku važenja licence za rad medijatora i evaluatora spora

Član 46

Odluku o prestanku važenja licence za rad medijatora, odnosno licence za rad evaluatora spora donosi Ministarstvo.

U slučaju iz člana 44 stav 1 al. 3, 4 i 5 odluka o prestanku važenja licence donosi se po prethodno pribavljenom mišljenju Centra, osim ako je podnosilac inicijative iz člana 45 stav 3 ovog zakona Centar.

Sudska zaštita

Član 47

Protiv odluke kojom se odbija zahtjev za izdavanje, odnosno produženje licence za rad medijatora, odnosno licence za rad evaluatora spora, kao i protiv odluke o prestanku važenja

licence za rad medijatora, odnosno licence za rad evaluatora spora može se pokrenuti upravni spor.

Registri

Član 48

Medijator kome je izdata licenca za rad medijatora upisuje se u registar medijatora, a evaluator spora kome je izdata licenca za rad evaluatora spora upisuje se u registar evaluatora spora.

U slučaju donošenja odluke o prestanku važenja licence za rad medijatora, odnosno licence za rad evaluatora spora, medijator, odnosno evaluator spora na koga se odnosi ta odluka briše se iz registra medijatora, odnosno registra evaluatora spora.

Registre iz stava 1 ovog člana vodi Ministarstvo i objavljuje ih na svojoj internet stranici.

Registri iz stava 1 ovog člana sadrže: ime i prezime medijatora, odnosno evaluatora spora, broj telefona, e-mail adresu i broj i datum izdavanja licence za rad medijatora, odnosno licence za rad evaluatora spora.

V POSEBNA PRAVILA ALTERNATIVNOG RJEŠAVANJA SPOROVA U ODREĐENIM OBLASTIMA

1. Alternativno rješavanje privrednih sporova

Mirno rješavanje spora

Član 49

U privrednim sporovima, osim sporovima sa međunarodnim elementom, statusnim sporovima i sporovima u kojima je stranka u stečajnom postupku upućena na parnični postupak, stranka će prije pokretanja parničnog postupka da obavijesti drugu stranku o bitnim elementima spornih zahtjeva i da joj omogući da se izjasni o njenom zahtjevu, kao i da preduzme odgovarajuće radnje radi mirnog rješavanja spora.

2. Alternativno rješavanje radnih sporova

Alternativno rješavanje individualnih radnih sporova

Član 50

Kad se zaposleni, u skladu sa zakonom kojim je propisana obaveza pokretanja postupka mirnog rješavanja spora koji nastane u ostvarivanju prava zaposlenog iz rada i po osnovu rada (u daljem tekstu: individualni radni spor), obrati Centru, na taj postupak se primjenjuju odredbe ovog zakona koje se odnose na medijaciju.

Stranke u individualnom radnom sporu

Član 51

U individualnom radnom sporu stranke su zaposleni i poslodavac.

3. Alternativno rješavanje porodičnih sporova

Područje primjene

Član 52

Medijacija u sporovima za razvod braka, kao i u drugim sporovima u vezi sa porodičnim odnosima (u daljem tekstu: porodična medijacija), sprovodi se u skladu sa ovim zakonom i zakonom kojim se uređuju porodični odnosi.

Posebne dužnosti medijatora

Član 53

U postupku porodične medijacije medijator je dužan da:

1. posebno vodi računa o zaštiti najboljeg interesa djeteta;
2. prije pokretanja i u toku postupka, posebno vodi računa o tome da li okolnosti slučaja ukazuju na postojanje nasilja u porodici;
3. uputi stranke da se obrate bračnom savjetovalištu ili drugoj stručnoj ustanovi ili stručnom licu, radi rješavanja porodičnih problema koji se ne mogu riješiti medijacijom.

Medijator je dužan da obustavi postupak medijacije u svim slučajevima u kojima zbog sumnje na postojanje nasilja u porodici medijacija ne bi bila svrsishodna.

Učešće djeteta

Član 54

U toku postupka porodične medijacije, medijator može da obavi razgovor sa djetetom u vezi sa porodičnim odnosima koji se tiču djeteta, nakon što procijeni da je takav razgovor primjeren uzrastu i sposobnosti djeteta da shvati njegov značaj.

Kad je u postupku pred sudom u vezi sa porodičnim odnosima djetetu postavljeno lice za podršku u skladu sa zakonom kojim se uređuju porodični odnosi, medijator je dužan da to lice obavijesti o namjeri obavljanja razgovora sa djetetom.

Izuzeci od povjerljivosti

Član 55

U postupku porodične medijacije ne smatraju se povjerljivim informacije koje se moraju saopštiti radi sprečavanja nanošenja povrede fizičkom ili psihičkom integritetu djeteta i drugih članova porodice, u skladu sa zakonom.

VI CENTAR ZA ALTERNATIVNO RJEŠAVANJE SPOROVA

Poslovi Centra

Član 56

Centar:

1. vrši stručne i administrativne poslove koji se odnose na medijaciju, ranu neutralnu ocjenu spora i druge načine alternativnog rješavanja sporova;
2. informiše stručnu i širu javnost o mogućnostima i prednostima alternativnog rješavanja sporova;
3. inicira donošenje, odnosno izmjenu propisa radi usklađivanja sa međunarodnim standardima u oblasti alternativnog rješavanja sporova;
4. daje mišljenje o radu medijatora i evaluatora spora u postupku produženja i prestanka licence za rad medijatora, odnosno licence za rad evaluatora spora;
5. prati i ocjenjuje rad medijatora i evalutora spora i o tome sačinjava izvještaj koji dostavlja Ministarstvu;
6. sprovodi obuku za medijatore i evaluatore spora, kao i za druga lica koja sprovode druge postupke alternativnog rješavanja sporova i organizuje njihovo stručno usavršavanje;
7. donosi Statut i akt o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji, uz saglasnost Ministarstva;
8. donosi Etički kodeks medijatora i Etički kodeks evaluatora spora;
9. vodi evidenciju o alternativnom rješavanju sporova, zbirno i po pojedinim vrstama postupaka;
10. prima pritužbe na rad medijatora i evaluatora spora;

11. izdaje publikacije koje se odnose na alternativno rješavanje sporova i organizuje stručne i naučne skupove iz te oblasti;
12. vrši i druge poslove propisane zakonom i opštim aktima Centra.

Poslovi Centra u drugim oblastima u kojima se sprovodi alternativno rješavanje sporova

Član 57

Centar vrši stručne i druge poslove u vezi alternativnog rješavanja sporova u drugim oblastima, kad je to propisano posebnim zakonom.

Centar može da vodi vansudsko rješavanje potrošačkih sporova pod uslovima propisanim zakonom kojim se uređuje zaštita potrošača, kao i da sprovodi i druge postupke alternativnog rješavanja sporova u skladu sa posebnim zakonom.

Status Centra

Član 58

Centar ima svojstvo pravnog lica.

Sjedište Centra je u Podgorici.

Centar može imati organizacione jedinice i van sjedišta.

Organi Centra

Član 59

Organi Centra su Upravni odbor i izvršni direktor.

Upravni odbor

Član 60

Upravni odbor Centra ima predsjednika i četiri člana.

Članove Upravnog odbora Centra čine dva predstavnika Ministarstva, sudija osnovnog suda koga predlaže Sudski savjet, advokat koga predlaže Advokatska komora Crne Gore i medijator koga predlaže Udruženje medijatora Crne Gore.

Predsjednika i članove Upravnog odbora Centra, na predlog Ministarstva, imenuje i razrješava Vlada, na period od četiri godine i ista lica mogu ponovo biti imenovana.

Predsjedniku i članovima Upravnog odbora Centra pripada naknada za rad, ako posebnim zakonom nije drukčije propisano.

Nadležnost Upravnog odbora Centra

Član 61

Upravni odbor Centra:

1. donosi Statut i druge opšte akte Centra;
2. utvrđuje godišnji program rada i finansijski plan Centra;
3. usvaja godišnji izvještaj o radu i finansijski izvještaj Centra;
4. donosi odluku o visini naknade za rad predsjednika i članova Upravnog odbora Centra, kao i za rad predsjednika i članova Etičke komisije i njihovih zamjenika, uz prethodnu saglasnost Ministarstva;
5. imenuje članove Etičke komisije;
6. određuje visinu naknade za rad predsjednika i članova Etičke komisije, kao i njihovih zamjenika;
7. vrši i druge poslove propisane ovim zakonom i Statutom Centra.

Izvršni direktor Centra

Član 62

Izvršnog direktora Centra imenuje Vlada, na predlog ministra pravde.

Mandat izvršnog direktora traje pet godina i isto lice može biti ponovo imenovano.

Za izvršnog direktora može biti imenovano lice koje, pored opštih uslova za zasnivanje radnog odnosa u državnim organima, ispunjava sljedeće uslove, i to da:

1. ima VII 1 nivo kvalifikacije obrazovanja - pravni fakultet;
2. deset godina radnog iskustva na poslovima u VII1 nivou kvalifikacije obrazovanja, od čega najmanje tri godine na poslovima rukovođenja.

Nadležnost izvršnog direktora Centra

Član 63

Izvršni direktor Centra:

1. predstavlja Centar, rukovodi i organizuje rad u Centru;
2. odgovara za zakonitost i kvalitet rada Centra;
3. donosi akt o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji;
4. predlaže akte koje donosi Upravni odbor;
5. priprema izvještaj o radu i finansijski izvještaj Centra;
6. predlaže člana Etičke komisije iz reda medijatora;
7. predlaže visinu naknade za rad predsjednika i članova Etičke komisije, kao i njihovih zamjenika;
8. upravlja ljudskim i finansijskim resursima;
9. obavještava javnost o radu Centra;
10. izdaje uvjerenja o završenoj obuci za medijatore i evaluatore spora;
11. vrši i druge poslove određene Statutom Centra.

Etička komisija

Član 64

Radi praćenja primjene Etičkog kodeksa medijatora, Etičkog kodeksa evaluatora spora i ovog zakona obrazuje se Etička komisija.

Etička komisija ima predsjednika i dva člana, koje imenuje Upravni odbor Centra na period od dvije godine i ista lica mogu biti ponovo imenovana.

Predsjednik i članovi Etičke komisije imaju zamjenike.

Predsjednika Etičke komisije i njegovog zamjenika predlaže Sudski savjet iz reda sudija osnovnog suda, jednog člana i njegovog zamjenika predlaže Advokatska komora Crne Gore iz reda advokata, a drugog člana i njegovog zamjenika predlaže izvršni direktor Centra iz reda medijatora.

Predsjednik i član Etičke komisije iz reda sudija i advokata, kao i njihovi zamjenici ne mogu biti medijatori i evaluatori spora.

Predsjednik i članovi Etičke komisije, kao i njihovi zamjenici imaju pravo na naknadu za rad u visini koju odredi Upravni odbor Centra, na predlog izvršnog direktora Centra.

Poslovi Etičke komisije

Član 65

Svako može podnijeti pritužbu na rad medijatora i evaluatora spora zbog povrede Etičkog kodeksa medijatora, odnosno Etičkog kodeksa evaluatora spora i odredaba ovog zakona.

Pritužba iz stava 1 ovog člana podnosi se Etičkoj komisiji, preko Centra.

Po pritužbi iz stava 1 ovog člana postupa i odluke donosi Etička komisija.

U pritužbi iz stava 1 ovog člana mora se naznačiti ime i prezime medijatora, odnosno evaluatora

spora protiv koga se podnosi pritužba i opisati ponašanje medijatora, odnosno evaluatora spora koje predstavlja povredu Etičkog kodeksa medijatora, odnosno Etičkog kodeksa evalualatora spora i odredaba ovog zakona.

U postupku odlučivanja o povredi Etičkog kodeksa medijatora, odnosno Etičkog kodeksa evaluatora spora i odredaba ovog zakona Etička komisija će pribaviti izjašnjenje medijatora, odnosno evaluatora spora protiv koga je podnesena pritužba.

Način rada i odlučivanja, kao i druga pitanja od značaja za rad Etičke komisije bliže se uređuju poslovníkom o njenom radu.

Poslovník iz stava 6 ovog zakona donosi Etička komisija.

Sudska zaštita

Član 66

Protiv odluke Etičke komisije kojom je utvrđena povreda Etičkog kodeksa medijatora, odnosno Etičkog kodeksa evaluatora spora ili odredaba ovog zakona može se pokrenuti upravni spor.

Zaposleni

Član 67

Na postupak zasnivanja radnog odnosa, prava, obaveza i odgovornosti zaposlenih u Centru primjenjuju se odredbe zakona kojim se uređuju prava, obaveze i odgovornosti državnih službenika i namještenika.

Finansiranje

Član 68

Centar se finansira iz budžeta Crne Gore i iz sopstvenih prihoda.

Nadzor

Član 69

Nadzor nad radom Centra vrši Ministarstvo.

Centar podnosi Vladi godišnji izvještaj o radu.

Izvještaj iz stava 2 ovog člana sadrži podatke o realizaciji obaveza Centra u sprovođenju strateških dokumenata koji se odnose na alternativno rješavanje sporova; podatke o sprovedenim postupcima alternativnog rješavanja sporova; opštu ocjenu rada medijatora i evaluatora spora i drugih lica koja vode postupke alternativnog rješavanja sporova i ocjenu stanja u oblasti alternativnog rješavanja sporova, kao i predloge za njegovo unaprjeđenje.

VII PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Transformacija Centra za alternativno rješavanje sporova

Član 70

Dosadašnji Centar za posredovanje Crne Gore nastavlja sa radom kao Centar za alternativno rješavanje sporova.

Centar za alternativno rješavanje sporova preuzima prava, obaveze i zaposlene Centra za posredovanje Crne Gore.

Centar za alternativno rješavanje sporova nastavlja da koristi sredstva koja je koristio Centar za posredovanje Crne Gore do dana stupanja na snagu ovog zakona, sa bilansnim stanjem na taj dan.

Izvršni direktor i Upravni odbor Centra**Član 71**

Imenovanje izvršnog direktora i članova Upravnog odbora Centra za alternativno rješavanje sporova izvršiće se u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Izvršni direktor i Upravni odbor Centra za posredovanje Crne Gore, izabrani u skladu sa Zakonom o posredovanju („Službeni list RCG”, broj 30/05 i „Službeni list CG”, br. 29/12 i 18/19), nastavljaju sa radom do izbora izvršnog direktora i Upravnog odbora Centra za alternativno rješavanje sporova Crne Gore, u skladu sa ovim zakonom.

Donošenje opštih akata Centra**Član 72**

Statut Centra i akt o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Centra donijeće se u roku od dva mjeseca od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Započeti postupci**Član 73**

Postupci posredovanja započeti do dana stupanja na snagu ovog zakona okončaće se po odredbama ovog zakona.

Važenje izdate licence**Član 74**

Posrednici kojima je izdata licenca za rad posrednika u skladu sa Zakonom o posredovanju („Službeni list RCG”, broj 30/05 i „Službeni list CG”, br. 29/12 i 18/19) dužni su da podnesu zahtjev za izdavanje licence za rad medijatora u skladu sa ovim zakonom u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Posrednicima iz stava 1 ovog člana priznaje se obuka koju su završili u skladu sa Zakonom o posredovanju („Službeni list RCG”, broj 30/05 i „Službeni list CG”, br. 29/12 i 18/19).

Posrednici koji u roku iz stava 1 ovog člana ne podnesu zahtjev za izdavanje licence za rad medijatora brišu se iz registra posrednika.

Odluku o brisanju iz registra posrednika iz stava 3 ovog člana donosi Ministarstvo.

Posrednici koji su podnijeli zahtjev iz stava 1 ovog člana nastavljaju sa radom kao posrednici, sa pravima i obavezama medijatora propisanim ovim zakonom, do dobijanja licence za rad medijatora u skladu sa ovim zakonom.

Posrednici u krivičnim stvarima**Član 75**

Posredovanje u skladu sa Zakonom o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku („Službeni list CG”, br. 64/11 i 1/18) sprovodi posrednik kome je izdata licenca u skladu sa Zakonom o posredovanju („Službeni list RCG”, broj 30/05 i „Službeni list CG”, br. 29/12 i 18/19).

Donošenje podzakonskih akata**Član 76**

Podzakonski akti za sprovođenje ovog zakona donijeće se u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Do donošenja podzakonskih akata iz stava 1 ovog člana primjenjivaće se podzakonski akti donijeti na osnovu Zakona o posredovanju („Službeni list RCG”, broj 30/05 i „Službeni list CG”,

br. 29/12 i 18/19), ako nijesu u suprotnosti sa ovim zakonom.

Odložena primjena

Član 77

Odredba člana 29 ovog zakona primjenjivaće se od dana pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. Državljanin države članice Evropske unije može biti medijator ili evaluator spora u skladu sa ovim zakonom od dana pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.

Prestanak važenja

Član 78

Danom stupanja na snagu ovog Zakona prestaje da važi Zakon o posredovanju („Službeni list RCG“, broj 30/05 i „Službeni list CG“, br. 29/12 i 18/19).

Stupanje na snagu

Član 79

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

IZVOD IZ ZAKONA O PARNIČNOM POSTUPKU

(„Sl. list RCG“, br. 22/04, 28/05 i 76/06, „Sl. CG“, br. 48/15, 51/17, 75/17, 62/18, 34/19 i 76/20)

(izvod)

ZAKON O PARNIČNOM POSTUPKU**IZUZEĆE****Član 69**

Sudija ne može da sudi, ako:

1. je sam stranka, zakonski zastupnik ili punomoćnik stranke, ako je sa strankom u odnosu saovlašćenika, saobveznika ili regresnog obveznika ili ako se u istom predmetu treba da sasluša ili ako je saslušan kao svjedok;
2. mu je stranka ili zakonski zastupnik ili punomoćnik stranke srodnik po krvi u pravoj liniji do bilo kog stepena, a u pobočnoj liniji do četvrtog stepena ili mu je bračni, odnosno vanbračni drug ili srodnik po tazbini do drugog stepena, bez obzira da li je brak prestao ili nije;
3. je staralac, usvojilac ili usvojenik stranke, njenog zakonskog zastupnika ili punomoćnika;
4. je u istom predmetu učestvovao u donošenju odluke nižeg suda ili drugog organa ili je učestvovao u postupku "alternativnog rješavanja sporova";
5. je postupao u predmetu u kome je zaključeno sudske poravnaje, a tužbom se traži poništaj tog poravnaja;
6. između sudije i stranke teče parnica;
7. je akcionar ili član privrednog društva koje je stranka u postupku;
8. je u stečajnom postupku kao stečajni sudija donio odluku povodom koje je došlo do spora;
9. postoje druge okolnosti koje dovode u sumnju njegovu nepristrasnost.

ALTERNATIVNO RJEŠAVANJE SPOROVA**Član 329**

Sud je dužan da na pripremnom ročištu, odnosno na prvom ročištu za glavnu raspravu, ako pripremno ročište nije održano, upozna stranke sa mogućnošću rješavanja spora medijacijom ili drugim načinima alternativnog rješavanja spora.

Ako sud u toku postupka ocijeni da bi se spor mogao uspješno riješiti medijacijom, preporučice strankama da spor riješe medijacijom u skladu sa zakonom kojim se uređuje alternativno rješavanje sporova.

Ako smatra da je prema okolnostima konkretnog slučaja to opravdano, sud može rješenjem da uputi stranke na prvi sastanak sa medijatorom radi pokušaja rješavanja spora u postupku medijacije, sve do pravosnažnog okončanja postupka.

Sud je dužan da posebnim rješenjem uputi stranke na prvi sastanak sa medijatorom:

1. ako je jedna od stranaka Crna Gora, Glavni grad, Prijestonica, odnosno opština;
2. u privrednim sporovima, osim u sporovima sa međunarodnim elementom, u sporovima iz odnosa na koje se primjenjuje statusno (kompanijsko) pravo i u sporovima u kojima je stranka u stečajnom postupku upućena na parnični postupak;
3. u drugim slučajevima propisanim posebnim zakonom.
4. Protiv rješenja iz st. 3 i 4 ovog člana nije dopuštena posebna žalba.

Član 330

U slučaju iz člana 329 stav 4 ovog zakona sud je dužan da rješenje o upućivanju stranaka na prvi sastanak sa medijatorom donese u roku od 15 dana od dana prijema odgovora na tužbu ili, ako odgovor na tužbu nije dostavljen, u roku od 15 dana od isteka roka za dostavljanje odgovora na tužbu.

Ako se u slučaju iz člana 329 stav 4 ovog zakona tužba ne dostavlja na odgovor tuženom, sud će rješenje o upućivanju stranaka na prvi sastanak sa medijatorom donijeti na pripremnom ročištu, odnosno na prvom ročištu za glavnu raspravu, ako pripremno ročište nije održano. U rješenju iz st. 1 i 2 ovog člana sud će uputiti stranke da se, u roku od osam dana od dana dostavljanja rješenja, obrate Centru za alternativno rješavanje sporova. Rješenje iz st. 1 i 2 ovog člana sud će, zajedno sa tužbom, odgovorom na tužbu i drugim podnescima i podacima koji su relevantni za medijaciju, dostaviti Centru za alternativno rješavanje sporova.

Član 330a

Kad sud uputi stranke na prvi sastanak sa medijatorom u skladu sa članom 329 st. 3 i 4 ovog zakona, stranke su dužne da lično prisustvuju prvom sastanku sa medijatorom.

U slučaju iz stava 1 ovog člana sastanku sa medijatorom, pored stranaka, mogu prisustvovati i njihovi punomoćnici.

Ako stranka bez opravdanog razloga ne dodje na prvi sastanak sa medijatorom, dužna je da, nezavisno od ishoda sudskog postupka, naknadi protivnoj stranci troškove koje je prouzrokovala svojom krivicom.

Troškove iz stava 3 ovog člana čine svi izdaci učinjeni povodom prvog sastanka sa medijatorom, uključujući nagradu za rad advokata i drugih lica kojima u skladu zakonom pripada nagrada.

Član 330b

Kad sud uputi stranke na prvi sastanak sa medijatorom zastaće sa postupkom najduže 90 dana od dana dostavljanja rješenja o upućivanju stranaka na prvi sastanak sa medijatorom.

Po proteku roka iz stava 1 ovog člana, ako stranke ne riješe spor medijacijom, sud će zakazati ročište.

Ako Centar za alternativno rješavanje sporova dostavi sudu poravnanje zaključeno u postupku medijacije u roku iz stava 1 ovog člana, to poravnanje je osnov za zaključenje poravnanja pred sudom.

IZVOD IZ PORODIČNOG ZAKONA*(„Sl. list RCG”, broj 1/07 i “Sl. list CG”, broj 53/16 i broj 76/20)**(izvod)***PORODIČNI ZAKON****OSNOVNE ODREDBE****Član 14**

Za pružanje stručne pomoći i zaštite prava i interesa djeteta i ostalih članova porodice, za rješavanje sporova između članova porodice, kao i u svim slučajevima poremećenih porodičnih odnosa nadležan je organ starateljstva, sud i medijator.

TREĆI DIO**PRAVA DJETETA I ODNOSI RODITELJA I DJECE****I RODITELJSKO PRAVO****1. Prava djeteta****Član 63b**

Dijete ima pravo da održava lične odnose sa srođnicima i drugim licima sa kojima ga vezuje posebna bliskost, ako je to u njegovom najboljem interesu.

Srođnicima i drugim licima iz stava 1 ovog člana smatraju se braća i sestre, babe i djedovi, bivši hranitelji, raniji ili sadašnji bračni odnosno vanbračni supružnik roditelja i druga lica sa kojima dijete vezuje posebna bliskost.

Lica iz stava 2 ovog člana imaju pravo da sa djetetom održavaju lične odnose.

Način održavanja ličnih odnosa sporazumno određuju roditelji, dijete, ako je u stanju da shvati značaj sporazuma, i lica iz stava 2 ovog člana.

Ako se lica iz stava 2 ovog člana ne sporazumiju sa roditeljima djeteta i djetetom, ako je u stanju da shvati značaj sporazuma, mogu se radi postizanja sporazuma obratiti medijatoru.

Ako se lica iz stava 5 ovog člana ne sporazumiju ni uz pomoć medijatora, način održavanja ličnih odnosa uređuje sud.

Tužbu za uređivanje načina održavanja ličnih odnosa mogu podnijeti dijete, roditelji i lica iz stava 2 ovog člana.

Prije donošenja odluke, sud je dužan da zatraži mišljenje organa starateljstva o tome da li je održavanje ličnih odnosa u najboljem interesu djeteta.

Ako podnosilac tužbe iz stava 7 ovog člana nije samo dijete, sud će omogućiti da dijete slobodno izrazi svoje mišljenje i uzeće ga u obzir, u skladu sa ovim zakonom.

Prilikom uređivanja načina održavanja ličnih odnosa sa djetetom koje je navršilo 15 godina

života i koje je sposobno za rasuđivanje sud donosi odluku u skladu sa željom djeteta, osim ako je to suprotno njegovom najboljem interesu.

DEVETI DIO POSEBNI SUDSKI POSTUPCI

1. Zajedničke odredbe

Član 316a

U postupcima u vezi sa porodičnim odnosima sud će nastojati da se stranke sporazumiju. Sud može uputiti roditelje da se obrate porodičnom savjetovalištu ili drugoj stručnoj instituciji ili stručnom licu odgovarajuće specijalističke profesije koje se bavi porodičnim pitanjima, ako ocijeni da je to u najboljem interesu djeteta.

Pored obaveznog upućivanja na prvi sastanak sa medijatorom iz člana 326 ovog zakona, sud može uputiti roditelje na prvi sastanak sa medijatorom radi pokušaja rješavanja spora u postupku medijacije i u drugim postupcima u vezi sa porodičnim odnosima ako ocijeni da je to u najboljem interesu djeteta.

2. Postupak u bračnim sporovima

Član 326

Sud upućuje stranke na prvi sastanak sa medijatorom radi postizanja sporazuma bračnih supružnika o vršenju roditeljskog prava poslije razvoda braka i sporazuma o podjeli zajedničke imovine, ako ne dođe do mirenja u toku medijacije.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, sud neće uputiti bračne supružnike na prvi sastanak sa medijatorom u slučajevima u kojima zbog sumnje na postojanje nasilja u porodici medijacija ne bi bila svrsishodna.

Član 327

Kad sud donese rješenje o upućivanju stranaka na prvi sastanak sa medijatorom, dužan je da to rješenje dostavi Centru za alternativno rješavanje sporova.

Uz rješenje iz stava 1 ovog člana, sud će dostaviti Centru tužbu, imena i adrese bračnih supružnika i njihovih punomoćnika i podatke o zajedničkoj djeci, ako ih imaju, kao i druge podatke koji su relevantni za medijaciju.

Član 328

Postupak medijacije iz člana 326 ovog zakona mora se sprovesti u roku od 60 dana od dana početka postupka medijacije.

Član 329

Medijator je dužan da o uspjehu medijacije obavijesti Centar i da mu dostavi zapisnik o poravnanju koji sadrži sporazum bračnih supružnika o vršenju roditeljskog prava i diobi zajedničke imovine, odnosno obavještenje da navedeni sporazum nije postignut ili da su se stranke pomirile u toku postupka medijacije.

Zapisnik i obavještenja iz stava 1 ovog člana Centar će bez odlaganja dostaviti sudu.

Član 330

Ako se bračni supružnici pomire u toku medijacije smatraće se da je tužba povučena.

Član 331

Poravnanje bračnih supružnika zaključeno u postupku medijacije o podjeli zajedničke imovine unosi se u izreku presude o razvodu braka.

Poravnanje bračnih supružnika o vršenju roditeljskog prava unosi se u izreku presude o razvodu

braka, ako sud procijeni da je to poravnanje u najboljem interesu djeteta.

Član 332

Ako se jedan ili oba bračna supružnika, iako su uredno pozvani, ne odazovu pozivu Centra za postizanje poravnanja o vršenju roditeljskog prava i podjeli zajedničke imovine, a izostanak ne opravdaju, smatraće se da medijacija nije uspjela i nastaviće se postupak po tužbi za razvod braka.

Član 333

Postupak medijacije za postizanje poravnanja o vršenju roditeljskog prava i podjeli zajedničke imovine nakon poništenja braka okončaće se u roku od 60 dana od dana početka postupka medijacije.

IZVOD IZ ZAKONA O RADU

(„Sl. list CG”, br. 74/19 i 8/21)

(i z v o d)

ZAKON O RADU

VI. ZAŠTITA PRAVA ZAPOSLENIH

Zaštita kod poslodavca

Član 139

1. O pravima zaposlenih iz rada i po osnovu rada odlučuje poslodavac, u skladu sa zakonom, kolektivnim ugovorom i ugovorom o radu.
2. Zaposleni koji smatra da mu je poslodavac povrijedio pravo iz rada i po osnovu rada može podnijeti zahtjev poslodavcu da mu obezbijedi ostvarivanje tog prava.
3. Podnošenje zahtjeva iz stava 2 ovog člana ne odlaže izvršenje odluke ili radnje protiv koje je zaposleni podnio zahtjev za zaštitu prava.
4. Poslodavac je dužan da zaposlenom po njegovom zahtjevu dostavi pisano obavještenje ili donese odluku u roku od 15 dana od dana podnošenja zahtjeva.
5. Odluka iz stava 4 ovog člana je konačna, ako zakonom nije drugačije određeno.
6. Odluka iz stava 4 ovog člana dostavlja se zaposlenom u pisanom obliku, sa obrazloženjem i poukom o pravnom lijeku u roku od osam dana od dana donošenja odluke.
7. Nezavisno od postupka za zaštitu prava koji je zaposleni pokrenuo kod poslodavca zaposleni se može obratiti Inspekciji rada radi zaštite prava.

ZAŠTITA PRED AGENCIJOM ZA MIRNO RJEŠAVANJE RADNIH SPOROVA I CENTROM ZA ALTERNATIVNO RJEŠAVANJE SPOROVA

Član 140

1. Zaposleni koji smatra da mu je povrijeđeno pravo iz rada i po osnovu rada, prije pokretanja postupka pred nadležnim sudom, dužan je da podnese predlog za mirno rješavanje spora pred Agencijom za mirno rješavanje radnih sporova ili pred Centrom za alternativno rješavanje sporova.
2. U slučaju iz stava 1 ovog člana poslodavac je dužan da prihvati postupak mirnog rješavanja radnog spora.
3. Za vrijeme trajanja postupka pred organima iz stava 1 ovog člana, rokovi za pokretanje postupka pred nadležnim sudom ne teku.
4. Na postupak mirnog rješavanja radnog spora pred Agencijom za mirno rješavanje radnih sporova primjenjuju se propisi kojima se uređuje mirno rješavanje radnih sporova.
5. Na postupak alternativnog rješavanja spora pred Centrom za alternativno rješavanje sporova primjenjuju se propisi kojima se uređuje alternativno rješavanje sporova.
6. Ako se radni spor ne riješi pred organima iz stava 1 ovog člana zaposleni može da pokrene spor pred nadležnim sudom.
7. Zaposleni kome je prestao radni odnos može da pokrene postupak u smislu stava 1 ovog člana.

ZAŠTITA KOD NADLEŽNOG SUDA

Član 141

1. Postupak pred sudom može da se pokrene u roku od 15 dana od dana dostavljanja odluke

- kojom je obustavljen postupak mirnog rješavanja spora.
2. Poslodavac je dužan da pravnosnažnu odluku suda izvrši u roku od 15 dana od dana dostavljanja odluke, ako odlukom suda nije određen drugi rok.

Rokovi zastarjelosti potraživanja iz radnog odnosa

Član 143

1. Novčana potraživanja iz rada zastarijevaju u roku od četiri godine od dana nastanka obaveze. Potraživanja koja se odnose na obavezu uplate doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje ne zastarijevaju.

IZVOD IZ ZAKONA O DRŽAVNIM SLUŽBENICIMA I NAMJEŠTENICIMA

(„Sl. list CG”, br. 2/2018, 34/2019 i 8/2021)

(i z v o d)

ZAKON O DRŽAVNIM SLUŽBENICIMA I NAMJEŠTENICIMA

Mirno rješavanje radnog spora

Član 140

Državni službenik, odnosno namještenik koji smatra da mu je prouzrokovana šteta povredom prava iz rada i po osnovu rada, prije pokretanja spora pred nadležnim sudom, dužan je da podnese predlog za mirno rješavanje radnog spora, pred nadležnim organom.

U slučaju iz stava 1 ovog člana, državni organ je dužan da prihvati postupak mirnog rješavanja radnog spora.

Ukoliko se radni spor ne riješi na način iz stava 1 ovog člana, državni službenik, odnosno namještenik, može tužbom pokrenuti spor pred nadležnim sudom.

DIREKTIVA 2008/52/EK EVROPSKOG PARLAMENTA I SAVJETA

od 21. maja 2008.

O određenim aspektima medijacije u građanskim i privrednim stvarima

EVROPSKI PARLAMENT I SAVJET EVROPSKE UNIJE,

Imajući u vidu Ugovor o osnivanju Evropske zajednice, a naročito Član 61(c) i drugu alineju Člana 67 stav 5 ovog Ugovora,

Imajući u vidu prijedlog Komisije,

Imajući u vidu mišljenje Evropskog Ekonomsko-socijalnog komiteta

Postupajući u skladu sa postupkom iz člana 251 Ugovora

S obzirom na to da:

1. je Zajednica sebi postavila za cilj da održava i razvija područje slobode, bezbjednosti i pravde, u kome je obezbjeđeno slobodno kretanje lica. U tom cilju Zajednica mora da usvoji, između ostalog, mjere u oblasti pravosudne saradnje u građanskim stvarima koja je potrebna za odgovarajuće funkcionisanje unutrašnjeg tržišta.
2. Princip pristupa pravdi je od temeljnog značaja i, sa ciljem da se olakša bolji pristup pravdi, Evropski savjet je na svom sastanku u Tampereu 15. i 16. oktobra 1999. godine pozvao države članice da uvedu alternativne, vanskudske postupke.
3. U maju mjesecu 2000. godine Savjet je donio Zaključke o alternativnim metodama rješavanja sporova u građanskom i privrednom pravu, konstatujući da je uspostavljanje osnovnih načela u ovoj oblasti suštinski korak ka omogućavanju odgovarajućeg razvoja i funkcionisanja vanskudskih postupaka za rješavanje sporova u građanskim i privrednim stvarima kako bi se pojednostavio i poboljšao pristup pravdi.
4. U aprilu 2002. godine Komisija je predstavila Zelenu knjigu o alternativnom rješavanju sporova u građanskom i privrednom pravu, u kojoj je opisana trenutna situacija u oblasti metoda za alternativno rješavanje sporova u Evropskoj uniji i kojom su pokrenute široke konsultacije sa državama članicama i zainteresovanim stranama o mogućim mjerama za promovisanje korišćenja medijacije.
5. Cilj obezbjeđivanja boljeg pristupa pravdi, kao dio politike Evropske unije da uspostavi područje slobode, bezbjednosti i pravde, treba da obuhvati pristup sudskim, kao i vanskudskim metodama za rješavanje sporova. Ova Direktiva treba da doprinese odgovarajućem funkcionisanju unutrašnjeg tržišta, naročito kada je riječ o dostupnosti usluga medijacije.
6. Medijacija može da obezbijedi rentabilno i brzo vanskudsko rješavanje sporova u građanskim i privrednim stvarima kroz procese prilagođene potrebama strana. Veća je vjerovatnoća da će se dobrovoljno poštovati sporazumi koji nastaju kao rezultat medijacije i veća je vjerovatnoća da će se očuvati prijateljski i održivi odnosi između strana. Ti benefiti postaju još važniji u situacijama koje nose prekogranične elemente.
7. Da bi se promovisalo dalje korišćenje medijacije i obezbijedilo da stranke koje se odluče za medijaciju mogu da se oslone na predviđeni zakonski okvir, neophodno je uvesti zakonodavni okvir koji će se pozabaviti, naročito, ključnim aspektima građanskog postupka.
8. Odredbe ove Direktive treba da se primjenjuju samo na medijaciju u prekograničnim sporovima, ali ništa ne treba da sprečava države članice da primjene takve odredbe i na unutrašnje procese medijacije.
9. Ova Direktiva ne treba ni na koji način da sprečava korišćenje modernih komunikacionih tehnologija u procesu medijacije.
10. Ova Direktiva treba da se primjenjuje na procese u kojima dvije ili više strana u prekograničnom sporu pokušavaju same, na dobrovoljnoj osnovi da postignu prijateljski sporazum o rješenju spora između njih uz pomoć medijatora. Ova direktiva treba da se primjenjuje u građanskim i privrednim stvarima. Međutim, ne treba da se primjenjuje

na prava i obaveze o kojima stranke nemaju slobodu same da odlučuju po relevantnom nadležnom pravu. Takva prava i obaveze su naročito česti u privrednom pravu i pravu zapošljavanja.

11. Ova direktiva ne treba da se primjenjuje na pregovore prije potpisivanja ugovora ili na procese koji imaju sudsku prirodu, kao što su određene sudske šeme mirenja, šeme za pritužbe potrošača, arbitraže i ekspertske utvrđivanje ili na procese koje vode lica ili organi koji izdaju formalnu preporuku, bez obzira na to da li je ona zakonski obavezujuća po pitanju rješenja spora ili nije.
12. Ova Direktiva treba da se primjenjuje na predmete gdje sud uputi stranke na medijaciju ili u kojima domaće pravo propisuje medijaciju. Nadalje, u mjeri u kojoj sudija može da djeluje kao medijator po domaćem pravu, ova Direktiva treba da se primjenjuje i na medijaciju koju sprovodi sudija koji nije nadležan za sudske postupke koji se odnose na stvar ili stvari u sporu. Direktiva ne treba, međutim da se primjenjuje na pokušaje koje čini sud ili sudija kome je predmet povjeren da riješi spor u kontekstu sudskog postupka u tom sporu ili na slučajeve u kojima nadležni sud ili sudija traže pomoć ili savjet stručnog lica.
13. Medijacija predviđena u ovoj Direktivi treba da bude dobrovoljan proces u smislu da su same stranke zadužene za proces i da mogu da ga organizuju kako žele i da ga prekinu u svakom trenutku. Međutim, treba da bude moguće po domaćem pravu da sudovi odrede vremenske ganice za proces medijacije. Štaviše, sudovi treba da budu u mogućnosti da skrenu strankama pažnju na mogućnost medijacije kadgod je to moguće.
14. Ništa u ovoj Direktivi ne treba da dovede u pitanje domaće zakonodavstvo koje obavezuje na korišćenje medijacije ili predviđa podsticaje ili sankcije za korišćenje medijacije, uz uslov da takvo zakonodavstvo ne sprečava strane da ostvare svoje pravo na pristup sudskom sistemu. Ništa u ovoj Direktivi ne treba da dovede u pitanje postojeće samo-regulatorne sisteme medijacije u mjeri u kojoj se ti sistemi bave aspektima koji nisu predmet ove Direktive.
15. Da bi se obezbijedila pravna sigurnost, ova Direktiva treba da ukaže na to koji podaci treba da budu relevantni za određivanje da li neki spor koji strane pokušavaju da riješe putem medijacije jeste prekogranični spor ili ne. U odsustvu pisanog sporazuma, treba smatrati da su strane saglasne da će koristiti medijaciju u onom trenutku kada preduzmu konkretne radnje da započnu proces medijacije.
16. Da bi obezbijedili neophodno uzajamno povjerenje po pitanju povjerljivosti, efekata na rokove zastare i prekluzivne rokove, i priznavanje i izvršenje sporazuma koji nastaju kao rezultat medijacije, države članice treba da podstaknu, svim sredstvima koje smatraju odgovarajućim, obuku medijatora i uvođenje djelotvornih mehanizama za kontrolu kvaliteta pružanja usluga medijacije.
17. Države članice treba da definišu mehanizme, koji mogu da uključuju korišćenje rješenja koja se baziraju na tržištu i ne treba da imaju obavezu da obezbijede sredstva u tom smislu. Ti mehanizmi treba da imaju za cilj očuvanje fleksibilnosti procesa medijacije i autonomiju strana, i da obezbijede da se medijacija izvrši na djelotvoran, nepristrasan i stručan način. Medijatori treba da budu svjesni postojanja Evropskog kodeksa postupanja medijatora koji takođe treba da bude dostupan opštoj javnosti putem Interneta.
18. U oblasti zaštite potrošača, Komisija je usvojila Preporuku (3) kojom se utvrđuju minimalni kriterijumi kvaliteta koje vanskudska tijela uključena u sporazumno rješavanje potrošačkih sporova treba da ponude svojim korisnicima. Svi medijatori ili organizacije koje ulaze u područje djelovanja te Preporuke treba da budu ohrabreni da poštuju njene principe. Da bi se pomoglo širenje informacija koje se odnose na takva tijela, Komisija treba da uspostavi bazu podataka vanskudskih šema za koje države članice smatraju da poštuju principe ove Preporuke.
19. Medijaciju ne treba smatrati lošijom alternativom sudskom postupku u smislu da će poštovanje sporazuma koji nastanu kao rezultat medijacije zavisiti od dobre volje strana. Države članice treba stoga da obezbijede da strane u pisanom sporazumu koji je rezultat medijacije mogu da učine da sadržaj sporazuma među njima bude izvršni. Država članica

- treba da ima mogućnost da odbije da učini sporazum izvršnim samo ukoliko je njegov sadržaj suprotan zakonu, uključujući njeno privatno međunarodno pravo, ili ukoliko pravo države članice ne predviđa izvršnost sadržaja takvog posebnog sporazuma. To bi mogao biti slučaj ukoliko je obaveza precizirana u sporazumu po prirodi neizvršiva.
20. Sadržaj sporazuma koji nastane kao rezultat medijacije koji je u državi članici postao izvršni treba da se prizna i ogласи izvršnim u drugim državama članicama u skladu sa nadležnim pravom Zajednice ili domaćim pravom. To treba, na primjer, da se učini na osnovu Regulative Savjeta (ES) br. 44/2001 od 22. decembra 2000. godine o nadležnosti i priznavanju i izvršenju presuda u građanskim i privrednim stvarima (4) ili na osnovu Regulative Savjeta (ES) br. 2201/2003 od 27. novembra 2003. godine o nadležnosti i priznavanju i izvršenju presuda u bračnim stvarima i stvarima roditeljske odgovornosti (5).
 21. Regulativa (ES) br. 2201/2003 konkretno predviđa da, kako bi bili izvršni u drugoj državi članici, sporazumi između strana moraju biti izvršni u državi članici u kojoj su zaključeni. Posljedica toga je da ukoliko sadržaj sporazuma koji nastane kao rezultat medijacije u stvarima iz porodičnog prava nije izvršni u državi članici gdje je zaključen i gdje je predat zahtjev za izvršnost, ova Direktiva ne treba da ohrabruje strane da zaobilaze zakon te države članice tako što će svoj sporazum učiniti izvršnim u drugoj državi članici.
 22. Ova Direktiva ne treba da utiče na pravila u državama članicama koja se odnose na izvršenje sporazuma koji nastane iz medijacije.
 23. Povjerljivost u procesu medijacije je važna i ova Direktiva stoga treba da obezbijedi minimalni nivo usaglašenosti sa pravilima građanskog postupka za to kako da se zaštiti povjerljivost medijacije u svakom kasnijem građanskom i privrednom sudskom postupku ili arbitraži.
 24. Kako bi se strane podstake da koriste medijaciju, države članice treba da obezbijede da njihova pravila o rokovima zastare i prekluzivnim rokovima ne sprečavaju strane da se obrate sudu ili arbitraži ukoliko njihovi pokušaji u medijaciji ne budu uspješni. Države članice treba da se pobrinu da se taj rezultat postigne iako ova Direktiva ne usaglašava nacionalna pravila o rokovima zastare i prekluzivnim rokovima. Ova Direktiva ne treba da utiče na odredbe o rokovima zastare i prekluzivnim rokovima u međunarodnim sporazumima koji se implementiraju u državama članicama, na primjer u oblasti saobraćajnog prava.
 25. Države članice treba da podstaknu pružanje informacija opštoj javnosti o tome kako da kontaktiraju medijatore i organizacije za pružanje usluga medijacije. Takođe treba da podstaknu pravnike da obavijeste svoje klijente o mogućnosti medijacije.
 26. Prema tački 34 Među-institucionalnog sporazuma o boljem kreiranju zakona (6), države članice se podstiču da sastave, za sebe i u interesu Zajednice, svoje vlastite tabele u kojima će, u mjeri mogućeg, ilustrovati korelaciju između ove Direktive i mjera za transponovanje i objaviti ih.
 27. Namjera ove Direktive je da promoviše temeljna prava i da uzme u obzir principe, koji su priznati naročito u Povelji o temeljnim pravima Evropske unije.
 28. Pošto se cilj ove Direktive ne može postići u dovoljnoj mjeri od strane država članica i pošto se stoga, zbog obima ili efekata djelovanja, može bolje postići na nivou Zajednice, Zajednica može da usvoji mjere u skladu sa principom supsidijarnosti koji je predviđen u članu 5 Ugovora. U skladu sa principom proporcionalnosti, koji je predviđen u tom članu, Direktiva ne ide van onoga što je neophodno da se postigne taj cilj.
 29. Prema članu 3 Protokola o položaju Ujedinjenog Kraljevstva i Irske, koji se nalazi u prilogu Ugovoru o Evropskoj uniji i Ugovoru o osnivanju Evropske zajednice, Ujedinjeno Kraljevstvo i Irska saopštile su svoje želje da učestvuju u usvajanju i primjeni ove Direktive.
 30. Prema članovima 1 i 2 Protokola o položaju Danske, koji se nalazi u prilogu Ugovoru o Evropskoj uniji i Ugovoru o osnivanju Evropske zajednice, Danska ne učestvuje u usvajanju ove Direktive i ova je Direktiva ne obavezuje niti Danska podliježe njenoj primjeni,

DONIJELI SU OVU DIREKTIVU:**Član 1****Cilj i područje djelovanja**

1. Cilj ove Direktive jeste da se olakša pristup alternativnom rješavanju sporova i da se promoviše mirno rješavanje sporova podsticanjem na korišćenje medijacije i obezbjeđivanjem ravnoteže između medijacije i sudskog postupka.
2. Ova Direktiva primjenjuje se u prekograničnim sporovima na građanske i privredne stvari osim kada je riječ o pravima i obavezama kojima strane ne raspolažu po relevantnom nadležnom pravu. Ova se Direktiva naročito ne primjenjuje na stvari vezane za prihode, carine ili upravne stvari, niti na odgovornost države za činjenja ili nečinjenja u vršenju državnih ovlaštenja (*acta iure imperii*).
3. U ovoj Direktivi, izraz 'država članica' ima značenje država članica sa izuzetkom Danske.

Član 2**Prekogranični sporovi**

1. Za svrhe ove Direktive prekogranični spor je onaj spor u kome barem jedna od strana ima domicil ili uobičajeno prebivalište u državi članici, a da to nije država druge strane i to na datum na koji: (a) se strane saglase da koriste medijaciju nakon što je došlo do spora; (b) medijaciju naloži sud; (c) prema domaćem pravu nastane obaveza da se koristi medijacija; (d) se stranama uruči poziv za svrhe člana 5.
2. Bez obzira na stav 1, za svrhe članova 7 i 8, prekogranični spor je i onaj spor u kome se sudski postupak ili arbitraža nakon medijacije između strana pokrenu u državi članici koja nije ona u kojoj strane imaju domicil ili uobičajeno prebivalište na datum pomenut u stavu 1 (a), (b) ili (c).
3. Za svrhe stavova 1 i 2, domicil se određuje u skladu sa članovima 59 i 60 Regulative (ES) br. 44/2001.

Član 3**Značenje izraza**

Za svrhe ove Direktive primjenjuju se sljedeća značenja izraza:

(a) 'Medijacija' znači strukturirani proces, bez obzira na to kako je nazvan ili kako se na njega upućuje, u kome dvije strane u sporu pokušavaju same dobrovoljno da postignu sporazum o rješavanju spora među sobom uz pomoć medijatora. Ovaj proces mogu pokrenuti strane ili ga može predložiti ili naložiti sud ili može biti propisan zakonom države članice.

Izraz medijacija uključuje medijaciju koju vodi sudija koji nije zadužen ni za jedan sudski postupak koji se odnosi na predmetni spor. Izraz medijacija isključuje pokušaje suda ili sudija koji imaju nadležnost u sporu da spor riješe tokom sudskog postupka u tom sporu.

(b) 'Medijator' ima značenje svakog trećeg lica od koga se zatraži da sprovede medijaciju na djelotvoran, nepristrasan i stručan način, bez obzira na zvanje ili zanimanje tog trećeg lica u državi članici o kojoj je riječ i bez obzira na način na koji je to treće lice postavljeno ili mu je traženo da sprovede medijaciju.

Član 4**Osiguravanje kvaliteta medijacije**

1. Države članice moraju podsticati, svim sredstvima koja smatraju prikladnima, izradu i poštovanje dobrovoljnog kodeksa postupanja medijatora i organizacija koje pružaju usluge medijacije, kao i druge djelotvorne mehanizme za kontrolu kvaliteta za pružanje usluga medijacije.

2. Države članice moraju da podstiču inicijalnu i kontinuiranu obuku medijatora da se obezbijedi da se medijacija sprovodi na djelotvoran, nepristrasan i stručan način u odnosu na strane.

Član 5 **Korišćenje medijacije**

1. Sud kod kojeg je predata tužba može, kada je to prikladno i nakon što je uzeo u obzir sve okolnosti predmeta, pozvati strane da koriste medijaciju da bi riješile spor. Sud može takođe pozvati strane da prisustvuju informativnom sastanku o upotrebi medijacije ukoliko se takvi sastanci održavaju i ako su lako dostupni.
2. Ova Direktiva ne dovodi u pitanje domaće zakonodavstvo kojim se propisuje da je korišćenje medijacije obavezno ili se propisuje da za korišćenje medijacije postoje podsticaji ili sankcije ukoliko se postupci medijacije ne koriste prije ili nakon početka sudskog postupka, uz uslov da takav zakon ne sprečava strane da iskoriste svoje pravo na pristup sudskom sistemu.

Član 6 **Izvršnost sporazuma koji nastanu kao rezultat medijacije**

1. Države članice moraju da obezbijede da za sve strane, ili za jednu od njih uz izričitu saglasnost drugih strana, bude moguće da traži da sadržaj pisanog sporazuma koji nastane kao rezultat medijacije bude izvršni. Sadržaj takvog sporazuma mora se učiniti izvršnim, osim ako je u predmetu o kome je riječ sadržaj sporazuma suprotan zakonu države članice gdje se zahtjev podnosi ili ako zakon te države članice ne predviđa izvršnost takvog sporazuma.
2. Sadržaj sporazuma može da se učini izvršnim od strane suda ili drugog nadležnog organa u presudi ili odluci ili u autentičnom instrumentu u skladu sa zakonom države članice u kojoj se zahtjev podnese.
3. Države članice moraju da obavijeste Komisiju o sudovima ili drugim organima nadležnim da primaju zahtjeve iz stavova 1 i 2.
4. Ništa u ovom članu ne smije da utiče na pravila koja se primjenjuju na priznavanje i izvršenje u drugoj državi članici ugovora koji je učinjen izvršnim prema stavu 1.

Član 7 **Povjerljivost medijacije**

1. Pošto je namjera da se medijacija odvija na način koji će obezbijediti poštovanje povjerljivosti, države članice moraju da obezbijede da, ukoliko se strane drugačije ne saglase, ni medijatori niti lica uključena u administraciju procesa medijacije ne smiju biti prinuđena da daju dokaze u građanskom ili privrednom sudskom sporu ili arbitraži vezane za informacije koje nastanu iz ili su u vezi sa procesom medijacije, osim:
 - Kada je to nužno zbog izuzetno važnih pitanja javne politike države članice o kojoj je riječ, naročito kada je to potrebno da se zaštite najbolji interesi djece ili da se spriječi šteta fizičkom ili psihičkom integritetu lica; ili
 - Kada je objavljivanje sadržaja sporazuma koji nastane iz medijacije nužno da bi se taj sporazum implementirao ili izvršio.
2. Ništa u stavu 1 ne smije da sprečava države članice da donesu strožije mjere za zaštitu povjerljivosti medijacije.

Član 8

Uticaj medijacije na rokove zastare i prekluzivne rokove

1. Države članice moraju da obezbijede da strane koje se odluče za medijaciju u pokušaju da riješe spor ne budu kasnije spriječene da pokrenu sudski postupak ili arbitražu u vezi sa tim sporom zbog isteka rokova za zastaru ili prekluzivnih rokova tokom postupka medijacije.
2. Stav 1 ne dovodi u pitanje odredbe o rokovima zastare ili prekluzivnim rokovima u međunarodnim sporazumima čije su potpisnice države članice.

Član 9

Informacije za širu javnost

Države članice moraju da podstiču, sredstvima koja smatraju odgovarajućim, dostupnost široj javnosti, naročito putem Interneta, informacija o tome kako se mogu kontaktirati medijatori i organizacije koje pružaju usluge medijacije.

Član 10

Informacije o nadležnim sudovima i organima

Komisija mora da učini dostupnima javnosti, odgovarajućim sredstvima, informacije o nadležnim sudovima ili organima koje im dostave države članice prema članu 6 stav 3.

Član 11

Revizija

Najkasnije 21. maja 2016. godine Komisija mora da preda Evropskom parlamentu, Savjetu i Evropskom ekonomsko-socijalnom komitetu izvještaj o primjeni ove Direktive. U tom izvještaju će se razmatrati razvoj medijacije u cijeloj Evropskoj uniji i uticaj ove Direktive u državama članicama. Ukoliko bude potrebno, uz izvještaj će se priložiti prijedlozi za prilagođavanje ove Direktive.

Član 12

Transponovanje

1. Države članice moraju da donesu zakone, propise i upravne odredbe potrebne da se postupi u skladu sa ovom Direktivom prije 21. maja 2011. godine, uz izuzetak člana 10, za koji će najkasniji datum za usklađenost biti 21. novembar 2010. godine. One će o tome odmah obavijestiti Komisiju. Kada budu usvojene od strane država članica, te mjere će sadržati pozivanje na ovu Direktivu ili će uz njih doći to pozivanje prilikom zvaničnog objavljivanja. Metode tog pozivanja propisuju države članice.
2. Države članice moraju dostaviti Komisiji tekst glavnih odredbi domaćeg zakona koje su usvojile u oblasti koju pokriva ova Direktiva.

Član 13

Stupanje na snagu

Ova Direktiva stupa na snagu dvadesetog dana nakon njenog objavljivanja u Službenom listu Evropske unije.

Član 14

Upućivanje

Ova se direktiva upućuje državama članicama.

Sačinjeno u Strazburu, 21. maja 2008. godine.

PREPORUKA REC(98)1**KOMITETA MINISTARA DRŽAVAMA ČLANICAMA O PORODIČNOJ
MEDIJACIJI**

(Usvojena od strane Komiteta ministara 21. januara 1998. na 616. sastanku zamjenika ministara)

1. Komitet ministara, na osnovu člana 15b. Statuta Savjeta Evrope,
2. Uviđajući rastući broj porodičnih sporova, posebno onih koji nastaju kao posljedica rastave ili razvoda, kao i štetne posljedice sporova za porodice i visok socijalni i ekonomski trošak za države;
3. Razmatrajući potrebu za obezbjeđenjem zaštite najboljih interesa i dobrobiti djeteta prema međunarodnim instrumentima, posebno uzimajući u obzir probleme u vezi sa starateljstvom i pristupom djetetu koji nastaju kao posljedica rastave ili razvoda;
4. Uzimajući u obzir razvoj metoda sporazumnog rješavanja sporova i uviđajući potrebu smanjenja sporova u interesu svih članova/članica porodice;
5. Potvrđujući posebne karakteristike porodičnih sporova odnosno:
 - činjenica da porodični sporovi uključuju osobe koje, po definiciji, imaju trajne i međusobno zavisne odnose;
 - činjenica da porodični sporovi nastaju u kontekstu snažnih emocija i dodatno ih pojačavaju;
 - činjenica da rastava i razvod utiču na sve članove/članice porodice, posebno na djecu;
6. Pozivajući se na Evropsku konvenciju o uživanju dječijih prava, posebno na član 13. ove Konvencije, koji se odnosi na upotrebu medijacije ili drugih postupaka za rješavanje sporova koji se tiču djece;
7. Uzimajući u obzir rezultate istraživanja o upotrebi medijacije i iskustva u ovoj oblasti u nekoliko država, koji pokazuju da korišćenje porodične medijacije može doprinijeti:
 - unapređenju komunikacije između članova porodice;
 - smanjivanju konflikata između stranaka u sporu;
 - prijateljskom poravnanju;
 - kontinuitetu ličnih kontakata između roditelja i djece;
 - smanjivanju socijalnih i ekonomskih troškova rastave i razvoda za same stranke i za države;
 - smanjivanju vremena koje inače zahtijeva rješavanje spora;
8. Naglašavajući rastuću internacionalizaciju porodičnih odnosa i specifičnost problema koji nastaju u vezi s ovom pojavom;
9. Uviđajući da mnoge države razmatraju uvođenje porodične medijacije;
10. Uvjereni da postoji potreba za širom upotrebom porodične medijacije, procesa u kojem treća neutralna strana, medijator/medijatorka, nepristrasna i neutralna, pomaže samim strankama da pregovaraju o spornim pitanjima i postignu njihove zajedničke sporazume;
11. Preporučuje vladama država članica:
 - da uvedu ili unaprijede porodičnu medijaciju ili, gdje je to potrebno, ojačaju već postojeću porodičnu medijaciju.
 - da preduzmu ili pojačaju sve mjere koje smatraju potrebnim za primjenu sljedećih načela za unapređenje i korišćenje porodične medijacije kao odgovarajućeg načina rješavanja porodičnih sporova.

NAČELA PORODIČNE MEDIJACIJE

I. DOMAŠAJ MEDIJACIJE

- a. porodična medijacija se može primijeniti na sve sporove između članova iste porodice, koji su bilo u krvnom ili tazbinskom srodstvu, kao i na one koji žive ili su živjeli u porodičnim odnosima u skladu sa nacionalnim pravom .
- b. U svakom slučaju, države su slobodne da odrede posebna pitanja ili slučajeve koje će pokrivati porodična medijacija .

II. ORGANIZACIJA MEDIJACIJE

- a. Medijacija ne bi trebalo, u načelu, da bude obavezna.
- b. Države su slobodne da organizuju i izvode medijaciju onako kako smatraju da treba, bilo putem javnog ili privatnog sektora.
- c. Bez obzira na to kako je medijacija organizovana i kako se izvodi, države treba da obezbijede posebne mehanizme kako bi osigurali postojanje:
 - postupaka za izbor, obuku i ocjenu medijatora/medijatorki;
 - standarda koje medijatori/medijatorke treba da ostvaruju i održavaju.

III. POSTUPAK MEDIJACIJE

Države treba da obezbijede postojanje odgovarajućih mehanizama, koji će omogućiti da se postupak medijacije izvodi u skladu sa sljedećim načelima:

- i. Medijator/ka je nepristrasna u odnosu na stranke;
- ii. Medijator/medijatorka je neutralna u odnosu na rezultat postupka medijacije;
- iii. Medijator/medijatorka poštuje stav stranaka i čuva ravnopravnost njihovih pregovaračkih pozicija;
- iv. Medijator/medijatorka nema ovlaštenja da strankama nametne rješenje;
- v. Uslovi pod kojima se izvodi medijacija moraju garantovati privatnost;
- vi. Rasprave tokom medijacije su tajne i ne mogu se kasnije iskoristiti, osim u sporazumu sa strankama ili u slučajevima koje predviđa nacionalno zakonodavstvo;
- vii. Medijator/medijatorka u odgovarajućim slučajevima treba da informiše stranke o mogućnosti da koriste bračno savjetovalište ili druge forme savjetovanja kao sredstva rješavanja njihovih bračnih ili porodičnih problema;
- viii. Medijator/medijatorka treba posebno voditi računa o dobrobiti i najboljim interesima djece, mora podstaći roditelje da se usredsrijeđe na potrebe djece, kao i da ih podsjeti na njihovu osnovnu obavezu prema dobrobiti njihove djece i na potrebu da svoju djecu obavijeste i da se sa njim savjetuju;
- ix. Medijator/medijatorka treba da obrati posebnu pažnju na pojavu nasilja u prošlosti i da li se ono može ubuduće pojaviti među strankama, na efekat koji ono može imati na pregovaračke pozicije stranaka i mora razmotriti da li je u takvim okolnostima medijacija odgovarajući postupak;
- x. Medijator/medijatorka može da daje pravna obavještenja, ali ne smije da daje pravne savjete. On ili ona moraju, u odgovarajućim slučajevima, da obavijeste stranke o mogućnosti da se savjetuju sa advokatom/advokaticom ili nekim drugim odgovarajućim profesionalcem.

IV. STATUS SPORAZUMA DO KOJIH SE DOLAZI PUTEM MEDIJACIJE

Države treba da obezbijede da sporazume do kojih se dođe medijacijom potvrdi sud ili drugi nadležni organ kada to stranke zatraže, kao i da obezbijedi mehanizme za izvršenje tako

potvrđenih sporazuma u skladu sa domaćim pravom.

V. Odnos između medijacije i postupaka pred sudom ili drugim nadležnim organom

a. Države treba da uspostave autonomiju medijacije i mogućnost da se ona odvija prije, za vrijeme ili poslije pravnih postupaka.

b. Države treba da uspostave mehanizme koji bi:

i. omogućili da se pravni postupci prekinu kako bi se izvela medijacija;

ii. obezbijedili da u takvom slučaju sud ili drugi nadležni organ zadrži ovlaštenja za donošenje hitnih odluka u cilju zaštite stranaka ili njihove djece, ili njihove imovine;

iii. obavijestili sud ili drugi nadležni organ o tome da li stranke nastavljaju s medijacijom i da li su postigle sporazum.

VI. PROMOCIJA MEDIJACIJE I PRISTUP MEDIJACIJI

a. Države treba da promovišu razvoj porodične medijacije, posebno putem informativnih programa za javnost kojima bi se omogućilo bolje razumijevanje ovog načina dogovornog rješavanja sporova.

b. Države su slobodne da uspostave metode pružanja odgovarajućih informacija o medijaciji kao alternativnom postupku rješavanja porodičnih sporova u pojedinačnim slučajevima (na primjer, tako što će učiniti obaveznim susret stranaka sa medijatorom), i na ovaj način omogućiti strankama da razmotre da li je za njih moguće i odgovarajuće da pristupe medijaciji spornih pitanja.

c. Države takođe treba da preduzmu potrebne mjere za omogućavanje pristupa porodičnoj medijaciji u cilju unapređenja ovog dogovornog načina rješavanja porodičnih sporova.

VII. OSTALI NAČINI RJEŠAVANJA SPOROVA

Države mogu da ispituju poželjnost primjene, na odgovarajući način, načela iz ove preporuke koja se odnose na medijaciju u odnosu na ostale načine rješavanja sporova.

VIII. PITANJA MEĐUNARODNOG KARAKTERA

a. Države treba da razmotre uspostavljanje mehanizama za korišćenje medijacije u slučajevima sa međunarodnim elementom onda kada je to odgovarajuće, posebno u svim stvarima koje se odnose na djecu, a posebno onim u vezi sa starateljstvom i pristupu djeci onda kada roditelji žive ili se pretpostavlja da će živjeti u različitim državama.

b. Međunarodnu medijaciju treba razmotriti kao odgovarajući postupak u cilju omogućavanja roditeljima da organizuju ili reorganizuju starateljstvo ili pristup djeci, ili da riješe sporove koji nastaju iz odluka koje su donijete u vezi sa tim stvarima. Međutim, u slučaju nezakonitog oduzimanja ili zadržavanja djeteta, međunarodnu medijaciju ne treba koristiti ako bi ona mogla dovesti do odugovlačenja momentalnog vraćanja djeteta.

c. Sva navedena načela primjenljiva su na međunarodnu medijaciju.

d. Države treba u što većoj mjeri da unaprijede saradnju između postojećih službi koje se bave porodičnom medijacijom u cilju omogućavanja upotrebe međunarodne medijacije.

e. Uzimajući u obzir posebnu prirodu međunarodne medijacije, od međunarodnih medijatora/medijatorki treba zahtijevati da prođu posebnu obuku.

PREPORUKA REC(2002) 10 KOMITETA MINISTARA DRŽAVAMA ČLANICAMA O MEDIJACIJI U GRAĐANSKIM STVARIMA

(Usvojena od strane Komiteta ministara 18. septembra 2002. na 808. sastanku zamjenika ministara)

Komitet ministara na osnovu člana 15b Statuta Savjeta Evrope,
Pozdravljajući razvoj metoda rješavanja sporova, koji su alternativa sudskim odlukama i saglasni o poželjnosti postojanja pravila o garancijama prilikom upotrebe ovakvih metoda;
Naglašavajući potrebu za činjenjem kontinuiranih napora za unapređenje metoda rješavanja sporova, uzimajući istovremeno u obzir posebne odlike svakog pravnog sistema;

Ubijeđeni u prednost predviđanja posebnih pravila medijacije, postupka u kome „medijator/medijatorka“ pomaže strankama da pregovaraju o spornim pitanjima i postignu njihov zajednički sporazum;

Prepoznajući prednosti medijacije u građanskim stvarima u odgovarajućim slučajevima;
Svjesni potrebe da se medijacija organizuje i u drugim granama prava;
Imajući u vidu Preporuku br. R(98) 1 o porodičnoj medijaciji, Preporuku br. R(99) 19 o medijaciji u krivičnim stvarima i Preporuku Rec(2001) 9 o alternativama parničanju između upravnih organa i privatnih stranaka, kao i rezultate drugih aktivnosti i istraživanja, koja je preduzeo Savjet Evrope i koja su preduzeta na nacionalnom nivou;
Imajući posebno u vidu Rezoluciju br. 1 o „izvršavanju pravde u XXI vijeku“ usvojenu od strane evropskih ministara pravde na njihovoj 23. Konferenciji u Londonu, 8-9. Juna 2000. i posebno poziv upućen od strane evropskih ministara pravde Komitetu ministara Savjeta Evrope da donese, u saradnji posebno sa Evropskom unijom, program rada u cilju podsticanja upotrebe vansudskih postupaka za rješavanje sporova, u odgovarajućim slučajevima;
Svjesni važne uloge sudova za promociju medijacije;
Uviđajući da, iako medijacija može pomoći smanjivanju broja sporova i opterećenja sudova, ona ne može biti zamjena za efikasan, pravičan i lako dostupan pravosudni sistem;

A. Preporučuje vladama država članica:

- i. da omoguće medijaciju u građanskim stvarima u svim odgovarajućim slučajevima;
- ii. da preduzmu ili unaprijede, prema potrebi, sve mjere koje smatraju potrebnim u cilju progresivne primjene „Vodećih načela medijacije u građanskim stvarima“ koja slijede u nastavku.

VODEĆA NAČELA MEDIJACIJE U GRAĐANSKIM STVARIMA

I. DEFINICIJA MEDIJACIJE

1. Za potrebe ove Preporuke, medijacija se odnosi na postupak rješavanja sporova, gdje stranke pregovaraju oko spornih pitanja, u cilju postizanja sporazuma uz pomoć jednog ili više medijatora/medijatorki.

II. DOMAŠAJ PRIMJENE

2. Ova Preporuka se odnosi na građanske stvari. Za potrebe ove Preporuke, termin „građanske stvari“ uključuje građanska prava i obaveze, uključujući stvari privrednopravne, radnopravne

ili potrošačko pravne prirode, isključujući upravne ili krivične stvari. Ova Preporuka ne utiče na primjenu odredbi Preporuke o porodičnoj medijaciji.

III. ORGANIZACIJA MEDIJACIJE

3. Države su slobodne da organizuju i ustanove medijaciju u građanskim stvarima na način koji njima najviše odgovara, bilo u javnom ili privatnom sektoru.

4. Medijacija se može odvijati u okviru sudskih postupaka ili van njih.

5. Iako se stranke odluče za medijaciju, treba im omogućiti pristup sudu kao krajnju garanciju zaštite njihovih prava.

6. Prilikom organizovanja medijacije, države treba da uspostave ravnotežu između potrebe za ustanovljenjem rokova i njihovim efektima, kao i potrebe za brzim i lako dostupnim postupcima medijacije.

7. Prilikom organizovanja medijacije, države treba da obrate pažnju na potrebu izbjegavanja (i) nepotrebnih zastoja i (ii) upotrebe medijacije kao taktike za odugovlačenje.

8. Medijacija može posebno biti korisna onda kada sudski postupci ne odgovaraju strankama posebno zbog troškova, zbog formalne prirode postupka ili u slučajevima kada postoji potreba za očuvanjem dijaloga ili kontakta između stranaka.

9. Države treba da razmotre mogućnost uspostavljanja i pružanja potpuno ili djelimično besplatne medijacije ili pružanja pravne pomoći za medijaciju posebno ako interesi jedne od stranaka zahtijevaju posebnu zaštitu.

10. Troškovi medijacije, ako postoje, treba da budu razumne mjere i srazmjerni značaju pitanja koja se razmatraju, kao i obimu posla koji izvodi medijator.

IV. POSTUPAK MEDIJACIJE

11. Države treba da razmotre obim u kome sporazumi o upućivanju spora na medijaciju mogu ograničiti prava stranaka.

12. Medijatori/medijatorke treba da postupaju nezavisno i nepristrasno i obezbijediti poštovanje načela ravnopravnosti stranaka za vrijeme postupka medijacije. Medijator/medijatorka nije ovlašćena da strankama nametne rješenje.

13. Informacije o postupku medijacije su tajne i ne mogu se naknadno koristiti, osim ako se stranke drugačije ne dogovore ili ako je drugačije predviđeno domaćim pravom.

14. Postupak medijacije treba da obezbijedi strankama dovoljno vremena za razmatranje svih relevantnih pitanja i svih mogućih načina poravnanja.

V. OBUKA I ODGOVORNOST MEDIJATORA

15. Države treba da razmotre primjenu mjera za usvajanje odgovarajućih standarda za izbor, obaveze, obuku i ocjenu medijatora/medijatorki, uključujući i onih medijatora/medijatorki koji se bave međunarodnim pitanjima.

VI. SPORAZUMI KOJI SE POSTIŽU PRILIKOM MEDIJACIJE

16. U cilju definisanja suštine, obima i zaključenja sporazuma, obično se sastavlja pisani dokument na kraju svakog postupka medijacije, a strankama se dozvoljava određeno vrijeme za njegovo razmatranje koje se dogovara između stranaka pošto se dokument pripremi, a prije nego što se potpiše.

17. Medijatori/medijatorke treba da obavijeste stranke o efektima postignutog sporazuma i o koracima koje treba preduzeti ako jedna ili obje stranke žele da izvrše sporazum. Ovi sporazumi ne smiju biti protivni javnom poretku.

VII. OBAVJEŠTENJA O MEDIJACIJI

18. Države treba da obezbijede opšte informacije o medijaciji za javnost i stranke u građanskopravnim sporovima.

19. Države treba da prikupe i distribuiraju detaljne informacije o medijaciji u građanskim stvarima, uključujući i izmjenu ostalog, pitanja troškova i efikasnosti medijacije.

20. Treba preduzeti korake, u skladu sa domaćim pravom i praksom, ka uspostavljanju mreže regionalnih i/ili lokalnih centara gdje se mogu dobiti nepristrasne informacije o medijaciji, između ostalog i putem telefona, korespondencije ili elektronske pošte (email).

21. Države treba da pruže informacije o medijaciji o građanskim stvarima i stručnjacima/ stručnjakinjama zaposlenim u pravosuđu.

VIII. MEĐUNARODNI ASPEKTI

22. Države treba da unaprijede uspostavljanje mehanizama upotrebe medijacije u rješavanju sporova s inostranim elementom.

23. Države treba da unaprijede saradnju između postojećih službi koje se bave medijacijom u građanskim stvarima u cilju omogućavanja upotrebe međunarodne medijacije.

B. Komitet ministara upućuje Generalnog Sekretara Savjeta Evrope da dostavi ovu Preporuku nadležnim organima Evropske unije sa ciljem da se:

- Unaprijedi saradnja između Savjeta Evrope i Evropske unije u svim aktivnostima u vezi s ovom Preporukom i posebno, da se prošire informacije putem internet stranice o zakonima i procedurama koje postoje u državama u vezi pitanja iz ove Preporuke;
- Podstakne Evropska unija da, prilikom izrade pravila u okviru evropske zajednice, izradi i odredbe u cilju dopuna ili osnaživanja odredbi ove Preporuke ili bezbjerenivanja primjene njenih načela.

SINGAPURSKA KONVENCIJA O MEDIJACIJI

KONVENCIJA UJEDINJENIH NACIJA O MEĐUNARODNIM SPORAZUMIMA O PORAVNANJU KOJI SU REZULTAT MEDIJACIJE

PREAMBULA

Strane potpisnice ove Konvencije

Svjesne vrijednosti koju medijacija ima za međunarodnu trgovinu kao metod rješavanja privrednih sporova u kojima stranke u sporu traže trećem licu ili licima da im pomogne u pokušaju da sporazumno riješe spor,

Konstatujući da se medijacija sve više koristi u međunarodnoj i domaćoj privrednoj praksi kao alternativa za parnični postupak,

Smatrajući da korišćenje medijacije donosi značajne koristi, kao što su smanjivanje broja slučajeva gdje sporovi vode do raskidanja poslovnog odnosa, pomoć u sklapanju međunarodnih transakcija poslovnih subjekata i uštede državama u sprovođenju pravde,

Uvjereni da bi uspostavljanje okvira za međunarodne sporazume o poravnanju koji su rezultat medijacije koji je prihvatljiv za države sa različitim pravnim, društvenim i ekonomskim sistemima predstavljalo doprinos razvoju skladnih međunarodnih odnosa,

Saglasile su se kako slijedi:

Član 1 Područje primjene

1. Ova Konvencija primjenjuje se na sporazume koji su nastali kao rezultat medijacije i u pisanoj su ih formi zaključile stranke kako bi riješile svoj privredni spor (u daljem tekstu: - poravnanje), koji su u vrijeme sklapanja međunarodni u sljedećem:

- a) Najmanje dvije stranke poravnanja imaju sjedište u različitim državama; ili
- b) Država u kojoj stranke poravnanja imaju svoje sjedište nije:
 - i. Država u kojoj se izvršava bitan dio obaveza po sporazumu o poravnanju; ili
 - ii. Država sa kojom je predmet poravnanja najbliže povezan.

2. Ova Konvencija ne primjenjuje se na poravnanja:

- a) Zaključena da bi se riješio spor koji nastaje iz pravnog posla u koji se jedna od stranaka (potrošač) uključila za lične ili porodične svrhe ili za potrebe domaćinstva
- b) Koji se odnose na porodično pravo, nasljedno pravo ili pravo zapošljavanja.

3. Ova Konvencija ne primjenjuje se na:

- a). Poravnanja:
 - i. Koja je odobrio sud ili koja su zaključena u toku postupka pred sudom; i
 - ii. Koja se u državi kojoj sud pripada mogu izvršiti jednako kao i domaće sudske presude;
- b. Poravnanja čiji je sadržaj zapisan u formi da se mogu izvršiti kao odluka arbitraže.

Član 2

Značenje izraza

1. Za potrebe člana 1, stav 1:

- a) Ako neka stranka ima više od jednog sjedišta, relevantno sjedište je ono koje ima najužu vezu sa sporom koji je poravnanjem riješen, kada se uzmu u obzir okolnosti koje su poznate ili su ih stranke razmatrale u vrijeme zaključenja poravnanja;
- b) Ako neka stranka nema sjedište, treba navesti prebivalište stranke.

2. Poravnanje je "u pisanoj formi" ako je njegov sadržaj zapisan u bilo kom obliku. Uslov da poravnanje mora biti u pisanoj formi ispunjen je elektronskom komunikacijom ukoliko je informacija sadržana u takvoj komunikaciji dostupna tako da se može koristiti za kasnije pozivanje na nju.

3. "Medijacija" znači proces, bez obzira na izraz koji se za njega koristi ili osnovu na kojoj se on realizuje, u kome stranke pokušavaju da postignu mirno rješenje spora uz pomoć trećeg lica ili više trećih lica (u daljem tekstu: medijator) koji nema(ju) ovlaštenje da donese rješenje i nametne ga strankama u sporu.

Član 3

Opšti principi

1. Svaka Strana potpisnica ove Konvencije mora izvršiti poravnanje u skladu sa svojim pravilima postupka i pod uslovima predviđenim u ovoj Konvenciji.

2. Ukoliko spor nastane u vezi sa pravnom stvari za koju stranka tvrdi da je već bila riješena sporazumom o poravnanju, Strana potpisnica Konvencije dozvoljava stranki da se pozove na sporazum o poravnanju u skladu sa svojim pravilima postupka i pod uslovima koji su predviđeni ovom Konvencijom, da bi dokazala da je stvar već riješena.

Član 4

Uslovi koji treba da se ispune da bi se stranka pozvala na sporazume o poravnanju

1. Stranka koja se poziva na poravnanje po ovoj Konvenciji mora nadležnom organu Strane potpisnice ove Konvencije kada se traži njegovo izvršenje dostaviti:

- a) Tekst poravnanja koji su potpisale stranke;
- b) Dokaz da je poravnanje sklopljeno kao rezultat medijacije, a to može da bude:
 - Potpis medijatora na sporazumu o poravnanju
 - Dokument koji je potpisao medijator i koji pokazuje da je izvršena medijacija;
 - Potvrda institucije koja je sprovela medijaciju; ili
 - U nedostatku i., ii., ili iii., bilo koji drugi dokaz koji je nadležnom organu prihvatljiv.

2. Uslov da su poravnanje potpisale stranke ili, kada je to primjenjivo, medijator, u slučaju elektronske komunikacije je ispunjen:

- a) Ako se na neki način identifikuju stranke ili medijator i da se ukaže na namjeru stranaka ili medijatora u odnosu na informaciju sadržanu u elektronskoj komunikaciji; i
- b) Ako je upotrijebljen način:
 - Dovoljno pouzdan za svrhe za koje je elektronska komunikacija generisana ili upućena, u svjetlu svih okolnosti, uključujući i svaki relevantni sporazum; ili
 - i Ako je dokazano da on ispunjava funkcije opisane u podstavu (a),
 - sam po sebi ili zajedno sa drugim daljim dokazima.

3. Ukoliko poravnanje nije na službenom jeziku Strane potpisnice Konvencije u kojoj se podnosi zahtjev za izvršenje, nadležni organ može zatražiti da se ono prevede na taj jezik.

4. Nadležni organ može da traži svaki dokument potreban za verifikaciju ispunjenja uslova iz ove Konvencije.

5. Postupajući po zahtjevima za izvršenje poravnanja, nadležni organ postupuje ekspeditivno.

Član 5

Osnovi za odbijanje zahtjeva

1. Nadležni organ Strane potpisnice Konvencije može da odbije zahtjev za izvršenje po čl. 4 na zahtjev stranke protiv koje se izvršenje traži samo ukoliko ta stranka dostavi nadležnom organu dokaz:

a) Da neka od stranaka poravnanja nije imala potrebnu sposobnost;

b) Da je poravnanje čije se izvršenje traži:

- ništavno, nedjelotvorano ili ne može da se izvrši po pravu kojem su ga stranke valjano podvrgnule, ili, ako nema drugih pokazatelja u tom pogledu, po pravu za koji nadležni organ Strane potpisnice u kojoj se izvršenje po članu 4 traži smatra da je mjerodavno;
- neobavezujuće ili još nije postalo izvršno prema uslovima koji su u njemu predviđeni; ili
- naknadno izmijenjeno;

c) Da su obaveze u sporazumu o poravnanju:

- Ispunjene; ili
- Nisu jasne i razumljive;

d) Da bi preduzimanje traženih radnji radi izvršenja bilo suprotno uslovima poravnanja;

e) Da je medijator teško povrijedio standarde koji se primjenjuju na medijatore ili medijaciju, a da bez takve povrede stranka ne bi bila zaključila poravnanje; ili

a. Da medijator nije obavijestio stranke o okolnostima koje bi izazvale opravdane sumnje u njegovu nepristrasnost ili nezavisnost, a ta činjenica je suštinski djelovala ili neprimjereno uticala na neku od stranaka i ta stranka, da nije bilo takvog propusta u obavještanju, ne bi bila zaključila poravnanje.

f) Kada se traži izvršenje po članu 4, nadležni organ Strane potpisnice takođe može da odbije zahtjev ukoliko utvrdi:

- Da bi izvršenje bilo suprotno javnom poretku te Strane potpisnice; ili
- Da se o predmetu spora po zakonu te Strane potpisnice ne može rješavati u postupku medijacije.

Član 6

Paralelni prijedlozi ili zahtjevi

Ukoliko se sudu, arbitražnom vijeću ili drugom nadležnom organu podnese prijedlog ili zahtjev koji se odnosi na poravnanje, a koji može da utiče na zahtjev za izvršenje po članu 4, nadležni organ Strane potpisnice Konvencije u kojoj se izvršenje traži može, ukoliko to smatra primjerenim, da odloži donošenje odluke, a može takođe, na zahtjev stranke, naložiti drugoj stranki da odgovarajuće jemstvo.

Član 7

Drugi zakoni i međunarodni ugovori

Ova Konvencija ne lišava zainteresovane strane prava da se na poravnanje pozivaju na način i u mjeri u kojoj je to dozvoljeno po pravu ili po međunarodnim ugovorima kojima je pristupila Strana potpisnica Konvencije u kojoj se izvršenje traži

Član 8

Izražavanje rezervi

1. Strana potpisnica Konvencije može da izjavi:

- Da neće primjenjivati ovu Konvenciju na poravnanja u kojima je stranka, ili u kojima je stranka bilo koji organ vlade ili bilo koje lice koje djeluje u ime organa vlade, u mjeri koja je precizirana u samoj izjavi;
- Da će primjenjivati ovu Konvenciju samo u mjeri u kojoj su se stranke poravnanja saglasile sa njenom primjenom.

2. Rezerve nisu dozvoljene, osim onih koje su izričito predviđene ovim članom.

3. Strana potpisnica Konvencije može da izrazi rezerve u svakom trenutku. Rezerve koje se izraze prilikom potpisivanja moraju biti potvrđene prilikom ratifikacije, prihvatanja ili odobravanja. Te rezerve stupaju na snagu u isto vrijeme kada ova Konvencija stupi na snagu u odnosu na Stranu potpisnicu koja je te rezerve izrazila. Rezerve koje se izraze u vrijeme ratifikacije, prihvatanja ili odobravanja ove Konvencije ili pristupanja ovoj Konvenciji, ili u vrijeme kada se daju izjave po članu 13 stupaju na snagu u isto vrijeme kada ova Konvencija stupi na snagu u odnosu na Stranu potpisnicu Konvencije koja je te rezerve izjavila. Rezerve deponovane nakon stupanja Konvencije na snagu za tu Stranu potpisnicu Konvencije stupiće na snagu šest mjeseci nakon datuma deponovanja.

4. Rezerve i njihove potvrde deponuju se kod depozitara.

5. Svaka Strana potpisnica Konvencije koja izrazi rezerve po ovoj Konvenciji može da ih povuče u bilo kom trenutku. To povlačenje rezervi mora se deponovati kod depozitara i stupa na snagu šest mjeseci nakon deponovanja.

Član 9

Djelovanje na poravnanja

Konvencija i svaka rezerva ili povlačenje rezerve primjenjuju se samo na poravnanja zaključene nakon datuma kada je Konvencija, rezerva ili povlačenje iste stupilo na snagu za tu Stranu potpisnicu Konvencije.

Član 10

Depozitar

Generalni sekretar Ujedinjenih nacija ovim putem postavlja se za depozitara ove Konvencije.

Član 11

Potpis, ratifikacija, prihvatanje, odobravanje, pristupanje

1. Ova Konvencija otvorena je za potpisivanje svim državama u Singapuru na dan 1. avgust 2019. godine, a nakon toga u sjedištu Ujedinjenih nacija u Njujorku.

2. Ova Konvencija predmet je ratifikacije, prihvatanja ili odobravanja od strane potpisnica.

3. Ova Konvencija otvorena je za pristupanje svim državama koje nisu potpisnice od datuma kada je ona otvorena za potpisivanje.
4. Instrumenti ratifikacije, prihvatanja, odobravanja ili pristupanja deponuju se kod depozitara.

Član 12

Učešće organizacija regionalnih ekonomskih integracija

1. Organizacija regionalnih ekonomskih integracija koju konstituišu suverene države i koja ima nadležnost nad određenim pitanjima koja se uređuju ovom Konvencijom mogu na sličan način potpisati, ratifikovati, prihvatiti, odobriti ovu Konvenciju ili joj pristupiti. Organizacija regionalnih ekonomskih integracija u tom slučaju ima prava i obaveze strane potpisnice Konvencije u mjeri u kojoj ta organizacija ima nadležnost nad pitanjima koja se uređuju ovom Konvencijom. Kada je broj strana potpisnica Konvencije relevantan u ovoj Konvenciji, organizacija regionalnih ekonomskih integracija ne broji se kao strana potpisnica Konvencije dodatno uz njene države članice koje su strane potpisnice Konvencije.
2. Organizacija regionalnih ekonomskih integracija, u vrijeme potpisivanja, ratifikacije, prihvatanja, odobravanja ili pristupanja, daje izjavu depozitaru u kojoj precizira stvari koje se uređuju ovom Konvencijom u odnosu na koje su države članice te organizacije na nju prenijele nadležnosti. Organizacija regionalnih ekonomskih integracija odmah obavještava depozitara o svakoj promjeni u podjeli nadležnosti, uključujući novo prenošenje nadležnosti prezicirano u izjavi predviđenoj u ovom stavu.
3. Svako pominjanje "strane potpisnice Konvencije", "strana potpisnica Konvencije", "države" ili "država" u ovoj Konvenciji odnosi se jednako na organizaciju regionalnih ekonomskih integracija kada to nalaže kontekst.
4. Ova Konvencija nema jaču snagu od pravila organizacije regionalnih ekonomskih integracija koja su sa njom u koliziji, bez obzira na to da li su ta pravila usvojena ili su stupila na snagu prije ili nakon ove Konvencije: (a) ukoliko se, po članu 4, traži izvršenje u državi koja je članica takve organizacije i sve države koje su relevantne po članu 1, stav 1, su članice takve organizacije; ili (b) u odnosu na priznavanje ili izvršenje presuda između država članica takve organizacije.

Član 13

Nejedinstveni pravni sistemi

1. Ukoliko strana potpisnica Konvencije ima dvije ili više teritorijalnih jedinica u kojima se u odnosu na pitanja kojima se bavi ova Konvencija primjenjuju različiti pravni sistemi, ona može, u vrijeme potpisivanja, ratifikacije, prihvatanja, odobravanja ili pristupanja, proglasiti izjavom da ova Konvencija ima da se primjenjuje u svim njenim teritorijalnim jedinicama ili samo u jednoj ili više od njih, i može svoju izjavu da izmijeni predavanjem druge izjave u bilo kom trenutku.
2. Ovakve izjave dostavljaju se depozitaru i u njima se izričito navode teritorijalne jedinice na koje se primjenjuje Konvencija.
3. Ukoliko strana potpisnica Konvencije ima dvije ili više teritorijalnih jedinica u kojima se u odnosu na pitanja kojima se bavi ova Konvencija primjenjuju različiti pravni sistemi:
 - a. Svako pozivanje na zakon ili pravilo postupka Države tumači se kao pozivanje, gdje je to odgovarajuće, na zakon ili pravilo postupka koje je na snazi u relevantnoj teritorijalnoj jedinici;
 - b. Svako pozivanje na mjesto poslovanja u Državi tumači se kao pozivanje, gdje je to odgovarajuće, na mjesto poslovanja u relevantnoj teritorijalnoj jedinici;
 - c. Svako pozivanje na nadležni organ Države tumači se kao pozivanje, gdje je to odgovarajuće, na nadležni organ relevantne teritorijalne jedinice.
4. Ukoliko strana potpisnica Konvencije ne dostavi izjavu po stavu 1 ovog člana, Konvencija se primjenjuje na sve teritorijalne jedinice te države.

Član 14

Stupanje na snagu

1. Ova Konvencija stupa na snagu šest mjeseci nakon deponovanja trećeg instrumenta ratifikacije, prihvatanja, odobravanja ili pristupanja.
2. Kada država ratifikuje, prihvati, odobri ili pristupi ovoj Konvenciji nakon deponovanja trećeg instrumenta ratifikacije, prihvatanja, odobravanja ili pristupanja, ova Konvencija stupa na snagu u odnosu na tu državu šest mjeseci nakon datuma deponovanja njegovog instrumenta ratifikacije, prihvatanja, odobravanja ili pristupanja. Konvencija stupa na snagu za neku od teritorijalnih jedinica za koju ova Konvencija ima primjenu u skladu sa članom 13 šest mjeseci nakon dostavljanja izjave koja se navodi u tom članu.

Član 15

Izmjene i dopune

1. Svaka strana potpisnica Konvencije može da predloži izmjene i dopune ove Konvencije tako što će takav prijedlog predati Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija. Generalni sekretar potom dostavlja prijedlog izmjene i dopune Stranama potpisnicama Konvencije sa zahtjevom da navedu da li žele konferenciju strana potpisnica Konvencije radi razmjatranja i glasanja o prijedlogu. U slučaju da u roku od četiri mjeseca od datuma dostavljanja prijedloga od strane Generalnog sekretara najmanje jedna trećina strana potpisnica Konvencije želi takvu konferenciju, Generalni sekretar saziva konferenciju pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija.
2. Konferencija Strana potpisnica Konvencije ulaže sve napore da se postigne konsenzus o svakoj izmjeni i dopuni. Ukoliko se iscrpe svi napori da se postigne konsenzus, a konsenzus se ne postigne, kao posljednje rješenje, izmjena i dopuna se usvaja dvotrećinskom većinom glasova strana potpisnica Konvencije koje su prisutne i koje glasaju na konferenciji.
3. Usvojenu izmjenu i dopunu depozitar predaje svim stranama potpisnicama Konvencije radi ratifikacije, prihvatanja ili odobravanja.
4. Usvojena izmjena i dopuna stupa na snagu šest mjeseci nakon datuma deponovanja trećeg instrumenta ratifikacije, prihvatanja ili odobravanja. Kada izmjena i dopuna stupi na snagu, ona je obavezujuća za one strane potpisnice Konvencije koje su se izričito saglasile da će ih ona obavezivati.
5. Kada strana potpisnica Konvencije ratifikuje, prihvati ili odobri izmjene i dopune nakon deponovanja trećeg instrumenta ratifikacije, prihvatanja ili odobravanja, izmjena i dopuna stupa na snagu u odnosu na tu stranu potpisnicu Konvencije šest mjeseci nakon datuma deponovanja njenog instrumenta ratifikacije, prihvatanja ili odobravanja.

Član 16

Otkazivanje

1. Strana potpisnica Konvencije može da otkáže ovu Konvenciju formalnim obavještenjem u pisanoj formi koje upućuje depozitaru. Otkazivanje može biti ograničeno na određene teritorijalne jedinice nejedinstvenog pravnog sistema na koji se primjenjuje ova Konvencija.
2. Otkazivanje stupa na snagu 12 mjeseci nakon što depozitar primi obavještenje. Kada se u obavještenju precizno navodi duži period za stupanje na snagu otkazivanja, otkazivanje stupa na snagu po isteku tog dužeg perioda nakon što depozitar primi obavještenje. Konvencija se i dalje primjenjuje na sporazume o poravnanju zaključene prije nego što otkazivanje stupi na snagu.

PREDLOG ZA POKRETANJE POSTUPKA MEDIJACIJE

1. Ime, prezime i adresa, odnosno naziv i sjedište predlagača:

2. Ime, prezime i adresa, odnosno naziv i sjedište protivnika predlagača, kao i broj telefona, ako sa njim raspolaže predlagač:

3. Predmet spora:

4. Ime i prezime medijatora, ukoliko su stranke saglasne oko određivanja medijatora u konkretnom predmetu (U suprotnom Centar za alternativno rješavanje sporova će odrediti medijatora shodno Pravilniku o određivanju medijatora i dodjeli predmeta upućenih na medijaciju):

5. Mjesto i datum podnošenja Predloga:

Potpis i kontakt telefon predlagača:

Priložena dokumentacija:

—
—
—

SPORAZUM O MEDIJACIJI

u vezi sa pružanjem usluga medijacije u predmetu formiranom po Predlogu za pokretanje postupka medijacije CMP-3225/23, dolje navedene ugovorne strane:

- _____
- _____
- medijator _____

su se sporazumjele o pokretanju postupka medijacije i izjavljuju da razumiju i prihvataju sledeće:

1. Izbor medijatora

Strane u spornom odnosu su se saglasile da Marko Ivanović iz Podgorice, bude medijator u ovom predmetu.

Uloga medijatora je da podrži strane u sporu da pronađu obostrano prihvatljivo rješenje podsticanjem pozitivne komunikacije i atmosfere konstruktivnog rješavanja problema.

2. Medijacija je dobrovoljan postupak

Strane u sporu ulaze u postupak medijacije u dobroj vjeri i spremne su da pruže svoj doprinos mirnom rješavanju spora.

Strane u sporu imaju pravo da u svakom trenutku odustanu od daljeg učešća u postupku medijacije, ukoliko smatraju da nema mogućnosti postizanja poravnanja.

Medijator je ovlašćen da obustavi postupak medijacije, ukoliko smatra da dalje vođenje postupka nije cjelishodno.

3. Medijacija je povjerljiv postupak

Medijacija je povjerljiv postupak. Medijator je obavezan da sve podatke, predloge i izjave u vezi sa postupkom čuva kao tajnu, osim ukoliko se strane u sporu nisu drugačije sporazumjele.

4. Neutralnost i nepristrasnost medijatora

Medijator je dužan da postupa neutralno i nepristrasno. Medijator nije ovlašćen da daje pravne savjete, a strane u sporu su slobodne da angažuju pravnog zastupnika i da se sa svojim pravnim zastupnikom savjetuju u vezi sa postupkom medijacije.

Medijator ne donosi odluku kojom se spor rješava. Odgovornost za donošenje odluke i postizanje sporazuma o rješavanju spora je isključivo na stranama u sporu. Nijedna od strana u sporu ne može biti primorana na prihvatanje rješenja koja joj ne odgovaraju i sa kojima nije saglasna.

5. Poravnanje

Postignuto pravnanje u postupku medijacije stiče snagu izvršne isprave nakon potvrđivanja od strane nadležnog suda.

6. Evaluacija rada medijatora:

U cilju unapređena primjene medijacije u Crnoj Gori i unapređenja rada medijatora, potrebno je da elektronski popunite evaluacioni list koji se nalazi na sledećem linku: <http://ipsosanketa.com/run/?lng=sr&code=chicioyzv6va10356863>

U Podgorici, dana _____ 2023.godine

Predlagač:

Protivpredlagač:

Medijator:

This image shows a full page of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and extend across the width of the page. In the bottom right corner, there is a small, faint watermark that reads "Bilješke".

This image shows a full page of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and extend across the width of the page. In the bottom right corner, there is a small, faint watermark that reads "Bilješke".

